

IV Міжнародна науково-практична конференція
«АНТИКРИЗОВИЙ РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ
ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»

ЗМІСТ

**СЕКЦІЯ 1. АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ МІЖНАРОДНОГО,
НАЦІОНАЛЬНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНІВ**

АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЇ ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Алькема В.Г.....10

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ
ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Бурова О.Б.....13

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЙ СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ
СИСТЕМИ У МОДЕЛІ ІНСТИТУЦІЙНО-СТАДІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Зінченко В.В.....15

ВИДЫ СОБСТВЕННОСТИ И ФОРМЫ ЕЕ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Киртянов Д.В., Агеева И.А.....23

ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ
ВИМІРАХ ТА РОЛЬ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ЇХ ПОДОЛАННІ

Крисанов Д.Ф.....26

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЙ

Удовицька Є.А.....29

**СЕКЦІЯ 2. ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ФІНАНСОВОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ**

ПАТЕНТНА СИСТЕМА НАЛОГООБЛОЖЕННЯ КАК ИНСТРУМЕНТ
СНИЖЕНИЯ НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ ИНДИВИДУАЛЬНОГО
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯ

Агеева И.А., Савинкова Т.А.....32

ПОКАЗАТЕЛИ ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ И ФИНАНСОВОЙ
УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ В СИСТЕМЕ ФИНАНСОВОГО
МЕНЕДЖМЕНТА

Бердникова Г.И.....35

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Вдовиченко Н.В.....37

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ В НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ

Джуряк Н.М., Корчук О.В.....39

ПРИКЛАДНІ СФЕРИ ТА АНАЛІТИЧНЕ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ОНОВЛЕНОЇ
ЗАДАЧІ МАРКОВИЦЯ

Кігель В.Р.....42

ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ВИКОНАННЯ ВИДАТКОВОЇ.....43

ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ В ОРГАНАХ ДКСУ

Нікітан Н.О.....43

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САНАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Старостенко Г.Г.....46

ПОХИБКА НАБЛИЖЕННЯ МУАВРА-ЛАПЛАСА В СХЕМІ БЕРНУЛЛІ

Сугоняк В.П.....49

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	
Штанько Л.О.	50
ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТУВАННЯ В АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ	
Чабан В.Г.	51
СЕКЦІЯ 3. ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ: ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
ОСВЕЩЕНИЕ ИСЛАМА В СМИ В РЯЗАНСКОЙ ОБЛАСТИ	
Ахмедова И.А.	54
МАССОВЫЕ МАНИПУЛЯЦИИ	
Петров В.Б.	57
СПОРТИВНА ПРЕСА БУКОВИНИ ТА ЗАКАРПАТТЯ У 20-30-Х РР. ХХ СТ.	
Сазонова Ю. О.	60
РОЛЬ СМИ В ФОРМИРОВАНИИ ИМИДЖА ОРГАНОВ МУНИЦИПАЛЬНОЙ ВЛАСТИ	
Соловьева И.Е.	65
СЕКЦІЯ 4. СУСПІЛЬНІ ГУМАНІТАРНІ НАУКИ У ПРОСТОРІ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО ЗНАННЯ	
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
Акініна Н.Л.	70
РЕСПЕКТИВНОЕ ОТНОШЕНИЕ УЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕЛЕКТУАЛЬНОЙ САМОСТОЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ	
Георгинова Л. В., Головченко В. В.	80
СТАЖУВАННЯ ВИКЛАДАЧІВ ВИШІВ: РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ ПРОФАНАЦІЯ?	
Дибкова Л. М., Остапенко Е. О.	84
ЄВРЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНИЙ ГРОМАДСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ В 1920-ті р.	
Доценко В.О.	86
ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ	
Доценко К.М.	89
ПОЛЬСЬКІ БЛАГОДІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ НА ПРАВОБЕРЕЖЖІ УКРАЇНИ (1880-1914 рр.)	
Журба М.А.	93
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	
Мичак Н.Г.	95
РАДЯНСЬКІ ПРОФСПІЛКИ І НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ УКРАЇНСЬКОЇ СРР У 1920-30-ті р.	
Мотрійчук Р.Г.	98
АВТОКЕФАЛЬНИЙ РУХ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В ДОБУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (БЕРЕЗЕНЬ 1917 – КВІТЕНЬ 1918 РОКУ)	
Проданюк Ф.М.	102
"КОБЗАР" Т. ШЕВЧЕНКА: МІЖ СТАРИМ І НОВИМ ЗАВІТОМ (до проблеми літературної діалогічності)	
Романчук С.М.	105
МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ	
Удовицька-Скляренко Л.А.	108

СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА І ПОШУКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	112
МОВЛЕННЄВІ АКТИ ПОХВАЛИ І ОСУДУ СПІВРОЗМОВНИКА В ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ	
Гладка М.А.....	112
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВЖИВАННЯ АБРЕВІАТУР У БРИТАНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	
Данилюк Л.В.	115
ХРИСТИЯНСЬКІ ЗАСАДИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ	
Євдокимова Л.В.	118
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	
Карпенко І.В.....	121
УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	
Кривцун К.Р.	122
ШЛЯХИ МОТИВАЦІЇ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ВНЗ	
Крушеницька С.П.	125
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ БАРАКА ОБАМИ)	
Налчаджи Л.Й.....	128
СТИЛИСТИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТА <i>FREEDOM</i> В ПОЛИТИЧЕСКОЙ РЕЧИ М.Л. КИНГА «У МЕНЯ ЕСТЬ МЕЧТА» (« <i>I HAVE A DREAM</i> »)	
Полина А.В.	131
РЕАЛІЇ В АНГЛІЙСЬКИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ	
Потапенко Л.В.	134
БАГАТОПРОПОЗИЦІЙНІ РЕЧЕННЯ ЯК ВАДА МАС-МЕДІЙНОГО ТЕКСТУ	
Проценко О.В.	136
АСИМІЛЯЦІЯ ЗАПОЗИЧЕНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ АНГЛІЦИЗМІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	
Щербакова О.А.....	139
СЕКЦІЯ 6. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	
ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	
Власенко Т.В.	142
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА І ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ	
Іванова Л.І.....	143
ИННОВАЦИОННЫЙ ПУТЬ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА: ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ	
Терещенко Л. А.	146
ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ФІРМ	
Черненко В.М.	149

СЕКЦІЯ 1. АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ МІЖНАРОДНОГО, НАЦІОНАЛЬНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНІВ

АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЇ ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Алькема В.Г., Український гуманітарний інститут

Належний стан воєнно-економічної безпеки України завжди розглядався з позиції рівноваги геополітичних інтересів та дії сусідніх держав бувших дружніх республік Радянського Союзу. Україна не сприймала жодну з цих країн як свого потенційного ворога. Однак після Євромайдану ситуація докорінно змінилася. Актуальність цього дослідження полягає у необхідності переосмислення концептуальних та нормативних засад зміцнення воєнно-економічної безпеки держави в умовах, коли можливості використання оборонного бюджету, оборонно-промислового комплексу країни, військово-технічного співробітництва, виробничого сектору економіки Збройних Сил України (ЗСУ), як інструментів реалізації воєнно-економічної політики держави, суттєво обмежені величиною ресурсів, що виділяються для забезпечення оборони, а зовнішні чинники вимагають належного рівня боєздатності ЗСУ [1-4].

Обмежені обсяги бюджетного фінансування потреб оборони, яке в останні роки в Україні не перевищувало 1% від валового внутрішнього продукту, не забезпечувало підтримання воєнно-економічного потенціалу країни (у провідних країнах світу обсяг оборонного бюджету складає не менше 2 % від ВВП), що відповідним чином обумовило негативні наслідки для воєнно-економічної безпеки держави у поточній ситуації. Недостатня ресурсна забезпеченість економіки ЗСУ, як головної складової воєнно-економічної безпеки держави, вимагає пошуку шляхів вдосконалення, перш за все, системи матеріально – технічного забезпечення (МТЗ) військ. Одним із завдань Концепції реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017р. визначено завдання щодо створення єдиної сучасної системи матеріально-технічного забезпечення ЗСУ. Досвід НАТО засвідчує, що це доцільно робити на основі нової парадигми у функціонуванні військових організацій[5].

Значний внесок у дослідження проблем економічної та воєнно-економічної безпеки на різних її рівнях зроблено в роботах Артеменко Л.П., Власюка О.С., Бегми В.М., Бінька І. Ф., Захарова О.І., Жаліла Я.А., Користіна О.Є., Мунтіяна В.І., Мокія А.І., Пастернака-Таранушенка Г.А., Сухорукова А.І.

Мета дослідження полягає у переосмисленні концептуальних засад воєнно-економічної безпеки держави.

На першому етапі досліджували сутність та роль воєнно-економічної безпеки у забезпеченні економічної безпеки держави. Було встановлено, що перманентно триваюча з моменту отримання незалежності реструктуризація Збройних Сил України, що повинна мати на меті збільшення їх сучасності і інтеропераційності, проводилася при драматичному обмеженні бюджету Міністерства оборони (біля 1% замість 2-3% ВВП). Тому виконати основний критерій оптимального задоволення потреб Збройних Сил України при гармонійному використанні воєнно-економічного потенціалу, а також засобів і можливостей національної економіки було нереально.

Під воєнно-економічним потенціалом (ВЕП) в роботі розуміється об'єктивні економічні можливості, які можуть бути використані для вирішення оборонних завдань, або це частина економічного потенціалу країни, яку країна може використати з воєнними цілями при максимальному воєнно-економічному напруженні (при зведенні до мінімуму всього цивільного споживання). До елементів воєнно-економічного потенціалу відносяться: оборонні галузі промисловості; базові галузі економіки у тій частині, в якій вони забезпечують ці галузі засобами виробництва, а трудові ресурси економіки, персональний склад ЗС – предметами споживання; транспорт; зв'язок; система матеріально-технічного забезпечення, а також наука; охорона здоров'я; освіта і культура в області обслуговування виробництва воєнної продукції і функціонування збройних сил. Ядро сучасного воєнно-економічного потенціалу України формують оборонні галузі промисловості такі, як ракетобудування, літакобудування, суднобудування, воєнної радіоелектроніки, бронетанкової техніки, артилерії, боєприпасів, палива тощо.

Воєнно-економічна безпека є специфічною складовою економічної безпеки держави, що безпосередньо пов'язана із фінансово-економічним забезпеченням обороноздатності України. В "Концепції економічної безпеки України", розробленій Інститутом економічного прогнозування Національної академії наук України, було сформульоване таке її визначення: "Складовою частиною економічної безпеки, безпосередньо пов'язаною із забезпеченням обороноздатності України, є військово-економічна безпека, яка характеризується здатністю військово-промислового комплексу України гарантувати задоволення військово-економічних потреб на рівні раціональної оборонної достатності".

У наукових дослідженнях ВЕБ розглядається неоднозначно. Розрізняють ВЕБ в широкому і вузькому її тлумаченні. У широкому розумінні ВЕБ розглядається авторами як здатність держави в мирний час підтримувати оптимальне співвідношення між воєнними та економічними основами національної безпеки на рівні, що гарантує надійний захист життєво важливих інтересів держави і забезпечує стійкість функціонування народного господарства в умовах економічної та військової агресії. ВЕБ у

вузькому значенні розглядається авторами як ступінь забезпеченості розвитку ОПК (базових і оборонних галузей народного господарства), який гарантує його незалежне та стійке функціонування в умовах воєнно-економічної протидії і забезпечує задоволення воєнно-економічних потреб країни на рівні розумної оборонної достатності.

Проте, воєнно-економічну безпеку слід розглядати як специфічну складову економічної безпеки, яка охоплює цілу систему відносин між господарськими суб'єктами країни щодо задоволення воєнно-економічних потреб, найбільш ефективного використання економічного і науково-технічного потенціалу в оборонних інтересах, оптимізацію зовнішньоекономічних зв'язків та економіки ЗС.

На другому етапі формували основні завдання воєнно-економічної безпеки. Не зважаючи на те, що в Законі України "Про основи національної безпеки України"[1] не визначені пріоритети безпосередньо у воєнно-економічній сфері, але аналіз процесів, що відбуваються, дозволяє виокремити наступні найбільш актуальні завдання: забезпечення ЗС України необхідними ресурсами і спорядженням; реформування ОПК, як матеріально-технічної бази воєнно-економічної безпеки, розвиток наукомістких галузей ОПК та забезпечення конкурентоспроможності продукції; збільшення інвестиційного потенціалу воєнної економіки.

Аналіз змісту воєнно-економічної безпеки держави дозволяє сформулювати такі основні вимоги до її забезпечення: воєнно-економічна безпека країни має бути збалансована з іншими господарськими компонентами так, щоб, забезпечуючи безпеку, не завдавати збитків розвитку країни і добробуту громадян; розподіл ресурсів, які виділяються на потреби сектору безпеки та оборони країни з урахуванням виконання першої вимоги, і фінансово-бюджетна політика держави мають бути ефективними у розумінні досягнення максимально можливого рівня вирішення всієї сукупності завдань щодо забезпечення безпеки країни; ритмічність економічного забезпечення сектору безпеки і оборони повинна знаходитися у повній відповідності з бюджетним процесом. Кожний фінансовий рік повинен починатися з раціональним, затвердженим та опублікованим оборонним бюджетом і відповідним йому державним замовленням. При виконанні бюджету слід гарантувати своєчасне надходження передбачених фінансових засобів.

Отже, ефективність діяльності держави у воєнно-економічній сфері характеризується рівнем воєнно-економічної безпеки, який свідчить про ступінь реалізації відповідних національних інтересів в умовах впливу існуючих загроз. Закономірності, які визначаються при такій оцінці, необхідно враховувати при розробці нової політики і стратегії воєнно-економічної безпеки, заходів і механізмів щодо реалізації національних інтересів і нейтралізації існуючих загроз.

Список використаної літератури:

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради. - 2003. - № 39. - ст.351.

2. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 листопада 2010 року «Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році» № 1119/2010; [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12624.html>

3. Указ Президента України № 390/2012 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» [Електронний ресурс] / Режим доступу: / <http://www.president.gov.ua/documents/14824.html>

4. Указ Президента України від 08.06.2012 № 389/2012 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/389/2012>

5. Сапіга Р.І. Воєнно-економічна безпека в контексті логістичного забезпечення / Р.І. Сапіга // Наук. журнал: Вісник Хмельницького нац. у-ту, Т. 4, Хмельницький, 2011. – С. 134 – 138.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Бурова О.Б., Національний університет біоресурсів і природокористування України

Терещенко В.К., Національний університет біоресурсів і природокористування України

На сьогодні потенціал сільськогосподарської обслуговуючої кооперації (СОК) як в Україні, так і в Херсонській області залишається нереалізованим. Ми цілком погоджуємось з твердженнями політиків і науковців [2, с. 106; 3, с. 4; 5, с. 72] про те, що розвиток СОК – один з перспективних напрямків відродження сільських територій України. Підкреслимо, що основними перевагами створення обслуговуючих кооперативів є:

- зниження витрат сільськогосподарських виробників;
- підвищення надійності обслуговування аграрного виробництва та якості послуг, що надаються сільгоспвиробникам;
- поліпшення доступу селян до ринків матеріально-технічних, фінансових, інформаційних ресурсів, сільськогосподарської продукції й сировини;
- уникнення зайвих посередників;
- підвищення рівня та якості життя сільського населення;
- створення робочих місць в сільській місцевості;

- розвиток конкурентного середовища;
- розширення бази оподаткування органів місцевого самоврядування.

При цьому зазначимо, що 99% сільських і селищних рад підтримують створення сільгоспкооперативів. Таку відповідь дали 10 832 голів сільських та селищних рад з 10 909 діючих, які взяли участь в опитуванні, організованому Мінагрополітики [4, С. 2]. За підсумками анкетування, 9035 сільських і селищних рад вбачають перспективу у розвитку своїх територій у створенні сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, 2399 – у започаткуванні виробничих кооперативів, які наповнюватимуть місцеві бюджети. На думку сільських громад, щоб дати сільгоспкооперації потужний поштовх, держава має надати свою допомогу. Так, частина опитаних – 68% – вважає за необхідне запровадити пільговий режим оподаткування. Інші ж підтримують ідею надання пільгових кредитів чи компенсації відсоткових ставок за ними. Якщо розглянути напрямки діяльності обслуговуючих кооперативів, то респонденти визначили найбільш пріоритетними заготівлю молока – 5849 респондентів, або 54%, а також вирощування та зберігання зернових – 4182 сільські та селищні ради [1].

За результатами проведених нами досліджень, у Херсонській області на початок 2013 р. серед опитаних власників селянських господарств та фермерів, які хотіли б взяти участь у створенні обслуговуючого кооперативу, 41,6 і 31,0 % респондентів на перше місце поставили проблему відсутності стартового капіталу для формування матеріально-технічної бази кооперативу; 19,5 і 28,3 % – недосконалість чинного законодавства; 17,0 і 19,2 % – нерозуміння сутності обслуговуючої кооперації; 15,0 і 17,0 % – відсутність будь-якої підтримки з боку органів влади. З інших причин, вказують на невпевненість, що справа може вдатися – (12,1 і 11,5 %), слабку інформованість населення – (7,5 і 6,9 %), відсутність ідейних лідерів – (7,0 і 6,5 %) та ін.

З огляду на вищезазначені проблеми розвитку СОК в Херсонській області та Україні в цілому, ми пропонуємо такі напрямки їх вирішення: удосконалити законодавчу базу, в яку втілити світовий досвід; удосконалити систему оподаткування, шляхом її спрощення; надати державну фінансову допомогу; створити всебічну інформаційну підтримку; відродити у селян довіру до влади та один одного; виявити або сформувати кваліфікований трудовий потенціал (менеджерів, активістів, лідерів); популяризувати кооперативну ідею.

Список використаних джерел:

1.Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: офіційний web-сайт <http://minagro.gov.ua>.

2. Мостовий Г.І. Проблеми розвитку кооперативних відносин в аграрному секторі економіки України / Г.І. Мостовий, В. Ю. Бабаєв // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2011. – № 5. – С. 106 – 111.

3. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив: Практичний посібник / [редкол: Гриценко М.П., Корінець Р.Я., Малік М.Й., Молдаван Л.В., 4. Могильний О.М., Шмідт Р.М.]. – К: Аграрна освіта, 2009. – 128 с.

5. Сухорукова О. Чи потрібна на селі кооперація? / О. Сухорукова // Рідне село. Агрополітика. – 2013. – № 4 (029). – С. – 2.

6. Цимбал В.О. Проблеми розвитку обслуговуючої кооперації на селі / В.О. Цимбал. Агроінком. – 2011. – № 4 – 6. – С. 72 – 80.

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЙ СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ СИСТЕМИ У МОДЕЛІ ІНСТИТУЦІЙНО-СТАДІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Зінченко В.В., Український гуманітарний інститут

В даний час йде безпрецедентний злам існуючих світоглядних стереотипів, перш за все у сфері соціально-філософського мислення. Перспективною «моделлю» інституційної громадянської суспільної практики, глобального розвитку нам уявляється та, яка вичленує та інтегрує в собі ціннісний і соціально-поведінковий аспекти як суспільствознавчих і філософських, так і соціологічних, етичних, політичних і економічних та інших галузей знання в контексті формування багаторівневих громадянських інституцій. Ці ідеї використовуються як методологічні засновки для визначення суспільних стратегій і цінностей, установок, моральних і соціальних якостей, які потрібно виховувати і розвивати у людей.

Аналізуючи стан і перспективи досліджень глобального розвитку, його інституційних трансформацій і громадянської інституалізації системи світового соціуму, є необхідним відзначити, що їхні істотні недоліки пов'язані перш за все з відсутністю в них належного системно-інтегративного та методологічного підходу і багатозначністю основних концептуальних понять, тобто якраз із слабкою теоретико-методологічною і філософською фундованістю даного процесу. Це призводить до відсутності чіткого соціально-філософського розуміння цілей і завдань глобалізації в контексті інституційного виміру глобальних суспільних трансформацій, громадянської інституалізації світового суспільного розвитку, інтеграційних і соціально-самоорганізаційних процесів, неможливості ідейно-філософського пояснення їхньої основної мети, якісного обґрунтування сутності комплексу ідей та моделей суспільно-практичних методів, які використовуються в даному процесі. У цьому надає про себе знати світоглядний і соціально-філософський релятивізм.

Без опори на ефективну наукову аналітику досліджень неможливий поступальний розвиток суспільної теорії, якісної соціальної практики, оскільки не можна формувати стратегію різнорівневого суспільного розвитку інституційного типу, не маючи певної ідейної моделі, ідейно-моральної і світоглядної позиції, ясного уявлення про те, який соціум і яку особу слід формувати, якими принципами повинна людина керуватися в суспільному житті. Цей підхід дозволяє, нарешті, прояснити поняття суспільно-історичної відповідальності, свободи, права особи, рівності, справедливості в системі саморозвитку та управління соціально-історичним процесом, обґрунтувати поняття ефективної суспільної практики інституційного рівня. Словом, він надає можливість розібратися в широкому колі питань, які виникають в процесі соціального розвитку, суспільної самоорганізації на макро- і мікрорівнях в процесі системно-інституційної глобалізації.

Однією з головних ознак сучасного етапу розвитку світової цивілізації є глобалізація всіх сфер суспільного життя людини – культурної, інформаційної, економічної. Виникають і розробляються різного роду концепції глобалізації. Глобалізація припускає зрощення соціумів та економік усіх країн в одну єдину суспільно-економічну систему з перспективою подібної політичної та ідеологічної уніфікації й можливої (хоча й не завжди бажаної), культурно-духовної стандартизації в межах світової суспільної системи. Наслідки суспільно-економічної глобалізації – поглиблення інтеграційних процесів, зростання ступеню інтернаціоналізації суспільних і господарських систем, все більш тісний взаємозв'язок і взаємозалежність окремих суспільств, держав, національних економік та їх перетворення у єдиний світовий економічний простір – на сьогоднішній день є найважливішими факторами розвитку світової економіки і суспільно-державних систем.

Виходячи з того, що явища інтеграції і глобалізації швидко наростають, а їхні властивості визначаються законами, які диктує панівна тенденція глобального розвитку, ці явища набувають особливого значення в першу чергу для малих країн і тих, що стали на шлях інтенсивного розвитку чи пошуку моделі економіко-суспільної інтенсифікації, в тому числі й для України. Питання про можливість зіткнення цивілізацій і його наслідки, яке виникло сьогодні, отримає свою відповідь лише на протязі XXI століття. Проте вже ясно, що в принципі він не може бути вирішений силою. Не може він вирішуватися і шляхом нав'язування однією цивілізацією своїх цінностей іншій. Шлях до виходу з наростаючої загрози в іншому – у визнанні рівноцінності і самодостатності різних цивілізацій, суспільних і господарсько-економічних моделей, у відмові від їх поділу на вищі і нижчі, в готовності поважати і визнавати чужі права. Все більш вагомим стає необхідність плюралізму парадигм при розробці нових підходів до предмету глобалістики та соціальної філософії і суспільного розвитку.

Сучасний міжнародно-економічний і суспільний світ – продукт тривалого попереднього соціально-історичного, економіко-господарського та світоглядно-ідеологічного розвитку. Тому його не можна зрозуміти, не звернувшись до світової економіко-суспільної історії людства. Але звернення до історії зможе допомогти тільки у тому випадку, якщо керуватися правильним загальним підходом до неї. З усіх багатоманітних концепцій суспільно-історичного і суспільно-економічного розвитку, моделей міжнародних відносин і соціально-філософських напрацювань здатність до якісної аналітичності, визначення причинно-наслідкових зв'язків, екстраполяційно-інтрополяційних ідей змогла підтвердити свою теоретико-емпіричну значущість лише концепція *унітарно-стадіального* погляду на всесвітню історію, згідно якому вона є *єдиним і цілісним процесом поступального розвитку*, в ході якого змінюють одна одну стадії, що мають світове значення.

Зі всіх існуючих та існуючих нині унітарно-стадіальних концепцій найбільше відповідає економіко-історичній реальності сучасності *теорія суспільно-економічних формацій*. У ній основні типи суспільства, що є одночасно і стадіями його всесвітнього розвитку, виділені за ознакою соціально-економічної структури, що і дало підставу називати їх суспільно-економічними системами. Колись К. Маркс вважав, що в історії людства вже змінилися п'ять суспільно-економічних формацій: первісно-комуністична, «азіатська», антична (рабовласницька), феодальна і капіталістична. Його послідовники «азіатську» формацію нерідко опускали. Але незалежно від того, чи фігурували в картині зміни стадій всесвітньо-історичного розвитку чотири або п'ять суспільно-економічних формацій, найчастіше вважалось, що ця схема є моделлю розвитку кожного конкретного окремого суспільства. тобто *соціоісторичної системи (соціоісторичного організму) – соціора*, узяті окремо. У такій інтерпретації, яку можна назвати *лінійно-стадіальною*, теорія суспільно-економічних формацій вступала у суперечність з історичною реальністю.

Але можливий і погляд на схему розвитку і зміни суспільно-економічних формацій як на відтворення внутрішньої необхідності розвитку не кожного соціоісторичної системи, узяті окремо, але тільки як сукупності усіх тих, що існували у минулому і що існують зараз соціоісторичних систем – *суспільно-економіко-історичних організмів* –разом узятих, тобто лише людського суспільства в цілому. У такому випадку людство постає як єдине ціле, а суспільно-економічні формації перш за все як стадії розвитку цього єдиного цілого, а не соціоісторичних систем, узятих окремо. Таке розуміння розвитку і зміни суспільно-економічних формацій можна назвати *глобально-стадіальним, глобально-формаційним*.

Глобально-стадіальне розуміння світового суспільного розвитку з необхідністю припускає дослідження взаємодії між окремими конкретними

суспільствами, тобто *соціоісторичними системами*, і їх різного роду системами, які існували в один і той же час поряд один з одним. Соціоісторичні системи завжди так чи інакше впливали один на одного. І нерідко дія однієї соціоісторичної системи на іншу призводила до істотних змін в структурі останньої. Такого роду вплив можна назвати *соціоісторною індукцією*.

Був час в історії людства, коли усі соціоісторичні системи належали до одного типу. Потім все більш різко почала виявлятися нерівномірність економіко-історичного розвитку. Одні суспільства йшли вперед, інші продовжували залишатися на колишніх стадіях розвитку. В результаті почали існувати різні *соціально-історичні світи*. Це особливо стало помітно при переході від суспільства докласового до суспільства цивілізованого. Перші цивілізації виникли як острови в морі первісно-суспільного ладу. Все це робить необхідним чітко відрізнити передові соціоісторичні системи і ті, що відстали у своєму розвитку. Вищі для даного суспільно-історичного часу соціоісторичні системи є *суперіорними* (від латин. *super* – *понад, над*), а нижчі – *інферіорними* (від латин. *infra* – *під*). З переходом до цивілізації суперіорні системи зазвичай існували не поодиночі. Принаймні, значна частина їх, а в подальшому і всі вони разом узяті утворювали цілісну систему соціоісторичних систем, яка була *центром всесвітньо-історичного суспільно-економічного розвитку*. Ця система була *світовою*, але не в тому сенсі, що охоплювала весь світ, а в тому, що її існування позначалося на усьому ході світової історії. Решта усіх систем утворювала *соціально-історичну периферію*. Ця периферія підрозділялася на *залежну* від центру і *незалежну* від нього.

Зі всіх видів соціорної індукції найважливіший для розуміння ходу історії – дія систем суперіорних на системи інферіорні. Це – *соціорна суперіндукція*. Вона могла приводити до різних результатів. Один з них полягав у тому, що під впливом соціоісторичних систем вищого типу соціоісторичні системи нижчого типу перетворювалися в системи такого ж типу, як і ті, що впливають на них, тобто підтягувалися до їхнього рівня. Цей процес можна назвати *суперіоризацією*. Але вплив суперіорних соціоісторичних систем міг призвести і до того, що інферіорні соціоісторичні системи робили крок, з одного боку, вперед, а з іншого (суспільно-історичного), убік. Такий результат дії суперіорних соціоісторичних систем на інферіорні можна назвати *латералізацією* (від лат. *lateralis* – *бічний*). Як наслідок виникали своєрідні соціально-економічні типи суспільств, які не були стадіями всесвітнього соціально-економіко-історичного розвитку. Їх можна назвати *суспільно-економічними параформаціями*.

Новий час, що почався на межі XV і XVI століть, характеризується становленням і розвитком капіталістичного способу виробництва. Капіталізм спонтанно, мимоволі, без зовнішньої дії виник тільки в одному місці земної

кулі – в Західній Європі. Виниклі буржуазні соціоісторичні системи утворили нову світову систему. Розвиток капіталізму йшов по двох напрямках. Один напрям – розвиток *углиб*: визрівання товарно-ринкових, капіталістичних відносин, промислова революція, буржуазні революції, що забезпечили перехід влади в руки буржуазії тощо. Інший, – розвиток капіталізму, ринку вшир, у світовому масштабі.

Західна світова система капіталізму – перша з чотирьох світових систем (їй передували три: близькосхідна політарна, середземноморська антична і західноєвропейська феодально-бюргерська), яка своїм впливом охопила весь світ. З її появою почався процес *інтернаціоналізації*. Всі існуючі соціоісторичні системи почали утворювати певну єдність – *всесвітній соціально-економіко-історичний простір*. Історична економіко-суспільна периферія опинилася не тільки і не просто втягнутою у сферу впливу нового суспільно-економіко-історичного центру – *світової капіталістичної системи*. Вона потрапила в залежність від центру, стала об'єктом експлуатації з боку світової системи капіталізму. Одні периферійні країни повністю втратили незалежність і стали колоніями Заходу, інші, зберігши формально суверенітет, опинилися в різних формах економічної, а тим самим і політичної залежності від нього [6].

В результаті дії світового капіталістичного центру в країни периферії почали проникати товарно-ринкові соціально-економічні відносини, весь світ почав ставати капіталістичним. Мимоволі напрошувався висновок, що рано чи пізно всі країни стануть капіталістичними, і тим самим зникне відмінність між економіко-історичним центром і історичною периферією. Всі соціоісторичні системи належатимуть до одного типу, будуть капіталістичними. Цей висновок ліг в основу численних *концепцій модернізації* (У. Ростоу, Ш. Ейзенштадт, С. Блек і ін.), що виникли у ХХ ст. У гранично чіткому вигляді він був сформульований в роботах Ф.Фукуями.

Але соціально-історичне життя виявилось складнішим, воно зламало усі начебто абсолютно логічно бездоганні схеми.

Соціально-історичний центр та суспільно-історична периферія збереглися і продовжують існувати до цього часу, хоча вони, звичайно, зазнали істотних змін. Соціально-історична периферія дійсно поступово почала ставати капіталістичною, але уся справа у тому, що у всіх залежних від західноєвропейського світового центру периферійних країнах капіталізм прийняв іншу форму, ніж в країнах центру. Цього довгий час не помічали. Довгий час вважалося, що всі особливості капіталізму в периферійних країнах зв'язані або з тим, що вони позбавлені політичної незалежності, тобто є колоніями, або з тим, що цей капіталізм є раннім, ще недостатньо розвиненим, незрілим.

Прозріння настало лише в середині ХХ ст. Причому спочатку у економістів і політичних діячів Латинської Америки. До цього часу країни

Латинської Америки вже півтора століття були політично незалежними, і капіталізм в них ніяк не міг бути охарактеризований як первинний або ранній. Аргентинський економіст Р.Пребіш першим прийшов до висновку, що міжнародна капіталістична система достатньо чітко підрозділяється на дві частини: центр, який утворюють країни Заходу, і периферію, – капіталізм, який існує в залежних від центру країнах (на периферії світ-системи), який він назвав *периферійним капіталізмом*, якісно відрізняється від капіталізму країн центру. Надалі положення про існування двох видів капіталізму було розвинене в роботах Т. Дус-Сантуса, Ф. Кардозу, Э. Фалетто, З. Фуртаду, А. Агиляра, Х. Алаві, Р. Мюрдаля, П. Барана, С. Аміна та інших прихильників *концепції залежності (залежного розвитку)* [10]. Ними було переконливо обґрунтовано і показано, що периферійний капіталізм є не початковою стадією капіталізму, характерного для країн центру, а, навпаки, це – тупиковий варіант капіталізму, який в принципі нездатний до прогресу на периферії і прирікає переважну більшість населення периферійних країн на глибоку і безвихідну вбогість.

Науковою моделлю даного типу постає *глобально-стадіальне* розумінням світового розвитку. Це погляд на схему розвитку і зміни суспільно-економічних формацій як на відтворення внутрішньої необхідності розвитку не кожної соціально-історичної інституційної системи («соціорну»), узятій окремо, але тільки як сукупності усіх тих, що існували у минулому і що існують зараз соціоісторичних систем разом узятих, тобто лише людського суспільства в цілому. У такому випадку людство постає як єдине ціле, а суспільно-економічні системи – перш за все як стадії розвитку цього єдиного цілого, а не соціоісторичних систем, узятих окремо. Глобально-стадіальне розуміння суспільного розвитку з необхідністю припускає дослідження взаємодії між окремими конкретними суспільствами, тобто соціально-історичними (соціоісторичними) утвореннями, і їх різного роду системами, які існували в один і той же час поряд один з одним. Світова соціоісторична надсистема – глобальна суперсистема – формується на ґрунті існуючих соціоісторичних систем, які знаходяться в її межах і розподіляються на «центр» – *ортосоціоісторичну систему* (від грецьк. *ортос* – *прямий, справжній*) і у різній мірі залежну від нього та сателітарну «периферію» – *парасоціоісторичні системи* (від грецьк. *пара* – *біля, поблизу*). З початком формування світової глобальної соціоісторичної надсистеми ортосоціоісторичний центр і парасоціоісторична периферія почали ставати суспільними класами, але такими, які на відміну від звичайних класів безпосередньо складаються не з людських істот, а з соціоісторичних систем. Такого роду соціальні класи можна назвати глобальними класами. Таким чином, виникнення світової соціоісторичної надсистеми є становленням глобального класового суспільства.

Виходячи з інтегрованого концептологічного соціально-філософського аналізу і теоретико-практичного досвіду реформування громадянських інститутів соціуму, соціальних систем провідних країн, розглянутого з урахування аналогічних завдань, які стоять перед суспільством в Україні в контексті світових глобалізаційних процесів дослідження даного типу концептологічно є можливим формувати на деліберативній моделі «комунікативної субсидіарності» в аналізі процесів громадянської інституалізації суспільної практики в контексті світ-системного аналізу процесів глобалізації, які надають будь-яким суспільним процесам загальносвітового значення. Доцільно відзначити особливу важливість соціально-філософського аналізу понять, методів, пов'язаних з процесом громадянської інституалізації, вважаючи, що це дозволить поглибити і розширити загальні уявлення про систему глобальної та громадянської інституалізації, збагативши тим самим теорію і практику глобалістики і соціальної філософії в цілому. Важливою є й необхідність соціально-філософського обґрунтування і суспільного застосування щодо процесу громадянської практики і суспільної інституалізації – його мети, форм організації, характеру формування особистості та інш.

В дослідженні основних концепцій та методології формування громадянських структур в умовах глобалізації, реформування інститутів суспільства і систем самоуправління перспективною «моделлю» інституційної громадянської суспільної практики, глобального розвитку нам уявляється та, яка вичленує та інтегрує в собі ціннісний і соціально-поведінковий аспекти як суспільствознавчих і філософських, так і соціологічних, етичних, політичних і економічних та інших галузей знання в контексті формування багаторівневих громадянських інституцій.

Зокрема, на нашу думку, важливим є наявність різних, відносно самостійних етапів поглиблення демократичних засад самоуправління: змістового, ціннісно-нормативного, адміністративного. Здійснюється виявлення потенціалу форм, які позначають різні підструктури цілісного процесу інституційної демократизації глобального соціуму. Важливою є також ідея необхідності формалізації на організаційних засадах роль кожного з учасників комунікації з приводу управлінських, навчальних та виховних цінностей – як з боку адміністрованої влади (але на принципово нових підставах), так і з боку громадськості. Нам видається, що повинен бути сформований новий тип соціального контракту між суспільством і громадянами, який з необхідністю повинен бути включений в сучасні інституційні системи. В той же час це по-різному виявляється на ґрунті різних національних культур, і через це специфіка суспільного розвитку в сучасному глобалізованому світі має вибудовуватися на базі міжкультурного діалогу різних країн, соціальних систем та громадянських інститутів. Нарешті, така система суспільної інституалізації, повинна включати в себе

ідеї безпеки суспільства і культури від руйнівного впливу антикультури і антицінностей.

Самоуправлінське громадянське суспільство в перспективі може бути глобальною світовою інституалізованою системою, бо на рівні окремої країни можливі лише елементи «громадянської суспільності» в тій чи іншій економіко-політичній та суспільній сферах. Гіпотеза дослідження полягає у припущенні того, що процес демократизації інститутів суспільства можливо ефективно дослідити на підставі аналізу процесу прийняття рішень у царині соціальної діяльності, що складається з двох відносно самостійних чинників: з одного боку, – зі спільноти громадян, як загалу, що має здатність до самоорганізації і самоуправління, а з іншого, – зі структур та органів суспільно-адміністративного управління, що виконує волю держави та суспільства, але спроможних до передачі частини владних повноважень у відносинах самоврядування.

Тому громадянська та інституційна практика в умовах глобалізації потребує якісного методологічного підґрунтя. Ним повинна стати саме філософська система інтегративної глобальної парадигми громадянської інституалізації на основі соціальної філософії, зокрема, світ-системного аналізу, макросоціального підходу, концепції залежності (залежного розвитку) і постімперіалізму, теорій субсидіарності, комунітаризму, концепцій суспільної деліберативності і лібертаризму в контексті формування *глобально-формаційного*, а ширше – *глобально-стадіального* розумінням суспільного розвитку. На цьому ґрунтується точка зору автора, котрий розглядає деліберативну, самоорганізаційну суспільну практику і соціальну філософію глобально-стадіального типу як ключові складові ідейно-світоглядні аспекти ефективної інституційної системи глобального громадянського суспільства. Без цього не можуть бути розв'язаними проблеми світоглядного обґрунтування процесу глобалізації і прикладного застосування методології інституційної громадянської суспільної практики.

Список використаних джерел:

1. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества. - М.: Издательство «Весь Мир», 2010.- 188 с.
2. Бек У. Что такое глобализация?/.– М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
3. Бжезинский З. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство/ Пер. с англ. – М.: Международные отношения, 2004. – 288 с.
4. Зинченко В.В. Постиндустриализм и альтернативы глобального развития//Вестник Воронежского государственного университета.-№2 (4) 2010. – Воронеж:Изд-во ВГУ, 2010. – 190 с. – С.17-31.
5. Зинченко В.В. Транзитивные институциональные процессы и тенденции в условиях глобальных трансформации и постмодернизации //

Инновационные инструменты экономики и управления: теория и практика: материалы науч.-практ.конф. - Екатеринбург: УрГИ,2013. - 219 с. – С.11-17.

6. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. – М.: ООО «Издатель-ство АСТ», 2003. – 603 с.

7. Engdahl W. A century of war. Anglo-American oil politics and the New World Order. Wiesbaden: Dinges & Frick,2011. - 356 p.

8. Krugman P.The Return of Depression Economics and the Crisis.-New York: W. W. Norton; First Edition edition, 2009.-224 p.

9. Kurz R. Kollaps der Modernisierung: vom Zusammenbruch des Kasernensozialismus zur Krise der Weltökonomie. - Frankfurt am Main: Eichborn, 2009. - 288 s.

10. Sintschenko V.V. Weltgesellschaft: postimperialismus und die aufteilung der welt//Aktualne problemy nowoczesnych nauk. – 2013. – Volume 15.Historia. Politologija. - Przemysł: Nauka i studia. - S.63-71.

ВИДЫ СОБСТВЕННОСТИ И ФОРМЫ ЕЕ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Киртянов Д.В., Агеева И.А., Магнитогорский филиал
ФГБОУ ВПО «Российская академия народного хозяйства и
государственной службы при Президенте Российской Федерации»

Украина, как и другие постсоциалистические страны, находится сегодня в процессе перехода от одной экономической системы к другой. Часто содержание этого периода определяется как переход от командно-административной экономики к рыночной. Однако должны заметить, что западная экономика давно уже является не рыночным, а смешанным хозяйством, где государство играет значительную роль в экономической системе, с другой стороны, командно-административная экономика также была смешанной, поскольку директивно плановые связи были дополнены товарно-денежными отношениями. В условиях перехода к рыночным отношениям в экономике Украины реформируемых отношения собственности, происходит разгосударствление. Появление новых видов собственности играет большое значение, ведь это способствует развитию рыночных отношений, новых видов хозяйствования.

Вместе с тем и сегодня встает вопрос решения комплекса проблем, связанных с реализацией различных форм собственности в современных условиях развития экономики Украины. В течение последних десятилетий в экономической литературе велась своеобразная «битва цитат», в которой сторонники противоположных точек зрения, например о том, что собственность – это только юридическое (В.Н. Черповец, А.К. Покритан,

В.П. Шкредов и др.), только экономическая категория (А.М. Ерьомин, М.В. Колганов, М.Д. Колесов и др.) пытались подкрепить свои выводы цитатами из работ классиков экономической теории. Так, В.П. Шкредов поддерживал тезис о том, что собственность – это лишь юридическая категория, которая выступает как правовое и волевое понятия [4, с. 234]. В своей монографии «Экономика и право» он акцентирует внимание на том, что собственность выступает «в качестве системы реальных правоотношений, как юридическое (волевая) форма выражения экономических процессов производства и воспроизводства». [2]

Ситуация в украинской экономике на сегодняшний день является не простой, однако попытка Европейского Союза стабилизировать ситуацию в мировой экономике позволяет испытывать некоторый оптимизм и в Украине. Прежде всего, сложность ситуации вызвана мощным финансовым кризисом, в 2008 – 2009 годах. Важно, что мировая экономика еще не полностью восстановилась от влияния этих явлений. Согласно ст. 2 Закона Украины «О собственности» собственность в Украине выступает в таких формах: частная, коллективная, государственная. При этом в законе установлено, что все формы собственности являются равноправными.

Рассматривая стратегию и тактику развития украинской экономики, качественные аспекты трансформационных преобразований, нельзя избежать глубокого анализа происходящих в отношениях собственности, поскольку речь идет о ключевой проблеме становления рыночной экономики. Насколько далеко Украина продвинулись вперед в ее решении и каков реальный результат более чем десятилетнего периода реформ? В постановке данного вопроса заключается актуальность выбранной темы. Экономическое возрождение происходит в Украине на фоне существенных искажений в институциональном секторе экономики и сфере реального присвоения, острых социальных противоречий и других инверсий. На это неоднократно указывали ведущие отечественные экономисты-практики и ученые. Главным фактором противоречий они единогласно называют недостатки процесса приватизации, в результате которого не была достигнута основная цель разгосударствления собственности – значительное повышение эффективности функционирования народнохозяйственного комплекса Украины. Кроме того, уровень решения многих проблем сущности, содержания и форм проявления приватизационных процессов не всегда адекватен требованиям задач социально-экономической политики в хозяйственных системах индустриального типа. В период с 1992 – 2005 гг. разгосударствлены 90,5 тыс. объектов. На предприятиях негосударственной собственности сейчас производится более 80% промышленной продукции. Развивается малое предпринимательство. В 2003 году функционировало 326 тыс. малых предприятий, 47,4 тыс. фермерских хозяйств, действовало 1056 тыс.

частных предпринимателей. Привлекает внимание и такой факт: сегодня почти 15 млн. человек являются акционерами и владельцами земельных паев. [1] В целом завершена приватизация приусадебных участков. Их обладателями стали около 11 млн. граждан. Острые проблемы украинской экономики, в частности, касаются исправления структурных деформаций в отношениях собственности, сложившейся в ходе приватизационного процесса. [5, с. 28] Общий вывод очевиден: приватизация без персонификации собственности является основой не цивилизованной рыночной, а теневой коррумпированной экономики. Особая острота этой проблемы становится очевидной, если коснуться частной собственности на землю. В результате проведения политики разгосударствления и приватизации в Украине на смену монопольному господству государственной собственности пришел реальный полиформизм собственности, который создал объективную основу для формирования и эффективного развития рыночной экономики в стране. На начало 2006 г. доля объектов негосударственных форм собственности составляла в стране около 80 %. [3, с. 88] Сейчас экономика Украины находится в состоянии очень глубокой, затяжного кризиса.

Результатом перехода на новые формы хозяйствования в Украине должно стать создание многоукладной экономики, отказ от государственного монополизма на собственность и создание условий для их равноправного существования различных форм собственности. Необходимо развивать частную и коллективную формы собственности, образно говоря, с нуля и путем разгосударствления и приватизации, которые должны вылиться в ломку и трансформацию существующей системы производственных отношений, и в одночасье формировать качественно новую общественную (государственную и муниципальную) собственность.

Список использованной литературы:

1. Мочерный С.В. Собственность и особенность ее развития в развитых странах мира // Экономика Украины, 1994, № 4.
2. Теория рыночной экономики и практика перехода Украины к рынку // Экономика Украины, 1992, № 6.
3. Экономическая теория: политэкономика. Базилевич В.Д. // М., 2010, 348 с.
4. Экономическая теория / Под ред. Грязновой А.Г., Юданова И.Ю. М.: Экономика, 2007.
5. Экономические и организационные аспекты управления собственностью в условиях развития рыночных отношений. ГКИ. «Нива России», 2006.

ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРАХ ТА РОЛЬ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ЇХ ПОДОЛАННІ

Крисанов Д.Ф., Державна установа «Інститут економіки та прогнозування
НАНУ»

Глобалізація – явище планетарного масштабу: вона здійснює прямий та опосередкований вплив на ойкумену, економіку, навколишнє середовище, незалежно від того на якому етапі розвитку чи в якому стані вони перебувають. Під впливом глобалізації трансформуються існуючі зв'язки, посилюється переплетіння і взаємозалежність різнопланових процесів, розширюються відносини між країнами, поглиблюється розрив між різними групами населення, відбуваються зміни у зовнішньому середовищі тощо. Глобалізація може як активізувати, так і гальмувати позитивні зрушення, прискорювати негативні зміни, загострювати небезпеки, провокувати катастрофи та виникнення форс-мажорних обставин. Поява нових соціально-економічних явищ, викривлення та спотворення традиційних тенденцій і процесів у різних секторах і сферах – ці та інші прояви та наслідки глобалізації відображають лише її окремі сторони та складові. Отже, наслідки, а по-іншому – виклики та проблеми, потрібно систематизувати відповідно до динаміки змін та масштабів впливу на суспільство, економіку і природу. У міжнародному вимірі найбільшу увагу привертають до себе наступні з них:

- посилення залежності розвитку окремих країн і регіонів від загальної ситуації в світі, інтернаціоналізації політичних, економічних, соціальних й інших зв'язків та відносин між юридичними, економічними, соціальними суб'єктами різного рівня (об'єднаннями держав, урядами країн, міжнародними та громадськими організаціями);

- збільшення чисельності населення на планеті, а особливо в слаборозвинених країнах та країнах, де притримуються монорелігійної орієнтації;

- загострення проблеми голоду в світі (нині понад один млрд. населення голодує);

- підвищення цін на продовольчі ресурси та збільшення його дефіциту;

- поширення впливу фінансово-економічної кризи на світову й національні економіки та загострення кризових явищ;

- збільшення розриву між високоіндустріальними та економічно відсталими країнами, між центральними та периферійними регіонами і районами, посилення розшарування між різними верствами і маргінальними групами населення;

- погіршення екологічної ситуації на планеті, почастищення випадків виникнення природних небезпек і техногенних катастроф (цунамі, «озонові

діри», рух земних полюсів, «опустинювання» нових територій, дефіцит прісної води, танення льодовиків, аварії на АЕС, радіоактивне забруднення тощо);

- розширення ролі і впливу транснаціональних корпорацій, включення в орбіту їхніх інтересів та підпорядкування їм національних виробників;

- формування міжнародних продовольчих ринків у рамках СОТ, ЄС, Митного Союзу й інших регіональних об'єднань країн та підпорядкування їх впливу цінової динаміки на національних ринках;

- посилення залежності національних економік від рішень, що приймаються вузьким колом держав (США, вісімкою (сімкою), двадцяткою, ЄС, іншими регіональними союзами) тощо.

Водночас, процеси і тенденції, що формуються чинниками глобального масштабу, накладаються на традиційні та нові проблеми, специфічні національні обставини, попередні структурні зрушення і породжують надзвичайно різноплановий спектр наслідків безпосередньо в окремих країнах. Що стосується України, то, у першу чергу, звернемо увагу на наступні виклики та проблеми, що були породжені глобалізацією:

- динамічні повороти вектора зовнішньоекономічної діяльності, зокрема: Євросоюз → (Митний союз + Євросоюз) → Євросоюз вимагають швидкої переорієнтації від одних принципів, підходів та застережень до інших, суттєво відмінних і навіть суперечливих;

- перспектива активного входження української економіки в європейський соціально-економічний простір загострює проблему формування сучасної інституціональної бази та організаційно-правових форм господарювання;

- скорочення співробітництва з РФ загострює проблему прискореного впровадження на українських підприємствах сучасних систем управління з метою забезпечення безперешкодного доступу їх продукції на ринки країн ЄС та СОТ;

- активізація процесів злиття й поглинання вітчизняних підприємств та згортання малого підприємництва унаслідок підвищення ролі та впливу іноземних інвесторів на розвиток національної економіки;

- поширення процесів агрохолдингізації та формування різних міжгалузевих корпоративних структур, що супроводжується переходом економічних відносин між окремими виробниками із зовнішніх у внутрішні, унаслідок чого їх справедливе вирішення відтермінується або ж взагалі стає нереальним тощо.

За таких умов основним інструментом у подоланні сучасних викликів, вирішенні складних проблем або ж обмеження їх впливу чи навіть «заморожування» виступає антикризовий менеджмент, основною складовою якого виступає антикризове управління. Зважаючи на глобальний характер проблем необхідно розуміти, що їх вирішення можливе

за умови ідентифікації, оцінювання масштабів і глибини поширення, ієрархізації за напрямками впливу, географією охоплення, рушійними силами тощо. У зв'язку з цим необхідно чітко розрізняти ієрархію викликів і проблем та, відповідну, ієрархію управлінських структур (наддержавних, регіональних, національних), які відповідно до своєї компетентності та реальних можливостей будуть спроможні на різнопланові практичні дії.

Необхідно підкреслити, що важливими складовими антикризового управління є наступні:

- *моніторингова* – відстеження та оцінювання ситуації на найпроблемніших напрямках розвитку світової спільноти, міжнародної економіки та навколишнього середовища;

- *прогностична* – розроблення сценаріїв впливу глобалізації на розвиток усіх сфер функціонування суспільства, ідентифікація найпроблемніших з них та розроблення пропозицій, спрямованих на унеможливлення настання глобальних катастроф, соціально-економічних катаклізмів, кардинальних зрушень тощо;

- *координаційно-управлінська* - оцінювання та структуризація пропозицій по протидії викликам та реагуванню на проблеми, зокрема: спільні заходи об'єднань держав, різнопланова допомога найбільш вразливим членам міжнародного співтовариства, обмеження діяльності природоруйнівних виробництв тощо.

Водночас, на рівні суб'єктів господарювання антикризове управління повинно носити комплексний характер та спрямовуватися на запобігання зародженню кризових явищ на основі оперативного виявлення симптомів і передумов та їх своєчасного усунення чи локалізації. У випадках входження підприємства у кризовий стан фахівцями розробляється спеціальна програма стратегічного характеру, а на її базі реалізується комплекс заходів оперативного і тактичного характеру з тим, щоб не допустити, з однієї сторони, його банкрутства, а з іншої, – вийти з мінімальними втратами із кризового стану та започаткувати відновлення докризових параметрів виробництва. За таких умов досягти успіху можливо лише на основі поєднання досвіду кваліфікованих фахівців у сфері антикризового менеджменту, залучення необхідних фінансових ресурсів та інноваційних технологій, переходу підприємства на принципово новий рівень виробництва. Це дозволить започаткувати й розширити випуск сучасної висококонкурентоспроможної продукції та зміцнити нішу підприємства на ринку продукції, що ним випускається.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЙ

Удовицька Є.А., Національний Технічний Університет України «КПІ»

Неодмінною фазою циклічного розвитку будь-якої системи є закономірно повторювані кризи. Важливою функцією кризи є руйнування тих елементів, які найменш життєздатні: криза відкидає застарілі, неефективні способи виробництва і форми організації на користь сучасних і ефективних. Антикризове управління має базуватися на виявленні пріоритетів розвитку як суб'єктів господарювання, так і соціально-економічних пріоритетів розвитку держави в цілому та передбачувати механізми, інструменти, методи та шляхи досягнення стратегічних цілей. Одним з головних завдань для реалізації антикризової економічної політики є формування системи механізмів взаємодії технологічного розвитку та соціальної політики на базі створення сучасного збалансованого економічного комплексу з потужним корпоративно-коопераційним каркасом, який буде забезпечувати щільну кооперацію вітчизняних суб'єктів господарювання та вигідне інтегрування у світову економіку

Активізація підприємництва та зростання масштабів і ефективності функціонування корпоративного сектору є одним з головних чинників позитивних структурних змін та модернізації національного господарства, покращення якості життя населення, формування заможного середнього класу, вирішення цілої низки проблем соціально-економічної безпеки держави. В економічній теорії роль корпорацій оцінюється неоднозначно. Одні вчені вважають, що корпорації є ядром економіки держави і тому вони визначають основні напрямки і пропорції економічного розвитку. Згідно з протилежною точкою зору, недоліки великих фірм переважають наявність досягнень і завдають тим самим великої шкоди економіці в цілому. Незалежно від оцінки ролі корпорації в економіці країни, ці форми господарської організації визначають специфіку розвитку соціальних технологій і регулювання соціально – трудових відносин [1].

Динамічні зміни факторів зовнішнього і внутрішнього середовища незаперечно впливають на якість і стабільність корпоративного управління, розробку та реалізацію корпоративної стратегії. На думку Д. Стеченко, Ж. Жигалкевич, Н.Тимошенко ефективна корпоративна стратегія – це є упорядкований набір із п'яти елементів (бачення, цілі та завдання, ресурси, бізнеси і організація), які всі разом, як система, призводять до виникнення переваги, що створює економічну вартість. Для досягнення максимального ефекту кожен з елементів повинен залежати і підтримувати всі інші елементи, працюючи злагоджено [3]. Корпоративна стратегія визначає напрями спеціалізації та найбільш загрозливі сфери діяльності, а також пріоритетні та другорядні напрями виробництва з огляду на їх економічну

ефективність для підприємства та перспективи розвитку на макроекономічному рівні.

В умовах протидії ризикам загострення економічної депресії, стратегічні пріоритети розвитку корпорації набувають ще більшої актуальності. Визначення пріоритетних напрямів діяльності є складовою формування раціональної спеціалізації виробництва. Формування системи пріоритетів дозволить виявити цілі і лінії поведінки у конкурентному середовищі з метою забезпечення довгострокової ефективності діяльності за рахунок концентрації обмежених ресурсів на визначених напрямках розвитку, створенні та укріпленні виражених компетенцій[2].

Відбір пріоритетів розвитку корпорацій має виходити не лише з інтересів галузі, а перш за все базуватись на суспільних потребах та інтересах, пов'язаних з її розвитком, тобто враховувати не лише прямі вигоди, а й непрямі ефекти, серед яких, крім вище згаданих, слід відзначити ті, що визначають рівень життя населення (здоров'я, тривалість життя) та вплив на навколишнє середовище. Пріоритети розвитку галузі повинні узгоджуватись з пріоритетами державної промислової політики і відповідати стратегічним цілям розвитку галузі. При цьому, спочатку мають бути визначені пріоритети, що відповідають цілям першого порядку з подальшою їх конкретизацією за етапами та напрямками розвитку. Також слід передбачити можливість коригування пріоритетів залежно від відповідності прогнозованих параметрів розвитку реальним змінам.

В ході реалізації антикризового управління стратегічними пріоритетами розвитку корпорацій мають стати: створення та управління високопродуктивним портфелем товарних одиниць; розгортання виробництва імпортозаміщуючої продукції; зміцнення науково-технологічного потенціалу; забезпечення захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності; запровадження механізмів страхування ризиків впровадження новітніх технологій; прискорення гармонізації стандартів України із стандартами країн-імпортерів; проникнення на нові сегменти ринку та укріплення конкурентних позицій, розширення цільової аудиторії у майбутньому; забезпечення необхідної еластичності (адаптація та гнучкість) діяльності корпорації за рахунок налагодження ефективної системи інформаційних каналів, побудови відповідної структури управління; концентрація економічних ресурсів у найбільш привабливих сферах, які забезпечують довгострокову виражену компетентність та ефективність діяльності підприємства; забезпечення стійкості системи, підвищення ефективності, направленість на стабілізацію діяльності корпорації, зростання її вартості тощо.

Стратегічний розвиток та діяльність корпорацій здійснюється в макросередовищі, яке уражене негативними наслідками економічної кризи, що позначається на скороченні результативних показників. Тому виникає

необхідність застосування різноманітних інструментів державної підтримки підприємницької діяльності, що має вплив на пожвавлення економічних процесів, фінансову стабілізацію та макроекономічну динаміку, що виявляється в зростанні валового внутрішнього продукту та збільшенні надходжень до державного бюджету.

Світова економічна криза визначила кілька основних напрямів активності системи державного управління щодо компенсації наслідків кризи для національної економіки та пом'якшення її наслідків для суспільства: досягнення макроекономічної стабілізації; недопущення зниження рівня життя населення; стимулювання економічної активності; підтримку корпоративного сектора економіки; підвищення ефективності видатків держави; скорочення адміністративних перешкод і вдосконалення державних регуляцій. Основними економічними засобами держави в кризових умовах є лібералізація процедур ведення господарської діяльності – зниження податкового навантаження, спрощення дозвільних процедур, правил ліцензування, сертифікації, інших норм технічного регулювання, а також зменшення кількості перевірок.

Список використаних джерел:

1.Буковинська М. П. Сутність і розвиток корпорацій: роль соціальних технологій / М.П. Буковинська Електронний ресурс: Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek7-3-2010-PDF/170-174.pdf

2.Воронкова А.Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация. Монография. – Луганск: Изд-во Восточноукраинского национального университета, 2000. – 315с.

3.Стеченко Д.М, Жигалкевич Ж.М., Тимошенко Н.Ю. Аспекти формування структури корпоративної стратегії/ Електронний ресурс: Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_3/Stechenko_311.htm.

СЕКЦІЯ 2. ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

ПАТЕНТНАЯ СИСТЕМА НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ СНИЖЕНИЯ НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯ

Агеева И.А., Савинкова Т.А., Магнитогорский филиал РАНХиГС

Патентная система налогообложения (ПСН) относится к специальным налоговым режимам, цель которых - создание более простых условий налогообложения для определенных категорий налогоплательщиков за счет низкой ставки налога и освобождения от уплаты некоторых из них.

Патентная система налогообложения для индивидуальных предпринимателей (ИП) действует с 1 января 2013 года. Под этот налоговый режим подпадают 47 видов деятельности, субъекты РФ определяют перечень видов деятельности и размер годового дохода, дающий право на применение этого режима.

На территории Челябинской области Патентная система налогообложения вводится с 1 января 2013 года Законом Челябинской области от 25.10.2012 № 396-ЗО «О применении индивидуальными предпринимателями патентной системы налогообложения на территории Челябинской области» и применяется в отношении 61 вида деятельности [2].

Стоимость патента рассчитывается как произведение налоговой ставки и потенциально возможного дохода, установленного законом субъекта Российской Федерации для соответствующего вида деятельности. Налоговая ставка составляет 6%.

Патент предприниматель будет получать в том субъекте РФ, где предполагает осуществлять избранный вид деятельности. Можно обратиться в налоговый орган по месту жительства. Полученный в нем патент действует только на территории соответствующего субъекта РФ. Можно также получить патент в другом субъекте РФ, обратившись в любой территориальный налоговый орган на его территории.

Перечень оснований для отказа инспекции в выдаче патента представлен в п. 4 ст. 346.45 НК РФ:

- несоответствие установленному перечню видов деятельности;
  - указание срока действия патента, не соответствующего возможным пределам его выдачи, установленным в п. 5 ст. 346.45 НК РФ;
  - переход на патентную систему ранее начала следующего календарного года, в котором было утрачено право на применение ПСН или в котором была прекращена соответствующая предпринимательская деятельность;
  - недоимка по налогу, уплачиваемому в связи с применением патентной системы [3, с.13].

В соответствии со ст. 346.53 НК РФ налогоплательщики ведут учет доходов от реализации в книге учета доходов индивидуального предпринимателя, применяющего ПСН. Все операции записывают в книгу учета доходов в хронологическом порядке на основании первичных документов. Книгу учета доходов не нужно заверять в налоговом органе.

Налогоплательщик может вести книгу учета доходов в электронном виде. Однако при ведении книги учета доходов в электронном виде налогоплательщик обязан по окончании налогового периода вывести её на бумажные носители, пронумеровать листы, прошнуровать, поставить подпись индивидуального предпринимателя и печать (при ее наличии).

Если налогоплательщиком получено несколько патентов, книгу учета доходов, ведут отдельно по каждому полученному патенту (абз. 2 п. 1 ст. 346.53 НК РФ).

Рассмотрим основные преимущества и недостатки данного режима налогообложения.

Преимущества:

-ИП, применяющие патентную систему, не уплачивают налог на доходы физических лиц по ставке 13%, налог на имущество физических лиц (если это имущество используется в предпринимательской деятельности), не являются плательщиками налога на добавленную стоимость (п. 10 и 11 ст. 346.43 НК РФ) [3, с.13];

-ПСН может применяться на добровольной основе;

ИП, осуществляющий несколько видов предпринимательской деятельности, может совмещать применение ПСН с иными режимами налогообложения (п. 1 ст. 346.43 НК РФ);

-налоговая декларация по налогу, уплачиваемому в связи с применением патентной системы налогообложения, в налоговые органы не представляется. [4, с. 1];

-ИП на патентной системе имеют право не использовать контрольно-кассовую технику, если по требованию клиента выдают квитанцию или товарный чек [3, с. 13];

-патент выдается на срок от 1 до 12 месяцев включительно в пределах календарного года – по выбору налогоплательщика. Это очень удобно для ИП, которые осуществляют сезонные работы (п. 5 ст. 346.45 НК РФ) [3, с. 13];

-уплата всего одного налога – за выданный патент, причем сумма налога не зависит от фактических доходов ИП [1, с. 3];

Недостатки ПСН:

-стоимость патента нельзя уменьшить на уплаченные страховые взносы в Пенсионный фонд РФ и Федеральный фонд обязательного медицинского страхования в размере, определяемом исходя из стоимости страхового года (п. 2.1. статья 346.32 НК РФ редакция 2013 г.) [3, с. 13];

-совокупный доход ИП не должен превышать 60 млн. рублей с учетом коэффициента – дефлятора К1 (согласно Приказу от 07.11.13 № 652 Министерство экономического развития РФ К1 в 2014г. - 1,067) за календарный год [4, с. 1], а численность работников должна быть не более 15 человек;

-«авансовая» система оплаты патента. Если патент берется на срок до 6 месяцев, то оплата должна быть произведена в размере 100%, если на больший срок – то 1/3 сразу, а 2/3 по окончании;

-воспользоваться патентом могут только ИП;

-при ведении разных видов деятельности или в случае работы в разных субъектах РФ придется получать несколько патентов на каждый вид деятельности или в каждом регионе соответственно;

-в зависимости от субъекта РФ, порог годового дохода может быть разным. Местные власти могут устанавливать размеры годового дохода в пределах от 100 тыс. рублей до 1 млн. рублей, а также в зависимости от вида деятельности увеличивать его в 3, 5 или 10 раз.

В заключении необходимо отметить, что, несмотря на то, что ПСН является достаточно новым налоговым режимом, уже сейчас можно говорить о несравненном преимуществе данной системы – ее простоте, а также экономической эффективности ее применения для индивидуальных предпринимателей.

Список литературы:

Гладкова С. Патент, УСН или ЕНВД: что выгоднее для индивидуального предпринимателя? / С.Гладкова URL: <http://epigraph.info/component/content/article№8> (843) от 27.04.2013.

Закон Челябинской области от 25.10.2012 № 396-ЗО «О применении индивидуальными предпринимателями патентной системы налогообложения на территории Челябинской области»

Налоговый кодекс РФ часть 2 от 05.08.2000 N 117-ФЗ с изменениями и дополнениями: гл. 26.5. Патентная система налогообложения (введена Федеральным законом от 25.06.2012 N 94-ФЗ) // <http://www.consultant.ru>

Приказ Минэкономразвития РФ от 01.11.2011 N 612 «Об установлении коэффициента-дефлятора К1 на 2012 год». URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121532

ПОКАЗАТЕЛИ ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ И ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ В СИСТЕМЕ ФИНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТА

Бердникова Г.И., Магнитогорский филиал ФГБОУ ВПО «Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации»

В рыночной экономике одним из важнейших условий успешного управления финансами предприятия является анализ его финансового состояния, которое характеризуется совокупностью показателей, как-то: платежеспособность и финансовая устойчивость, отражающих процесс формирования и использования его финансовых средств и позволяющих дать оценку деятельности предприятия в различных сферах, а также разработать финансовую политику для достижения целей финансового менеджмента.

Финансовое состояние предприятия по сути дела отражает конечные результаты его деятельности. Именно конечные результаты деятельности предприятия интересуют собственников предприятия, его деловых партнеров и налоговые органы.

Платежеспособность – это возможность наличными денежными средствами своевременно погашать свои платежные обязательства. Оценка платежеспособности осуществляется на основе характеристики ликвидности оборотных активов, которая определяется временем, необходимым для превращения их в денежные средства.

Ликвидность баланса – это возможность субъекта хозяйствования обратить активы в наличность и погасить свои платежные обязательства, а точнее – это степень покрытия долговых обязательств предприятия его активами, срок превращения которых в денежную наличность соответствует сроку погашения платежных обязательств. Она зависит от степени соответствия величины имеющихся платежных средств величине краткосрочных долговых обязательств. Ликвидность баланса является основой платежеспособности предприятия.

Финансовая устойчивость предприятия – это способность субъекта хозяйствования функционировать и развиваться, сохранять равновесие своих активов и пассивов в изменяющейся внутренней и внешней среде, гарантирующее его постоянную платежеспособность и инвестиционную

привлекательность в границах допустимого уровня риска. Анализ устойчивости финансового состояния на ту или иную дату позволяет ответить на вопрос: насколько правильно предприятие управляло финансовыми ресурсами в течение периода, предшествующего этой дате.

В условиях современной экономики необходимо помнить, что устойчивое финансовое состояние предприятия – это не случайная ситуация, а результат грамотного, продуманного менеджмента всей совокупностью производственно-хозяйственных факторов, которые непосредственно влияют на итоги деятельности предприятия [4, С.11].

Следует также отметить, что улучшение ликвидности предприятия – процесс, который имеет две стороны. В первом случае, мы эффективно работаем с активами, увеличиваем их оборачиваемость, грамотно работаем с дебиторской задолженностью, оптимизируя её сроки, и при этом ликвидность предприятия ухудшается. Или же наоборот, мы «замораживаем» активы, ликвидность при этом высокая, но на деятельности предприятия это может отразиться негативно [2, С.39]. В таком случае происходит стагнация всего бизнеса из-за недостаточности средств и источников для финансирования деятельности предприятия и его дальнейшего развития, и это грозит потерей прибыли вследствие избытка ликвидных активов.

Работа финансового менеджера как раз и заключается в достижении баланса, компромисса между оборачиваемостью активов и ликвидностью предприятия. При этом он всегда должен учитывать существующую рыночную конъюнктуру и стратегические планы предприятия [3, С.142].

Из этого вытекает существование двух противоположных способов ведения бизнеса – консервативного и агрессивного. Консервативный стиль минимизирует риски, агрессивный же, наоборот, допускает высокую степень риска. При консервативном стиле менеджмент будет стараться увеличивать ликвидность, ухудшая при этом оборачиваемость. При агрессивном стиле менеджменту главное заработать больше денег, увеличивая производственные мощности и оборачиваемость, не обращая при этом внимания на ликвидность активов. В обоих из этих случаев чем-то приходится жертвовать, и, соответственно, платить за желаемый результат: при консервативном стиле ведения бизнеса – процентами за кредит, при агрессивном – уступками поставщикам и партнерам [5, С.18].

Набор стандартных рецептов по повышению платежеспособности и финансовой устойчивости предприятия включает увеличение денежных средств за счет следующих факторов:

продажа лишнего или устаревшего оборудования, излишних запасов, других видов активов;

пересмотр сроков кредитов и займов у коммерческих банков, изучение возможности перекредитования в других банках с меньшей процентной ставкой;

уменьшение кредиторской задолженности за счет изменения политики закупок [1, С. 129].

Таким образом, главное в программе финансового оздоровления – мобилизация всех внутренних резервов, которые должны работать. Постоянная платежеспособность и устойчивое финансовое состояние предприятия становятся условием его выживания в современных экономических условиях, а также гарантией его развития.

Список использованной литературы:

1. Бут О.А. Теория и практика финансового оздоровления предприятия: учеб. пособие / О.А. Бут. Томск: ТУСУР, 2012. 147 с.

2. Воронина В.М. Экономический анализ и оценка чистых активов в антикризисном управлении предприятием: учеб. пособие / В.М. Воронина. СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2009. 76 с.

3. Ефимова О.В. Финансовый анализ: современный инструментарий для принятия экономических решений: учебник / О.В.Ефимова. 3-е изд., испр. и доп. М.: Омега-Л, 2010. 351 с.

4. Леонова Е.А. Финансовая устойчивость предприятий и направления ее повышения в современной России: автореф. дис. ... канд. экон. наук / Е.А. Леонова. М.: РГСУ, 2012. 29 с.

5. Столяров Д.А. Что делать, если уплата налогов грозит банкротством? / Д.А. Столяров // Промышленность: бухгалтерский учет и налогообложение. 2013. - № 4. - С. 17-29.

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Вдовиченко Н.В., Український гуманітарний інститут

Бухгалтерський облік є одним з ключових ланок у діяльності навчального закладу як і будь-якої організації. Від правильності, точності та достовірності ведення бухгалтерського обліку залежить добробут та процвітання установи, її фінансове благополуччя.

В наш час в будь-якій організації не залежно від форми власності та структури передбачається досить велика кількість грошових потоків, які відображаються відповідними інформаційними потоками. Тому бухгалтерський облік в навчальному закладі включає в себе велику кількість операцій, постійне повторення обчислювальних дій, а також підготовку звітних та платіжних документів. У зв'язку з цим, традиційний облік включає

в себе складну і копітку роботу бухгалтерів, яка вимагає значних зусиль і знань.

Сучасний розвиток інформаційних технологій та широке застосування їх в економічній практиці дозволяють перевести організацію бухгалтерського обліку на новий рівень шляхом автоматизації. Автоматизація бухгалтерського обліку передбачає установку спеціального програмного продукту на комп'ютер і подальший переказ всієї бухгалтерії. Автоматизація бухгалтерського обліку має масу переваг перед традиційним способом ведення бухгалтерського обліку. Бухгалтерські інформаційні системи дозволяють підвищити продуктивність праці співробітників бухгалтерії та підвищити швидкість складання звітів і ведення документації, надають можливість паралельного ведення обліку в декількох стандартах. Впровадження інформаційних систем і технологій в роботу бухгалтерії дозволяє заощадити час і сили за рахунок автоматизації рутинних операцій, знайти арифметичні помилки в обліку і звітності, а також оцінити поточне фінансове становище підприємства і його перспектив.

В навчальному закладі як і в будь якій організації бухгалтерський облік виконує функцію управління тому що забезпечує отримання і обробку інформації на основі опрацювання документації в якій відображена господарська діяльність підприємства. До функції систем управління належать також планування, організація фінансів, визначення податків, контроль та економічний аналіз, маркетинг, які найкраще функціонують у взаємозв'язку. Обліку притаманна певна специфіка залежно від діяльності підприємства, тому єдиною відмінною ознакою у веденні бухгалтерського обліку є вид та форма господарювання.

Бухгалтерський облік пройшов великий шлях розвитку. Тривалий час система бухгалтерського обліку ґрунтувалася на принципах, адміністративно командного управління, згідно з якими на перший план висувалася функція планування і контролю за допомогою бухгалтерського обліку. В теперішній час потрібно зазначити що бухгалтерський облік це не тільки засіб реєстрації фактів господарського життя, але і матеріал для прийняття рішень який дає досить велику кількість інформації, без якої не зможе успішно функціонувати навчальний заклад чи будь яка організація, без якої не можуть працювати фінансист, економіст а також відділ управління персоналом.

Характеристики системи бухгалтерського обліку навчального закладу базується на основі наступних критеріях: наявність зв'язків, цілеспрямованість, підтримка стабільності в заданих межах під впливом зовнішніх факторів. Система бухгалтерського обліку є підсистемою системи управління. Тому бухгалтерський облік можна розглядати як елемент вищого порядку в діловій інформаційній системі, яка генерує та інтерпретує

весь базовий потік інформації, наданої різними системами для ефективного контролю.

Ефективна та раціональна організація бухгалтерського обліку в навчальному закладі починається з розробки його облікової політики, яка передбачає вибір комплексу методичних прийомів, способів та процедур організації та ведення бухгалтерського обліку. За словами професора Ю. Соколова, "Бухгалтерський облік - це те, що відповідно до правил виконує бухгалтер". Згідно зі словами В. В. Сопко, факти господарської діяльності контролюються фіксацією в первинних документах де вони відображаються та використовуються для оцінки економічних і правових наслідків підприємства в результаті групування господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку. Факти господарської діяльності в системі бухгалтерського обліку відображаються за єдиною моделлю. Моделлю кругообігу господарських засобів, їх джерел, виробничого процесу і результатів діяльності в системі обліку виступає План рахунків.

Технологічно бухгалтерський облік являє собою опис дій бухгалтера і послідовне застосування прийомів і методів збору, обробки та узагальнення інформаційних даних для отримання необхідної інформації.

Отже, бухгалтерський облік поєднує фінансову діяльність навчального закладу з особами, які приймають рішення. Тобто бухгалтерський облік, виступає фінансовим центром управлінської інформаційної системи, дозволяє управлінському апарату і зовнішнім користувачам мати повну картину діяльності підприємства. Цілі системи бухгалтерського обліку є визначення кінцевого результату діяльності установи в необхідні для управління терміни.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Джуряк Н.М., Український гуманітарний інститут
Корчук О.В., Київський національний університет будівництва і архітектури

Успішний розвиток країни, з інтеграцією в світову економіку напряму залежить від вищих навчальних закладів, що випускають висококваліфікованих спеціалістів. За минулі роки в Україні відбулося достатньо реформ в освітній системі. Зміни, такі як входження в Болонський процес, дали змогу вийти на новий європейський рівень та удосконалити як технічну так і організаційну роботу ВНЗ.

Для ефективної роботи та підготовки фахівців ВНЗ у сучасних умовах необхідно здійснити структурну перебудову механізму управлінської діяльності. У першу чергу така перебудова пов'язана з необхідністю

переходу на використання методології управління проектами при організації управлінської діяльності у ВНЗ.

Дану проблематику вивчають такі науковці як Бушуєв С.Д., Тесля Ю.М., Білощицький А.О., Лісневський Р.В., Лізунов П.П. та інші.

Методи дослідження базуються на використанні теорії систем, методів системного аналізу функцій і технологій управління проектами ВНЗ; методів дослідження операцій для оптимізації порядку дій у процесах проектно-технологічного управління ВНЗ; методів управління проектами у ВНЗ.

Якщо розглянути наукові праці в області технічних наук, то словами, що зустрічаються найчастіше, є «проект» і «технологія». При реалізації проектів застосовуються і використовуються різні технології: технологія планування, технологія моніторингу, технологія інформатизація вищої освіти, оцінки інвестиційних пропозицій, технологія бюджетування і т.д. Реалізація проектів вимагає використання різних технологій, тому деякі процеси, що здійснюються під час реалізації технології необхідно віднести до проектної діяльності. Наприклад, інформаційна підготовка навчального року - це проект, який реалізується в рамках навчального процесу, а в процесі його реалізації використовуються різні технології: підготовки розкладу, розподіл навантаження і т.д.

Згідно визначенню Інституту управління проектами США (PMI USA), проект – це тимчасова діяльність підприємства або організації, прийнята для створення унікального продукту або послуги. Тобто, будь-яка робота, в результаті якої створюється унікальний інноваційний продукт (або типовий продукт унікальним шляхом) і який має чіткі терміни виконання являється проектом. Наприклад, інформаційна технологія підготовки навчального процесу, формування навчальних планів і робочих програм – це операційна діяльність, але відкриття нової спеціальності – проект.

Управління проектами традиційно складається з 5 етапів: ініціювання, планування (розробка), виконання, контроль та завершення.

Розроблення концепції проекту має велике значення для подальшої долі проекту. У процесі формування концепції проекту ВНЗ необхідно чітко визначити мету і завдання проекту, сформулювати його основні характеристики: результати від реалізації проекту, тривалість, вартість, окупність, перспективи, зміцнення позицій на ринку освітніх послуг, складність, рівень конкуренції, тощо. Визначне місце займає розроблення маркетингової стратегії проекту, основою якої є SWOT аналіз (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats), спрямований на визначення сильних і слабких сторін проекту, оцінку можливостей і потенційних загроз.

Наступний етап має на меті побудувати модель реалізації проекту. План виконання робіт вимагає різноманітних ресурсів - підбір кадрів і створення команди проекту, проектування інформаційної системи, бюджетування та ін. Необхідно зробити декомпозицію на пакети робіт

різного рівня з найточнішою деталізацією. Такими пакетами робіт можуть бути проведення навчання персоналу, розроблення документації системи якості, проведення внутрішніх аудитів тощо.

Реалізація проекту заключається в виконанні робіт, які передбачені планом. Важливим є здійснення управління на рівні комунікацій. Система управління комунікаціями необхідна для ВНЗ, який планує створити власну систему якості з застосуванням сучасних інформаційних технологій.

За виконанням робіт проекту має здійснюватися моніторинг, тобто контроль, облік, аналіз і складання звітів про фактичний стан виконання робіт у порівнянні з планом. У разі виявлення відхилень проекту від плану використовуються такі заходи, як пошук альтернативного рішення, тобто застосування коригуючих заходів або припинення проекту. У процесі створення системи моніторингу за станом реалізації проекту ВНЗ варто орієнтуватись не тільки на часові і кількісні показники проекту, а збирати дані щодо якісних параметрів робіт.

Свідченням завершення проекту може бути зовнішній аудит і сертифікація системи якості ВНЗ органом сертифікації з видачею сертифікату згідно відповідним вимогам.

Таким чином, створення та впровадження методів управління проектами для вирішення всіх задач управління ВНЗ сприятиме підвищенню рівня успішності розроблення, впровадження та реалізації навчальних проектів. Управління якістю і управління проектами інтегрується у загальну методологію управління, тому використання методів управління проектами в процесі реалізації спеціалізованого проекту розроблення і впровадження системи якості ВНЗ може бути поширений на інші галузі та сфери діяльності.

Список використаної літератури:

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: Монографія. – К.: Вид-во «Атака», 2009. – 684 с.
2. А.О. Білощицький Створення інформаційної технології управління навчальним процесом у ВНЗ [Електронний ресурс] / А.О. Білощицький, С.В. Білощицька, С.С. Білоконь // Управління розвитком складних систем. – 2013. – Вип. 13. – С. 136-142.
3. Бушуев С.Д. Современные подходы к развитию методологий управления проектами / С.Д. Бушуев, Н.С. Бушуева // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005. - №1, с. 5-19

ПРИКЛАДНІ СФЕРИ ТА АНАЛІТИЧНЕ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ОНОВЛЕНОЇ ЗАДАЧІ МАРКОВИЦЯ

Кігель В.Р., Український гуманітарн інституту

Фінансове інвестування завжди пов'язане з ризиком щодо майбутнього доходу фінансового портфеля. Г.Марковиць – засновник портфельної теорії запропонував оцінювати випадковий дохід $D(x)$ фінансового портфеля x двома показниками – математичним сподіванням $E[D(x)]$ та дисперсією $V[D(x)]$, а найкращий фінансовий портфель обирати з множини ефективних планів двокритеріальної задачі:

$$E[D(x)] \rightarrow \max, \quad V[D(x)] \rightarrow \min, \quad x \in X,$$

де $X = \{x \in R^n \mid \sum_{j=1}^n x_j = 1; x_j \geq 0, j = \overline{1, n}\}$ – множина допустимих

фінансових портфелів. Марковиць запропонував також розв'язувати цю задачу або шляхом максимізації $E[D(x)]$ при заданому рівні $V[D(x)]$, або шляхом мінімізації $V[D(x)]$ при заданому рівні $E[D(x)]$ [1, 2].

В оновленій постановці задачу Марковиця можна записати у такий спосіб:

$$\hat{z} = \sum_{j=1}^n \bar{d}_j x_j + k \sqrt{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n \rho_{ij} \sigma_i \sigma_j x_i x_j} \rightarrow \max, \quad \sum_{j=1}^n x_j = 1, \quad x_j \geq 0, j = \overline{1, n},$$

в якій відомі: $\bar{d}_j$ – математичне сподівання випадкової дохідності d_j за j -м напрямом інвестування, σ_j – стандартне відхилення цієї випадкової дохідності від її очікуваного рівня ($j = \overline{1, n}$), ρ_{ij} – коефіцієнти кореляції між випадковими дохідностями d_i та d_j ($i, j = \overline{1, n}$), які в сукупності утворюють кореляційну матрицю $R = \|\rho_{ij}\|_{(n)}$. Значення множника k відбиває індивідуальне ставлення інвестора до ризику (зокрема, $k=0$, якщо він є нейтральним щодо ризику, $k>0$ – якщо схильним та $k<0$ – якщо несхильним). Невідомими виступають: $x_1, \dots, x_n$ - обсяги вкладень за кожним із напрямів інвестування, а також цільова змінна $\hat{z}$, яка показує детермінований еквівалент випадкового загального доходу фінансового портфеля, обчислений згідно індивідуальних переважань інвестора.

Методика аналітичного розв'язування оновленої задачі Марковиця та межі щодо можливого використання цієї методики обґрунтовані в [3]. Так, за нейтрального ставлення до ризику оптимальним інвестуванням є спрямування всіх коштів за таким із напрямів інвестування, очікувана дохідність за яким є найвищою. Коли ж напрямів інвестування з

максимальною очікуваною дохідністю є декілька, оптимальним є також довільний розподіл інвестицій за зазначеними напрямками.

Для схильного до ризику інвестора оптимальним є рішення вкладати весь вільний капітал за таким лише одним із напрямів інвестування j^* , за яким детермінований еквівалент випадкової дохідності є максимальним:

$$j^*: \bar{d}_{j^*} + k\sigma_{j^*} = \max_{j=1, n} \{ \bar{d}_j + k\sigma_j \}.$$

У випадку несхильності інвестора до ризику – це найпоширеніша ситуація – оптимальний фінансовий портфель можна знайти за формулами:

$$x_j = \frac{t_j}{\sigma_j}, \quad j = \overline{1, n}, \quad \hat{z} = \sum_{j=1}^n \bar{d}_j x_j + k\sigma_z,$$

де

$$t = (t_1, \dots, t_n)^T, \quad t = \frac{I}{\sqrt{\gamma^2 - \beta(\alpha - k^2)}} R^{-1} \left(a^T + \frac{-\gamma + \sqrt{\gamma^2 - \beta(\alpha - k^2)}}{\beta} b^T \right),$$

$$a = (a_1, \dots, a_n), \quad b = (b_1, \dots, b_n), \quad a_j = \frac{\bar{d}_j}{\sigma_j}, \quad b_j = \frac{1}{\sigma_j}, \quad j = \overline{1, n},$$

$$\alpha = aR^{-1}a^T, \quad \beta = bR^{-1}b^T, \quad \gamma = aR^{-1}b^T, \quad \sigma_z = \frac{-kI}{\sqrt{\gamma^2 - \beta(\alpha - k^2)}}.$$

Наведений інструментарій може бути використаний не лише в управлінні фінансовими активами, а також при розв'язування задач оптимального управління валютним резервом, оптимізації кредитного портфеля та багатьох інших задач фінансового менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Markowitz H.M. Portfolio Selection / H.M.Markowitz // Journal of Finance. – 1952. – № 7 (1). – Pp. 77–91.
2. Markowitz H.M. Portfolio Selection: Efficient Diversification of Investments / H.M.Markowitz. – N.Y.: John Willey, 1959. – 758 p.
3. Кігель В.Р. Задача Марковиця: оновлена постановка, аналітичне розв'язування, межі та можливі сфери використання аналітичного методу / В.Р.Кігель // Вчені записки Університету “КРОК” (серія “Економіка”). Міжнародне фахове видання. – 2013. – Вип. 34. – С. 351–363.

ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ВИКОНАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ В ОРГАНАХ ДКСУ

Нікітан Н.О., Український гуманітарний інститут

Велика кількість учасників бюджетного процесу беруть участь у забезпеченні кінцевих одержувачів фінансовими ресурсами держави, що обумовлює важливість та трудомісткість цієї стадії бюджетного процесу

внаслідок фактичного виконання планових показників за видатками. Отож, стадія виконання бюджету за видатками потребує чітко налагодженої системи контролю та її вдосконалення для недопущення порушень бюджетного законодавства, цільового та ефективного використання бюджетних ресурсів, визначення винних осіб та притягнення їх до відповідальності.

Аналізуючи практичну діяльність Державної казначейської служби необхідно зазначити, що казначейського контролю потребує також стан кредиторської заборгованості обслуговуваних установ з визначенням тієї її частини, яка є бюджетною та підлягає оплаті бюджетними коштами, та не бюджетної, що виникла внаслідок проведення видатків розпорядниками бюджетних коштів понад бюджетні асигнування, встановлені кошторисами [1].

Автор Л.О.Гуцайлюк вбачає основну причину виникнення кредиторської заборгованості в бюджетних установах у недостатньому фінансуванні видатків, проведених у межах затверджених показників кошторису установи [2, с. 187].

Зазначене питання регулює стаття 51 Бюджетного кодексу України та Порядок складання кошторисів, норми яких спрямовані на недопущення виникнення кредиторської заборгованості.

Виходячи з вищезначеного можна стверджувати, якщо установа має кредиторську заборгованість, що утворилася за коштами загального фонду внаслідок недостатності бюджетних коштів, контролю підлягає можливість її погашення за рахунок власних надходжень. Отже, порядок спрямування власних надходжень на погашення заборгованості також потребує контролю.

Згідно Бюджетного кодексу України, принцип цільового використання бюджетних коштів є одним із основоположних принципів побудови бюджетної системи, який передбачає використання бюджетних коштів тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями. Цим обумовлюється необхідність контролю за цільовим використанням коштів учасниками бюджетного процесу.

Важливим превентивним заходом щодо недопущення порушення принципу побудови бюджетної системи ефективності та результативності є контроль державних закупівель органами Казначейства. У випадку відсутності або невідповідності встановленим законодавством вимогам необхідних документів, передбачених Законом України «Про здійснення державних закупівель». Як зазначає у своїй праці Л.В.Фалько, органи Державної казначейської служби України вживають заходів впливу щодо недопущення здійснення платежів з рахунку замовника згідно з узятим фінансовим зобов'язанням за договором про закупівлю [3, с. 28].

Варто погодитись з думкою автора О.В.Котелевко, що органи Державної казначейської служби України здійснюють попередній і поточний фінансовий контроль, який забезпечує законність здійснення платежів за договорами на закупівлю товарів, робіт та послуг і запобігає можливим майбутнім фінансовим порушенням. За вказаними особливостями такий контроль державних закупівель має ознаки казначейського контролю як особливого виду фінансового контролю [4, с. 344].

Державна казначейська служба як суб'єкт державного фінансового контролю контролює діяльність обслуговуваних установ щодо формування та використання бюджетних коштів у межах повноважень, визначених Бюджетним кодексом України, зокрема відповідно до статті 112 контролю підлягає відповідність: кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету; взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі); платежів взятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням [5].

Коло контрольних повноважень органів Державної казначейської служби України конкретизує Положення про Державну казначейську службу України та її територіальні органи. Зокрема аналізуючи наказ Міністерства фінансів України від 01.12.2011 [6], необхідно підкреслити, що органи Казначейства забезпечують організацію та координацію діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ та контроль за виконанням ними своїх повноважень шляхом оцінки їх діяльності.

За наслідками виконання контрольних функцій органи Казначейства України відмовляють розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів у реєстрації їх зобов'язань та фінансових зобов'язань і оплаті їх рахунків. У результаті оформлення випадків порушень бюджетного законодавства розпорядниками та одержувачами коштів державного та місцевих бюджетів органи Казначейства отримують оперативні дані щодо кількості порушень. Узагальнені оперативні дані формуються на основі Довідки щодо основних причин відмов у прийнятті до виконання платіжних доручень розпорядників бюджетних коштів та Довідки щодо основних причин відмов у реєстрації зобов'язань та/або фінансових зобов'язань з виконання Державного бюджету України.

Серед основних причин, що становлять найбільшу кількість у складі відмов у реєстрації зобов'язань та фінансових зобов'язань з виконання державного бюджету – недотримання вимог щодо оформлення поданих документів; відсутність відповідного бюджетного зобов'язання у бухгалтерському обліку виконання державного бюджету; недотримання розпорядниками бюджетних коштів повноважень та обмежень, які вводяться

законодавчими та іншими нормативно-правовими актами; невідповідність напрямів витрачання бюджетних коштів зобов'язанню.

Виходячи з вищезначеного, можна зробити висновок, що кількості причин відмов свідчить про необхідність посилення внутрішнього контролю розпорядників бюджетних коштів як державного так і місцевих бюджетів за якістю фіксації інформації на етапі первинного обліку, оскільки неналежно виконаний початковий етап бухгалтерського обліку, безсумнівно, призводить до помилок і перекручень інформації під час подальшого її оброблення.

Список використаних джерел:

1. Про надання роз'яснень: лист Державного казначейства України від 06.08.2004 N 07-06/1576-6757. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DKU0207.html

2. Гуцайлюк Л. Ризики в системі обліку кредиторської заборгованості бюджетних установ / Л.Гуцайлюк // Галицький економічний вісник. — 2011. — №4(33). — С.186-191 - (фінансово-обліково-аналітичні аспекти).

3. Фалько Л. В. Особливості реалізації контрольних повноважень органів Державного казначейства України у сфері державних закупівель / Л. В. Фалько // Науковий вісник. – 2011. - №2. – С. 28 .

4. Котелевко О. В. Проблемні питання при здійсненні контрольних функцій державної казначейської служби України за державними закупівлями та шляхи вирішення / О. В. Котелевко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2012. – № 14 (185) ч.1/2012. – С. 342 – 349.

5. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>.

6. Про затвердження Порядку проведення оцінки виконання головним бухгалтером бюджетної установи своїх повноважень: наказ Міністерства фінансів України від 01.12.2011 № 1537. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1460-11>.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САНАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Старостенко Г.Г., Національний університет державної податкової
служби України

Основним напрямком подолання системної кризи, що охопила національну економіку України, є подолання диспропорцій у виробничій сфері, зокрема вирішення проблеми неспроможності значної кількості

підприємств. Позиція щодо вирішення даної проблеми шляхом масової ліквідації підприємств, які не зуміли адаптуватись до нових умов економічної діяльності, може зруйнувати економічний потенціал і підірвати матеріальні передумови майбутнього розвитку України.

Для вітчизняної економіки актуальним завданням є подолання кризи у діяльності суб'єктів господарювання, які можуть бути конкурентоспроможними на національному ринку. Оцінка економічної спроможності суб'єкта господарювання та розробка відповідної фінансової стратегії санації є важливим складовим елементом системи антикризового управління, діагностування якої дозволить прийняти обґрунтоване управлінське рішення про можливість подальшої діяльності неспроможного підприємства, розробити заходи, спрямовані на відновлення та підтримку його економічного потенціалу.

Метою фінансової санації є покриття поточних збитків та усунення причин їх виникнення, поновлення або збереження ліквідності й платоспроможності підприємств, скорочення усіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу та формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів виробничо-технічного характеру. Особливе місце у процесі санації посідають заходи фінансово-економічного, організаційно-правового, виробничо-технічного характеру та соціальні заходи.

Заходи фінансово-економічного характеру являють собою фінансові відносини, що виникають у процесі мобілізації та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємств. Джерелами фінансування санації можуть бути кошти, залучені на умовах позики або на умовах власності, на поворотній або безповоротній основі. Санаційні заходи організаційно-правового характеру спрямовані на вдосконалення організаційної структури підприємства, організаційно-правових форм бізнесу, підвищення якості менеджменту, звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур, поліпшення виробничих стосунків між членами трудового колективу тощо[3,с.161].

Основним джерелом організації санаційної спроможності підприємств є розробка механізму фінансової підтримки. Процес фінансового забезпечення є багатоаспектний і потребує розробки організаційно-економічного механізму його функціонування. Головною метою організації фінансування санації підприємства є мобілізація фінансових ресурсів для виконання двох основних завдань: відновлення (поліпшення) платоспроможності; формування фінансового капіталу для проведення санаційних заходів виробничо-технічного характеру.

Щоб виконати перше завдання, підприємству потрібні оборотні кошти, а щодо другого йому знадобиться як інвестиційний, так і оборотний капітал. першому випадку потреба в капіталі постає переважно на пасивній стороні

балансу (погашення кредитів, виплата процентів, виконання податкових та інших зобов'язань), а в другому — потреба в капіталі виникає на активній стороні балансу (фінансування капітальних вкладень та поточної операційної діяльності).

У разі виникнення в підприємства дефіциту оборотних коштів можливі перебої в його постачанні, у процесах виробництва та збуту, виникають прострочені платежі й не виправдана заборгованість. Зрештою це призводить до фінансової кризи. З метою відновлення платоспроможності перед підприємством постає нагальна необхідність поповнення фондів обігу, зокрема таких їх елементів, як кошти в касі та на поточних рахунках у банківських установах [1, с.32].

Потреба в інвестиційному капіталі визначається на підставі бюджету капіталовкладень, в якому відбито виробничу програму (асортимент товарів, робіт, послуг, які планується виробляти), а також зазначено, яке саме виробниче обладнання, технічну документацію, технологію, «ноу-хау» та в кого, на яких умовах і в який термін слід придбати, суму витрат на придбання.

Фінансова рівновага передбачає, що грошові надходження підприємства дорівнюють або перевищують потребу в капіталі для виконання поточних платіжних зобов'язань [2, с. 105-106]. Система санаційних заходів, що ґрунтується на використанні моделей фінансової рівноваги в довгостроковому періоді, формує тактичний механізм фінансової стабілізації.

Кредитори та інвестори, маючи на меті гарантувати свої вкладення та не припуститися порушення фінансової рівноваги, вимагають додержання певних правил під час формування структури капіталу. Щоправда, не завжди додержання чи недодержання цих правил є вирішальним критерієм під час прийняття інвестиційних рішень, але на практиці зазначені правила широко застосовуються для аналізу фінансового стану підприємств, оцінювання їх кредитоспроможності та інвестиційної привабливості. Додержання правил формування активів і пасивів є необхідною умовою забезпечення фінансової рівноваги та оптимізації структури капіталу.

Таким чином, санаційні заходи, що ґрунтуються на використанні моделей фінансової рівноваги в довгостроковому періоді, формує тактичний механізм фінансової стабілізації. Механізм фінансової стабілізації має ґрунтуватися на системі заходів, які передбачають використання моделей фінансової підтримки прискореного економічного росту підприємства і досягненні на цій основі економічної спроможності усіх функціональних складових.

Формування механізму антикризового реагування на підприємстві повинно базуватися на використанні системного підходу і ситуаційному аналізі причин зародження неплатоспроможності, а також результатах

оцінки і діагностики санаційної спроможності та відобразити зміст, взаємозв'язки і послідовність етапів формування і реалізації стратегії відновлення і підтримки економічної спроможності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія/О.Терещенко. – К.: КНЕУ, 2008. – 272 с.
2. Управління фінансовою санацією: Навчальний посібник / Грачев В.І., Косарева І.П., Прохорова В.В., Кузенко Т.Б. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2004. – 208 с.
3. Юрій Е.О. Санація як система заходів оздоровлення підприємства/Е.О.Юрій// Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2013. Т.18, вип.3/3.- С.160-162

ПОХИБКА НАБЛИЖЕННЯ МУАВРА-ЛАПЛАСА В СХЕМІ БЕРНУЛЛІ

Сугоняк В.П., Український гуманітарний інститут

Як відомо, для великої кількості дослідів $n \gg 1$ в схемі Бернуллі і $p \sim 0,5$ (ймовірність «успіху») використовують наближення Муавра-Лапласа для обчислення ймовірностей.

Похибка такого наближення досліджувалась [1, 2, 3]. Але ці результати або необґрунтовані [1, 2] або практично малозастосовні [3]. Використання комп'ютерів також не дає інформації про похибку наближення.

Тому є актуальним дослідження цієї похибки, оскільки наближення обчислення без врахування похибки є неприйнятним.

В результаті нашого дослідження абсолютна похибка локального наближення Муавра-Лапласа має верхню оцінку.

$$\frac{2}{\pi r q} e^{-\frac{x^2}{2}} \frac{A}{n} + \frac{B}{n^{\frac{3}{2}}} + \frac{C}{n^2},$$
$$x = \frac{k - np}{\sqrt{npq}}$$

де,

k – кількість «успіхів» в серії з n дослідів; $q = 1 - p$ - ймовірність «невдачі»; A, B, C – додатні числа, які залежать від x, p, q .

Подальші дослідження полягають у пошуку простих верхніх оцінок для A, B, C і тоді похибку наближення можна буде розраховувати простим способом.

Список використаних джерел:

- 1.Боровков А.А. Теория вероятностей. М., 1986. 432 с. – с.118-119.
2. Гнеденко Б.В. Курс теории вероятностей. М., 1961. 408 с. – с.108.

3. Бернштейн С.Н. Возврат к вопросу о точности предельной формулы Лапласа. Изв. АН СССР. 1943, Т 7. с. 396-408.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Штанько Л.О., к.е.н., Український гуманітарний інститут,
Національний університет харчових технологій

Ефективність інвестиційної діяльності важливо розглядати не тільки як кінцевий результат використовуваних в інвестиційному процесі цінностей (хоча це в дійсності так і відбувається), але і як процес, який має безліч зовнішніх впливів. У загальному значенні ефективність інвестиційної діяльності - відношення кінцевої вартості наявних у розпорядженні інвестора інвестиційних цінностей до їхньої первісної вартості. Ясно, що все те, що впливає на вхідні або на вихідні параметри, викликає зміни в ефективності. Це означає, що поряд з інвестиційним процесом необхідно розглядати вхідні величини, вихідні величини, а також будь-які фактори зовнішнього середовища, що впливають на них.

Зрозуміло, що на ефективність впливають численні фактори, які діють як у зовнішньому середовищі, так і в ході інвестиційного процесу. Оскільки всі ці фактори впливають і один на одний, то можна сказати, що ясних, абсолютних шляхів підвищення ефективності інвестиційної стратегії не існує. Багато спроб підвищення ефективності, як правило, провалюються саме тому, що менеджмент підприємства не зміг передбачати можливих результатів здійснених ним зусиль. Оскільки поняття ефективності інвестиційної діяльності досить розмите, на нашу думку, необхідно визначити основні поняття ефективності, які відносяться до інвестиційної стратегії компанії.

В інвестиційному процесі постійно присутні множинність варіантів інвестування. Тому, для підвищення ефективності інвестиційного процесу, необхідно здійснювати інвестиції тільки відповідно до прогнозованого рівня прибутковості від конкретної інвестиційної цінності. Зокрема, якщо підприємство зацікавлене в початку виробництва певного виду продукції і має фінансові ресурси в достатній кількості, то необхідно обрати один з варіантів інвестування з декількох можливих:

- купівля контрольного пакету акцій існуючого заводу, який виробляє даний вид продукції;
- будівництво нового заводу з виробництва даного виду продукції;
- придбання недобудованих потужностей у підходящому регіоні й дооснащення їх устаткуванням для виробництва необхідної продукції.

Перед розрахунком необхідних показників вартості й привабливості

того або іншого варіанта інвестування, на нашу думку, необхідно провести попередній емпіричний або експертний аналіз привабливості варіантів інвестицій. Для цього по кожному розглянутому варіанту доцільно оцінити "плюси" і "мінуси" вибору варіанта або варіантів і розрахунку показників. Для розгляду необхідно сформулювати питання, на які в ході проведення експертної оцінки повинні бути отримані позитивні або негативні відповіді. Первісна експертна оцінка буде проводитися по бінарному принципу, тобто допускаються відповіді "так/ні", "краще / гірше".

Як правило, питання впорядковуються за рівнем пріоритетності для підприємства. Вище керівництво підприємства на підставі результатів експертної оцінки ухвалює рішення щодо принципової можливості здійснення інвестицій у виробництво нового виду продукції й, внаслідок цього, про проведення досліджень при виборі одного з альтернативних варіантів (якщо ці варіанти схвалені експертами рівною мірою). У цьому зв'язку, наступний етап інвестиційного дослідження полягає в розрахунку традиційних показників економічної ефективності по кожному з розглянутих варіантів.

ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТУВАННЯ В АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ

Чабан В.Г., ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Інвестиції є стимулюючим чинником розвитку аграрного сектору, могутнім каталізатором для науково науково-технічного прогресу. Адже, застосування нової техніки та технологій сприяє зниженню витрат виробництва, збільшенню обсягів продукції й поліпшення її якості, забезпечує підприємству конкурентні переваги на ринку.

На сьогодні аграрний сектор є привабливим як для вітчизняних, так і іноземних інвесторів поряд з ІТ-технологіями, логістикою, енергетикою, транспортними системами. Аграрний сектор має хороший експортний потенціал і забезпечує 25% всього експорту країни. Єдина галузь, яка має за 2013 р. позитивне сальдо зовнішньоторгівельного балансу у розмірі 8,8 млрд. дол. Експерти прогнозують, що подальша криза буде не фінансовою, а продуктовою і тому в цьому ракурсі аграрний секторі України виглядає переконливо для інвесторів.

Обсяги інвестицій в аграрний сектор щорічно зростають і відповідно зростає виробництво валової продукції. Так, в 2011 р. обсяги інвестицій на 1 га сільськогосподарських угідь становили 852 грн., у 2012 р. – 1600, у 2013 р. – 1900 грн. Основним джерелом інвестування є власні кошти підприємств – 70% і кредити – 20%. Проте, протягом останніх років спостерігається

тенденція до активізації використання банківських кредитів та різних позик при фактично такому ж незначному зменшенні частки власних ресурсів.

Стосовно категорій господарств джерела інвестування є різноманітними. Так, агрохолдинги можуть залучати інвестиції випуском єврооблігацій, прямих позик із-за кордону; середні підприємства – банківські кредити, кошти від постачальників, лізинг; фермерські господарства – власні кошти і кошти родини.

Іноземні інвестори в 2013 р. в економіку України вклали 5,68 млрд. дол., з них в харчову промисловість – 3,29 млрд. дол., в сільське господарство – 110,5 млн. дол. Тобто, більше половини іноземних інвестицій в Україні вкладено в аграрний сектор. В подальшому інвестування буде йти в бік агрохолдингів, оскільки вони є більш конкурентоспроможними. Вони мають стабільний фінансовий стан; прибутковість, а також консолідовану звітність; наявність постійних контрактів на реалізацію продукції; добрий стан виробничих активів, а також сільськогосподарської техніки з терміном експлуатації не більше 5 років. Якщо дані критерії в нормі, то підприємство надійне і в нього можна вкладати кошти.

На сьогодні інвестиції очікують в зерновиробництво, олійні культури, овочівництво, садівництво, машинобудування. На нашу думку, аграрному сектору потрібні також технічні і людські інвестиції. Із-за застарілої та малопродуктивної техніки галузь щорічно втрачає 6-7 млн. тон зерна, а це 10-12% врожаю. Сучасні технології і техніка є складною і тому вимагає відповідної підготовки фахівців. Не випадково, агрохолдинги самі здійснюють таку підготовку. Перспективною для інвестування є галузь тваринництва. Це може забезпечити економічний результат, частково вирішити питання зайнятості сільського населення і зменшити соціальне навантаження. Адже, ми на сьогодні відстаємо від європейських країн у споживанні продукції тваринництва на душу населення. Потребують інвестування зрошувальні землі, яких налічується в Україні 2 млн. га, а фактично зрошується 600 тис. га. Відновлення зрошення на півдні забезпечить обсяг виробництва зернових до 10 млн. тон у рік.

На думку президента Української аграрної конфедерації Л.Козаченка, через 15 років Україна може виробляти 90 млн. тон зерна, 7,5 млн. тон м'яса, 30 млн. тон молока. При цьому 20% виробленої продукції буде споживатися в середині країни, а 80% - експортуватися. Для цього необхідно інвестувати в аграрний сектор 70 млрд. дол. [1]

Для поліпшення інвестиційного клімату, на нашу думку, необхідно наступне:

1. Зменшити процентні ставки по банківських кредитах (менше 10%).
2. Зберегти режим оподаткування, який на сьогодні діє (це і ПДВ, і фіксований сільськогосподарський податок).

3. Державно-приватне партнерство.

4. Система земельного іпотечного кредитування.

5. Форвардне фінансування від зернотрейдерів.

6. Для залучення іноземних інвестицій створення спільних або власних дочірніх підприємств, укладання ліцензійних угод, згідно з якими вітчизняні підприємства набувають право на використання нової технології виробництва.

7. Зосередження уваги на якості аграрної продукції. Євровідповідність продукції є сигналом для інвесторів, що на даній території можна вкладати кошти.

8. Державний захист інвестицій.

Список використаних джерел:

1. <http://agroconf.org/category/rubrika/diyalnist-uak>

СЕКЦІЯ 3. ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ: ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ОСВЕЩЕНИЕ ИСЛАМА В СМИ В РЯЗАНСКОЙ ОБЛАСТИ

Ахмедова И.А., Рязанский государственный университет им. С.А. Есенина
Научный руководитель: Попова О.Д., Рязанский государственный
университет им. С.А. Есенина

Мы живем в мире, с одной стороны, очень мозаичном, по разным причинам, например, таким как национальность, религия и т.п. Но, с другой стороны, неизбежно проходят процессы глобализации, которые сопровождаются миграционными процессами, процессами проникновения культур. Следовательно, происходит столкновение различных взглядов и идей. В связи с этим, представляется необходимым освещать ту или иную информацию, раскрывающую историю, особенности и последние события из жизни разных культур, с целью обеспечения мирного совместного проживания на общей территории.

Одним из серьезных факторов современной жизни является исламский фактор, который играл большую роль в истории разных государств, в том числе России и Украины. Не менее важный отпечаток Ислам оставил и в истории Рязанской области, на территории которой сложился старинный анклав. Поэтому считается необходимым проследить, как освещается жизнь данной религии в таком регионе как Рязань.

Для исследования были проанализированы наиболее популярные газетные издания в г. Рязани, а именно, «Рязанские ведомости», «Вечерняя Рязань», «МК в Рязани». Первые два афишируют события, так или иначе касающиеся города, тогда как «Московский комсомолец в Рязани» – региональная газета, описывающая не только местные происшествия, но и эпизоды из жизни всей страны, в том числе и мировые сенсации. Для сравнения также были изучены публикации газет г. Касимова как одного из главных центров мусульманского анклава, а именно «Мещерские вести» и «Мещерская Новь». Также был проанализирован главный мусульманский сайт Рязанской области – <http://www.muslimkas.ru/>

Важным поводом для обращения к исламской тематике у печатных изданий выступают праздники, выставки и конференции, направленные на сохранение культурных традиций и воспитание чувства толерантности по отношению к представителям иных взглядов и убеждений.

Так, например, об одном из основных татарских праздников Сабантуе упоминается в 3 газетах в статьях «Нас ждет Сабантуй!» [4, с.1], «Сабантуй 2013» [5, с.6], «Азеевский Сабантуй» [2, с.3], «Сабантуй в Ахматове» [6, с.2]. Сабантуй – один из основных народных татарских праздников,

отмечающийся после посевных работ, на котором рады приветствовать всех, независимо от нации. Данные публикации рассказывают о том, как проходил праздник в с. Бастаново Сасовского района, с. Азеево Ермишенского района и Касимовском районе д. Ахматово. Благодаря статьям читатель может лицезреть детали организации данного события, такие как установка красочных шатров с национальными блюдами, проведение концертных выступлений и соревнований. Акцентируется внимание и на том факте, что мероприятие посетил Губернатор области Олег Ковалев. Данное упоминание способствует формированию представлений о том, что описанное событие является важнейшим элементом религиозной и народной культуры и власть уделяет этому отдельное внимание.

Другим поводом обращения СМИ к теме выступают праздники религиозного характера, такие как Мавлид (день рождения Пророка Мухаммада) [9, с.2], Уразу-байрам, знаменующий завершение поста в месяц Рамадан [1, с.1], Курбан-байрам (праздник жертвоприношения), собравший в Рязани более 6000 верующих на праздничную молитву [3, с.6]. Следует отметить, что ни одна публикация не раскрывает полной сути праздников и их важной роли в жизни мусульман, а выступают лишь своеобразным календарем событий.

Основные проблемы, которые поднимаются в СМИ – это проблема адаптации, нелегальная миграция и этническая преступность. Анализ публикаций в прессе показывает: у большинства местных жителей проблема мигрантов ассоциируется именно с представителями среднеазиатских государств. Здесь стоит отметить, что большинство населения ранее указанных государств являются приверженцами Ислама. По официальным данным общее количество трудовых мигрантов на 2012 год, въехавших на территорию Рязанской области составляло 73 тысячи человек, тогда как в стране насчитывается приблизительно 8,5 млн. Данные публикации пытаются проанализировать источники и причины возникновения напряженных отношений между населением Рязанской области и мигрантами. Так, например, статья «Миграция и адаптация», опубликованная газетой «Рязанские ведомости», констатирует, что таким барьером является незнание русского языка и низкий уровень образования, поскольку ранее Советский Союз справлялся с таким потоком приезжей рабочей силы и объяснением тому являлся общий культурный код советских народов [7, с.4]. С другой стороны, «сами иностранные граждане ведут себя порой вызывающе, совершенно не учитывая менталитета, правил и обычаев принимающей стороны» [8, с.6]. Таким образом, СМИ вырабатывает у читателя представление о неграмотности мусульман, их невоспитанности и нежелании принимать иную культуру.

Как показал анализ газет, большой вклад в формирование отрицательного образа Ислама осуществляет газета «МК в Рязани», которая чаще остальных пестрит негативными заголовками, тем самым формируя соответствующее отношение к данной религии и его представителям в сознании читателей. Данное печатное издание нередко обращается к проблеме терроризма через призму религии, тем самым проводя линию ассоциации «терроризм-Ислам». Более того эта газета имеет тенденцию упоминать совершенное преступное деяние в каждом последующих выпусках по несколько статей, подкрепляя и усугубляя тем самым радикальное настроение русского населения по отношению к Исламу. Больше всего заголовков, опубликованных в данной газете, связано с братьями Царнаевыми и взрывом, прогремевшем в Волгограде. Безусловно, проблема террора должна освещаться в СМИ, однако считается неправильным связывать данную проблему с той или иной религией, тем самым настраивая народ в данном случае против мусульман.

Изучив областной сайт <http://www.muslimkas.ru/>, посвящённый мусульманам Рязанской области, следует отметить частоту и свежесть статей, охватывающих последние новости в мусульманском мире, и своевременность их публикации (фактически каждая новость выкладывается либо в день события, либо через 1-3 дня). Однако, что удивительно, здесь фактически нет информации о самой вере и религии, о правилах исполнения тех или иных обрядов, что часто можно встретить на сайтах, посвященных Исламу. Следовательно, данный ресурс носит более социально ориентированную направленность и ставит основной целью сообщение о событиях, затрагивающих мусульманскую культуру Рязанской области.

Подводя итог, следует отметить, что тема Ислама не является ведущей на страницах газет Рязанской области. Данный факт можно объяснить тем, что мы живем в светском государстве, где религия, в частности Ислам, не является основным и лидирующим аспектом в жизни общества. Однако достаточное количество информации можно найти на сайте, посвященном мусульманам Рязанской области, которая представляется более широко информирующей.

Также исследование показало, что все публикации условно можно разделить на 3 группы: освещение культурной жизни, связанной с празднованием основных религиозных торжеств и народных праздников, проблема мигрантов и терроризм.

Таким образом, редкость публикаций мусульманской тематики, низкий уровень информированности читателей о традициях, особенностях и истории религии, а также узкий круг освещаемых тем и агрессивный стиль издания некоторых газет ведут к неполной осведомленности населения

Рязанской области о такой религии, как Ислам и распространению негативных радикальных взглядов.

Список литературы:

1. Евдокимова А. Щедрый праздник. // Мещерские вести, Касимов – 2013. №64 (8 августа). С. 1.
2. Могилин К. Азеевский Сабантуй. // Рязанские ведомости, Рязань – 2013. №103 (11 июня). С. 3.
3. Могилин К. Курбан-байрам в Рязани. // Рязанские ведомости, Рязань – 2013. №194 (17 октября). С. 6. Нас ждет Сабантуй! // Мещерские вести, Касимов – 2013. №46 (6 июня). С. 1.
4. Пресс-служба Мухтасибата Рязанской области. Сабантуй 2013. // Вечерняя Рязань, Рязань – 2013. №23 (20 июня). С. 6.
5. Сабантуй в Ахматове. // Рязанские ведомости, Рязань – 2013. №104 (12 июня). С. 2.
6. Сизова И. Миграция и адаптация. // Рязанские ведомости, Рязань – 2013. №125 (12 июля). С. 4.
7. Трубушкина О. Миграционный поток. // Рязанские ведомости, Рязань – 2013. №209 (8 ноября). С. 6.
8. Цинцадзе М., Нуралеева Х. Народные истоки. // Мещерские вести, Касимов – 2014. №7 (28 января). С. 2.

МАССОВЫЕ МАНИПУЛЯЦИИ

Петров В.Б., Магнитогорский филиал ФГБОУ ВПО «Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации»

Манипуляции как социально-психологический феномен [3, с. 7] известны с давних пор, но только со второй половины XIX века [1; 2] они оказались центре пристального внимания психологов и стали применяться в контексте анализа межличностных отношений. Актуальность исследования манипуляций обусловлена влиянием данного феномена на все стороны жизни общества.

Манипуляциям посвящено множество исследований психологов, политологов, социологов и философов. К наиболее полным трудам, посвященным проблеме социальных манипуляций, можно отнести работы Р. Гудина, Г. Шиллера, Э. Шострома, Дж. Рудинова. В 90-е годы XX века появился целый ряд российских научных и публицистических исследований по данной проблеме. Особо следует отметить работу Е. Доценко психологии манипуляции, где предпринята попытка систематизировать и обобщить опыт не только отечественных, но и зарубежных исследователей.

К оценке феномена манипуляции явственно обозначились два подхода: социально-политический, связанный, как правило, с массовыми манипуляциями (С. Кара-Мурза, Д. Волкогонов, Б. Бессонов, А. Власов,

Н. Иванчук, З. Бахтуридзе, Б. Лозовский и др.) и теоретико-психологический, заостряющий внимание на манипуляциях межличностных (Е. Доценко, И. Мельник, Г. Грачев, Т. Маликова и др.). Причем деление манипуляций на социальные и межличностные привело к некоей терминологической путанице. Личность – часть социума, поэтому межличностные манипуляции – разновидность социальных. Другое дело – дифференцировать массовые и межличностные манипуляции. Кроме того, зачастую русские и зарубежные исследователи технологии влияния опирались лишь на собственные наблюдения, эмоционально комментируя те или иные примеры манипулятивного воздействия (С.Кара-Мурза, Р.Грин, А.Пиз).

Большинство современных исследователей справедливо рассматривают манипуляцию в качестве негативного феномена – как средства принуждения, программирования намерений, чувств и отношений объекта воздействия в ущерб его собственным интересам. Манипуляция предполагает стремление не только подчинить объект воздействия, но создать у него иллюзию независимости от постороннего влияния, иллюзию самостоятельности принимаемых решений. В то же время в отдельных работах встречается мысль о том, что манипуляция – это своего рода искусство (Х. Фексеус), которое позволяет добиться положительных результатов (К. Хоган).

Некоторые исследователи (Р. Гарифуллин) рассматривают обман как «основную составляющую» манипуляции. Действительно, в основе манипуляции может лежать обман, но обман и манипуляция – далеко не одно и то же. Обман может быть частью манипуляции, но только частью. В то же время манипуляция зачастую строится на правдивой информации, обработанной и поданной соответствующим образом при помощи проверенных приемов (утаивание информации, акцентировка, переакцентировка, фоновая подача и т.п.). Манипуляция – это не обман, не приказ, не прямое насилие, а некий соблазн – вид психологического воздействия с целью управления ценностными ориентациями, формирования искусственных потребностей, мотивов, эмоционального настроения для изменения поведения объекта в интересах манипулятора.

Часто термин «манипуляция» используется применительно к средствам массовой информации и политическим мероприятиям, направленным на программирование мнений, настроений масс, психического состояния населения и т.п. Результатом целенаправленного формирования массовых настроений становится появление циркулирующих в обществе мнений по тем или иным социальным или политическим вопросам. При этом массовые настроения влияют на формирование общественного мнения. Распространяясь в обществе, массовые настроения способны как сплачивать массы (реакция жителей российских регионов на события в Крыму), так и создавать кризисные

политические ситуации, которые, в конечном счете, могут привести к изменениям политической системы. Массовые настроения неудовлетворенности активнее всего дают себя знать в обществе, находящемся в ситуации социокультурного кризиса (Украина), который проявляется в одновременном разрушении сложившейся структуры социальных групп и привычной системы ценностей.

Если в XIX веке политические процессы определялись интересами социальных слоев, классов, наций, то в XX веке, по мнению французского исследователя Сержа Московичи, главным субъектом социального и политического действия становится толпа [4]. Одним из важнейших механизмов управления поведением толпы является механизм эмоционального заражения, которое ведет к стиранию индивидуальных различий, при этом эмоциональное состояние и поведение каждого участника толпы определяется не сознательным анализом обстановки, а эмоциональным состоянием и поведением окружающих (евромайдан). В этих условиях выигрывает только тот политик или та политическая партия, которая умеет управлять поведением толпы.

Одной из причин эффективности скрытого влияния является усиление противоречивости общественной жизни в информационном обществе. Человеку становится все сложнее разобраться в происходящем, поэтому знанию он предпочитает его облегченную интерпретацию в средствах массовой информации.

Манипуляции стали столь обыденной частью нашей жизни, что мы просто перестали их замечать. Каждый из нас в той или иной степени является как объектом, так и субъектом манипуляций.

Едва ли правомерно рассматривать манипуляцию только как негативный феномен. Все зависит от осознаваемых или неосознаваемых целей этого воздействия. Так, манипуляция может производиться и в интересах манипулируемого. Например, для того, чтобы некто отказался от вредных привычек и приобщился к здоровому образу жизни. Кроме того, невозможно представить процесс налаживания взаимоотношений в коллективе, формирование социальных и политических движений без манипулятивного воздействия. Не случайно о роли манипуляций в системе государственного управления писали Платон и Аристотель, Конфуций и Макиавелли. Управленческие навыки и лидерские качества, формирование позитивного имиджа у окружающих – все это так или иначе связано со скрытым психологическим воздействием на людей.

Манипуляция – это, по сути дела, специфический способ управления неким внешним объектом через влияние на его подсознание. Исторически сложились два вида управления: прямое и явное (в виде приказов, распоряжений, предписаний, инструкций, рекомендаций и т.п.) и косвенное, скрытое (в виде различного рода манипулятивных технологий, техник и

приемов). Манипуляція – це скрите управління. Все остальные ее признаки – родовая принадлежность (косвенное духовное воздействие с целью программирования мыслей и намерений), моральный характер (отношение к объекту как к средству для достижения своих целей), функциональная направленность (господство, управление, контроль ради выигрыша), технологические особенности (мастерство внушения, игра на слабостях) – можно отнести к дополнительным характеристикам данного феномена.

Психика человека чрезвычайно уязвима, в том числе и для различных методов психологического воздействия. Понимание механизмов и знание технологии манипулирования помогает не только избежать или смягчить конфликтные и стрессовые ситуации, но и обеспечить адекватную личностную адаптацию во взаимодействии с внешним миром.

Список використаної літератури:

1. Вундт В. Введение в психологию. М.: КомКнига, 2007.
2. Вундт В. Проблемы психологии народов. М.: Академический проект, 2010.
3. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. 3-е изд. М.: Речь, 2003.
4. Московичи С. Век толп. М., 1996.

СПОРТИВНА ПРЕСА БУКОВИНИ ТА ЗАКАРПАТТЯ У 20-30-Х РР. ХХ СТ.

Сазонова Ю. О., Український гуманітарний інституту

Спортивна преса Закарпаття і Буковини, на відміну від спортивного сегменту в Галичині, є малодослідженим пластом історії української журналістики. Спортивна періодика Буковини і Закарпаття 20-30-х рр. ХХ ст. спорадично висвітлювалася в працях О. Вацеби [2], С. Костя [4], Ю. Попович [5], В. Тарасюка [6]. Але варто наголосити, що вона має вельми важливе значення для розвитку західноукраїнської спортивної преси, а тому безумовно потребує більш детального вивчення.

Метою цієї роботи є розглянути провідні явища спортивної преси Буковини та Закарпаття 20-30-х рр. ХХ ст., схарактеризувати їх контент та визначити їх значення для українського народу.

Спортивна преса Буковини

На відміну від Галичини, де в період 20-30-х рр. функціонувало 40 спортивних часописів, досить мляво розвивалася спортивна преса на Буковині, що перебувала з 1918 р. у складі Румунії. Умови життя українців в 1920-1928 рр. на Буковині були надзвичайно складними. Характеризуючи цей період, С. Кость відзначає: «Це був так званий стан облоги. Українці

зробили спробу відновити національне життя з австрійських часів, але безуспішно, бо умови румунської окупації відзначалися жорсткістю. Край втратив свої автономні права. Румуни переслідували найменші прояви українського життя. Буковинські українці залишилися без своєї преси» [4, с. 38]. На цьому наголошує і О. Вацеба [2].

З 1928 р. на Буковині функціонують українські часописи. Д. Квітковський називає 1928-1937 роки другим національним відродженням Буковини (перший етап тривав з сер. XIX ст. – до 1914 рр. Як відзначив Д. Квітковський, свідомо чи несвідомо, у цьому періоді історії Буковини поставлено тривкі підвалини під почуття духовної соборності всіх українців, що вони є нерозривною частиною української нації [1]). Характерно, що в цьому періоді виникали різні види часописів, окрім спортивних (зокрема національно-патріотичні, селянські, господарсько-кооперативні, сатирично-гумористичні). Хоча спорт на Буковині був доволі поширеним явищем. Незважаючи на те, що Буковина у 1920 р. потрапила під сильний утиск румунського уряду і край перебував у стані військового режиму, саме у 1920 р. у Чернівцях виникає СТ «Довбуш» (голова К. Кракалія, потім Ф. Енджийовський, С. Проць, заступники голови – О. Субтельний, А. Галицький), що називають колискою українського спорту на Буковині, а також СК «Кармалюк», робітниче спортивне товариство «Воля» (1923), «Пласт», УСК «Мазепа» (1936), УСК «Гонта» (1936) тощо. Але жодне спортивне товариство краю не спромоглося на власний часопис.

У період 20-30-х рр. на Буковині вийшло лише одне спортивне видання – додаток до газети «Самостійність» «Спортовий листок», що функціонував протягом 1935-1936 рр., коли в Буковині були особливо поширеними спортивні клуби «Мазепа» та «Гонта».

Перед тим, як аналізувати дочірній спортивний орган «Самостійності», варто сказати декілька слів про базовий часопис. Газета-щотижневик «Самостійність» почала функціонувати з 1 січня 1934 р. і проіснувала до 1937 р., зігравши важливу роль у національному самовиявленні українців. Її засновником, видавцем та головним редактором став Д. Квітковський. На думку А. Жуковського і Д. Квітковського, ««Самостійність» – це перший часопис на Буковині, що бачить своє

основне завдання в пропагуванні ідеї української державності й своїм духовим настановленням сягає далеко за межі маленької Буковини. Проповідуючи національну самовистачальність (орієнтація на власні сили) та героїчну поставу до життя, «Самостійність» внесла в українське життя на Буковині новий дух. За дуже короткий термін часопис став справді трибуною української Буковини» [1, с. 650]. Свідченням популярності газети став її наклад, який сягав 7000 примірників. За словами Ю. Попович, жодне видання Буковини до 1939 р. не мала такого великого накладу і такої

читабельності [5]. Припинила свій вихід газета через цензуру та арешт редакційної колегії.

Загалом газета протягом свого функціонування видавала три додатки – «Літературно-науковий додаток», «Спортивний листок» (1935-1936) та сатирично-гумористичний журнал «Чортополох» (1936). Одним з найбільш читабельних з них був саме «Спортивний листок», який редагував О. Зибачинський (відомий письменник, публіцист, був одним із членів «Пласту», тому надзвичайно захоплювався спортом).

Як наголошує Ю. Попович, «створенню «Спортивного листка» сприяло те, що націоналісти приділяли велику увагу фізичній загартованості молоді, дбали про культ гармонійної людини – міцної духом і тілом. Важливу роль у вихованні морально і фізично здорової нації націоналісти відводили діяльності українських пластунів» [5, с. 257]. У матеріалі І. Тріски «Дістали наказ» у № 1 цього додатку говорилося: «Переважно думають, що спорт є на те тільки, щоби виробити в спортсмена тілесну справність. Але воно так не є. В першу чергу всяке фізичне виховання має на меті виробити певну духовну справність. Спорт виховує широкі маси на сильних характерів. І це головна ціль спорту». Часопис піклувався загалом про здоров'я читачів, застерігав проти вживання алкоголю та тютюну. У «Спортивному листку» висвітлювалися основні спортивні змагання, що відбувалися на теренах Галичини, СРСР та багатьох країн Європи. Усього вийшло 8 №№ додатку. Характеризуючи значення цього видання, С. Кость наголосив: «“Спортовий листок” свою роль у вихованні духовно і фізично сильної молоді відіграв – українські націоналісти плекали культ гармонійно розвиненої людини» [4]. У додатку акцентувалося на важливості спорту для українців і підкреслювалась значущість національного спорту, що спостерігаємо з редакційної статті у № 13 за 1935 р, де відзначалося: «Спорт, що став нині невідлучною частиною модерної культури кожної нації, мусить дістати в нас виразне національне лице, бо тільки тоді зможе стати школою фізичного й духовного перевиховання нації».

Таким чином, можна стверджувати, що «Спортивний листок» зіграв важливу роль для популяризації спорту в регіоні, у справі зростання національної свідомості українців та їх гуртування, сприяв фізичному та моральному вихованню населення Буковини (зокрема у справі боротьби зі шкідливими звичками), заклав фундамент для подальшого розвитку західноукраїнської спортивної преси.

Спортивна періодика Закарпаття

Спортивна преса Закарпаття, яке з 1919 р. знаходилось під юрисдикцією Чехословаччини, функціонувала виключно як спортивна «преса в пресі» (тобто у вигляді рубрик у суспільно-політичних мас-медіа), будучи широко репрезентована художньо-публіцистичною жанровою

парадигмою. Як свідчить В. Тарасюк, на Закарпатті з 1919 по 1939 рр. виходило близько 80 газет і журналів українською, російською, угорською і чеською мовами [6]. У пресі Закарпаття були представлені матеріали на теми політики, економіки, культури, освіти, релігії, історії, і в цьому розмаїтті тогочасне гідне місце займала проблематика, пов'язана з фізичною культурою й спортом. За В. Тарасюком, у цей час у закарпатській пресі фактично сформувалася спортивна публіцистика, яка здійснила вагомий внесок у формування національної ідеї у краї [6]. Тобто, як бачимо, спостерігалася ідентична ситуація з системою преси Галичини, де щоправда спортивна преса розвивалася більш потужно, функціонуючи і як «преса в пресі» і як окремий самостійний організм. Як і в Галичині, в Закарпатті діяли товариства «Русь», що стала піонером українського спорту на Закарпатті. (засновники С. Єфремов, Е. Бачинський, І. Коссей), СК «Духнович», СК «Бескид», СК «Тячево», «Земледілець», СК «Королево над Тисою», «Сокіл», «Орел», «Січ», «Пласт», але жодне з них, окрім «Пласту (що видавав часопис «Пластун» (1923-1935), де висвітлювалися походи пластунів, діяльність таборів, найбільша увага приділялася саме фізичному гарту, змаганням і патріотичному вихованню, яке здійснювалося через спорт), не спромоглося на видання повноцінного часопису. Метою усіх спортивних товариств було виховання ігуртування молоді, органічна єдність усіх західноукраїнських земель. Функціонування українських спортивних товариств, клубів у чехословацькому Закарпатті трактувалося як престиж української нації, символ її живучості. Найбільш розповсюдженими у регіоні видами спорту була сокольська гімнастика, футбол та шахи (поширенню останніх сприяли приїзд на Закарпаття видатних шахістів світу, міжнародних гросмейстерів О. Альохіна та А. Рубінштейна).

Варто відзначити, що невдовзі спорт на Закарпатті став провідним фактором піднесення народно-патріотичного духу, гартував моральний і фізичний дух нації. За словами В. Тарасюка, популярність багатьох закарпатських часописів забезпечувалося завдяки публікаціям спортивного характеру, зокрема на шпальтах більшості ЗМІ висвітлювалися переважно ті явища і події, які мали значення для патріотичного й тілесно-духовного виховання, історії й розвитку видів спорту, популяризації здорового способу життя, туризму [6].

Важливим фактором у розвитку спорту у регіоні була думка відомого громадського діяча А. Волошина: «лише духовно й фізично підготовлена молодь спроможна подбати про майбутнє держави, а власне спорт наділений великою виховною міццю, здатною забезпечити й національне піднесення» [4]. Це й зумовило той факт, що практично у всіх часописах Закарпатської України функціонували рубрики «Спорт» та «Спортові Вісти», зокрема в культурно-політичній газеті «Свобода» (1922 – 1938), щоденнику «Нова Свобода» (1938 – 1939), у ілюстрованому місячнику для молоді

«Пчілка» (1923 – 1932), газеті «Русин» (1923), у періодичному органі членів Республіканської хліборобської (аграрної) партії «Земля і Воля» (1934 – 1938), у суспільно-політичній газеті «Українське Слово» (1932 – 1938), часописі «Наша школа» (1935-1938) тощо, а також рубрики, що виходили під егідою товариства «Пласт», зокрема «Із пластового життя» – у «Свободі» та «Українському Слові», «Пластовий куток» – у «Пчілці» тощо. Якщо йти за логікою В. Ковпака [3], який будь-які взірці спортивної «преси в пресі» трактує як спортивні видання, то рубрики «Спорт» та «Спортові Вісти» в усіх вищеназваних мас-медіа, можна назвати спортивними часописами. Це дозволяє виокремити 8 спортивних ЗМІ на теренах Закарпаття у 20-30-х рр. ХХ ст.

Як свідчить В. Тарасюк, провідним журналістом, що представляв спортивну публіцистику Закарпаття, був В. Федак (автор книги «Закарпаття в спортивному вимірі»). Найбільш відома його стаття – «Просвіта і спорт», де автор доводить, що тілесне виховання має вплив не лише на фізичне здоров'я, а й на моральний стан людини, більше того, на такі суспільні галузі, як наука, література, скульптура тощо, наголошує, що спорт і тілесне виховання головним чином потрібні для тих народів, котрі живуть самотійним життям, оскільки народу потрібно здобути свободу, незалежність, а потім утримувати їх, що неможливо здійснити без здорових і розвинутих громадян, закликає всіх свідомих просвітян до праці у фізкультурно-спортивній галузі «для добра нашого народу», адже: «В здоровім тілі – здоровий дух!» [6].

Підсумовуючи значення спортивної «преси в пресі» Закарпаття, слід відзначити, що вона виконувала такі важливі завдання – сприяла утвердженню серед населення здорового способу життя та поширювала через спорт патріотичні почуття, а з ними – зумовлювала зростання національної свідомості населення, його гуртування через спорт, об'єднання усіх етнічних українських земель, відстоювала та пропагувала ідею визволення українського народу, наближення його до свободи, до досягнення історичної місії на рівні з іншими європейськими народами, а також подала взірець для появи самотійних спортивних часописів на теренах Закарпаття.

Список використаних джерел:

1. Буковина: Її минуле і сучасне / за ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. – Париж-Філадельфія-Дітройт: Зелена Буковина, 1956. – 965 с.
2. Вацеба О. Нариси з історії західноукраїнського спортивного руху. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. — 232 с.
3. Ковпак В. Українська спортивна періодика Галичини 20-30 рр. ХХ ст. [Текст]: монографія / В. Ковпак. – Л.: Львів. нац. наук. б-ка ім. В. Стефаника, «Наук.-дослід. центр періодики», 2008. – 234 с.

4. Кость С. Історія української журналістики (західноукраїнська преса першої половини ХХ ст.: структура, проблематика. Книга перша) / С. Кость. — Львів, 2008. — 264 с.

5. Попович Ю. Роль газети «Самостійність (1934-1937) у національному самовиявленні буковинців / Ю. Попович // Український інформаційний простір. – 2013. Число 1. – Ч. II. – С. 252-259.

6. Тарасюк В. Спортивна публіцистика в закарпатській пресі 1920 – 30-х років / В. Тарасюк // Режим доступу: <http://www.zakarpattia.com/?p=1892>.

РОЛЬ СМІ В ФОРМИРОВАНИИ ИМИДЖА ОРГАНОВ МУНИЦИПАЛЬНОЙ ВЛАСТИ

Соловьева И.Е., Магнитогорский филиал ФГБОУ ВПО «Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Р.Ф.»

В системе ценностей современного общества имидж занимает одно из центральных мест, сегодня бытует представление о том, что без должного имиджа достичь признания и успеха в обществе невозможно. Имидж является инструментом влияния и успешной коммуникации в деятельности отдельного человека или организации.

В современной науке при всем многообразии подходов к определению понятия, исследователи сходятся в том, что имидж сегодня - это, прежде всего, целенаправленно формируемый образ, сознательно позиционируемый публике. В реальной практике имидж оказывается близок к понятию «социальный стереотип», который может формироваться стихийно или целенаправленно, подчиняясь определенным законам. Имидж можно определить как относительно устойчивое представление о каком-либо объекте.

Для муниципальной службы имидж имеет важное функциональное и статусное значение. Он является показателем уровня доверия к ней населения и критерием оценки обществом эффективности управленческой деятельности, проводимых государством преобразований. Он фиксирует степень соответствия действий местных органов требованиям и ожиданиям конкретных социальных групп и общества в целом. Вследствие этого, имидж в значительной мере детерминирует поведение граждан по отношению к органам местной власти, муниципальным служащим, в частности. Формирование позитивного имиджа органов местного самоуправления является необходимым условием эффективного функционирования и развития данного социального института, в силу того, что сложившейся в общественном и групповом сознании имидж органов

местной власти и муниципальных служащих способен затормозить или ускорить реализацию планов и программ по развитию муниципального образования.

Таким образом, проблема имиджа муниципальной службы – это проблема восприятия муниципального служащего и органов местного самоуправления, как со стороны общества, так и со стороны его коллег и вышестоящих лиц. Кроме того, это проблема ассоциативных связей, которые вызывают образ муниципального служащего в целом у подавляющей части населения страны. Именно имидж еще на бессознательном уровне либо пробуждает желание сотрудничать, либо приводит к отторжению самой мысли о сотрудничестве. Актуальность проблемы формирования позитивного имиджа органов муниципальной власти обострилась еще и вследствие того, что средства массовой информации, выполняя в последнее время не только информационную функцию, но и оценочную. При этом СМИ задают либо положительный, либо негативный вектор восприятия имиджа муниципального служащего со стороны населения, что, безусловно, сказывается на уровне доверия населения местной власти.

Имидж органов местной власти (муниципального служащего в том числе), традиционно представляют как вариант политического имиджа, который неоспоримо является доминирующим для органов государственной и муниципальной власти. Наш взгляд, он может быть представлен и как вариант корпоративного имиджа, если понимать органы местного самоуправления как некую организацию, с присущей ей корпоративной культурой. «Корпоративный имидж — это набор созданных компанией образов и сообщений, которые она транслирует во внешний мир доступными способами. Бренд — это устойчивый набор ожиданий и эмоций по отношению к продукту компании или к ней самой. А репутация — устойчивое оценочное мнение о компании, которое складывается по прошествии времени у ее публик в соответствии с критериями, актуальными для каждой из них» [2, с. 187]. Отметим, что в имидже муниципальных служащих и органов местной власти репутация играет определяющую роль. Базовая структура корпоративного имиджа «формируется на основе прямого контакта, при котором каждый сотрудник рассматривается как лицо организации, по которому судят о состоянии всей структуры публик» [5, с. 158]. Роль представителей и доверенных лиц организации имеет непосредственное воздействие на создание позитивного целостного имиджа лидера, а значит, и всей компании.

Исходя из вышесказанного, имидж муниципальной власти как социальной организации может быть определен совокупностью характеристик, дающих представление о деятельности органов местного самоуправления в целом. В качестве основных выделяют: образ

руководителя муниципального образования; образ муниципальных служащих; социальный имидж органов местной власти; имидж услуг, предлагаемых органами исполнительной власти для населения; внешняя атрибутика. Необходимо иметь в виду, что структура любого типа имиджа представляет собой «единство устойчивых связей между его элементами, соответствует структуре социальной психики, а точнее - обыденного сознания, в поле которого и формируется имидж» [4,с.15]. Обыденное сознание представляет собой совокупность представлений, знаний, установок и стереотипов, основывающихся на непосредственном повседневном опыте людей и доминирующих в социальной общности, к которой они принадлежат.

Сегодня никто не будет оспаривать тот факт, что степень влияния современных СМИ на разум и чувства людей, на их образ мыслей, способы и критерии оценок, стиль и конкретную мотивацию общественно - политического поведения огромна. Современные СМИ имеют в наличии практически неограниченные возможности влияния на общественное мнение, сознание и действия обывателей. Поэтому СМИ можно считать главным инструментом формирования имиджа органов государственной власти, местного самоуправления и его представителей: «Средства массовой информации напрямую причастны к формированию имиджа. Они служат проводниками наиболее устойчивых представлений, укореняющихся как внутри страны, так и за рубежом» [6, с. 22].

Имидж органа государственной (муниципальной) власти это «целенаправленно создаваемый образ, направленный на позитивное отражение и обеспечение устойчивого присутствия данной властной структуры в информационно - коммуникативном пространстве управления» [1, с. 37]. Роль и значение СМИ в процессе формирования имиджа органов власти трудно переоценить, так как они способны серьезно повлиять на общественное мнение, усилив положительную или негативную оценку органов местной власти со стороны населения. Известно, что цель информационной политики органов власти любого уровня заключается в том, чтобы люди знали о действиях властных органов, понимали и поддерживали эти действия, а, в конечном счете, – принимали участие в их реализации. Для достижения этой цели власть нуждается в инструменте опосредованного и формирующего общения (воздействия) на большие массы людей; таким инструментом и служат СМИ. На муниципальном уровне СМИ являются одним из главных инструментов формирования имиджа местных властей и муниципальных служащих, так как представляют собой практически первичный источник получения сведений о деятельности муниципального служащего для населения.

В процессе формирования имиджа органов местной власти и ее представителей СМИ, прежде всего, реализуют две важные функции –

информационную и коммуникативную. Последняя заключается в привлечении населения к участию в деятельности органов власти, к установлению, поддержанию и расширению контактов с гражданами и их объединениями. И основным каналом этой коммуникации на муниципальном уровне выступают местные СМИ. Стоит отметить, что при этом весьма важным является, какая модель взаимодействия СМИ и органов власти реализуется в процессе этих взаимоотношений. Известно, что в современной науке существуют различные классификации моделей функционирования СМИ и их взаимодействия с властью. [3, с. 113]. Наиболее конструктивно и эффективно использовать свои возможности в формировании имиджа органов власти СМИ могут в моделях социальной ответственности и демократического участия, где СМИ выражают различные точки зрения и предоставляют возможность ответа на критику и социальные группы имеют возможность реализации своих информационных потребностей. В силу чего, здесь появляются реальные возможности формирования адекватного положительного имиджа муниципальных служащих.

Необходимо отметить и ряд тенденций, которые негативно влияют на процесс формирования имиджа муниципальных служащих. Для современных СМИ характерно формирование в обществе «катастрофического» сознания, что ухудшает фон восприятия сотрудников органов местного самоуправления. Присутствует несовпадение социальных представлений, выраженных СМИ, и населения – в обыденной ментальности имидж муниципальных служащих в целом более низок по сравнению с их имиджем в СМИ. О неадекватности социальных представлений об имидже сотрудников органов местного самоуправления свидетельствуют эффекты недоверия, презрения, продажности, оглуления, демонизации, которые присутствуют в представлениях населения, встречаются и в СМИ. Это связано с тем, что имидж сотрудников органов местного самоуправления имеет историческую природу, российская ментальность придает имиджу муниципальных служащих достаточно устойчивый негативный характер.

В эпоху массовых коммуникаций общественная жизнь становится все более открытой и публичной. Все новые формы и масштабы приобретает конструирование общественно-политической действительности при помощи СМИ. Публичность жизни общества породила новые требования к органам муниципальной власти, к ее лидерам и служащим: они должны постоянно быть на виду и умело презентовать себя, заботиться о своем имидже. И средства массовой информации в этом аспекте играют важную, если не определяющую роль.

Литература:

1. Абаканов, А.В. PR-технологии в политике / А.В. Абаканов // Маркетинг в России и Зарубежом. - 2008. - №4. - С. 37
2. Алешина И.В. Паблик Рилейшнз для менеджеров и маркетеров. - М.: Тандем, 2009. – 257с.
3. Динамика политического мышления в современном дискурсивном пространстве: власть и СМИ / Под ред. О.Н. Дубровской, Т.В. Харламовой. - Саратов: Науч. кн., 2008. - 167 с.
4. Душенкина Е. Корпоративный имидж //Корпоративная имиджелогия. -2008.- №3.- С15.
5. Панасюк А.Ю. Формирование имиджа: стратегия, психотехнологии, психотехники. – М.: Омега – Л, 2010. – 272с.
6. Соловьев Э.Г. Международный имидж современной России: дефицит привлекательности или дефицит идей? // Полис. - 2008. - №5. – С. 22

СЕКЦІЯ 4. СУСПІЛЬНІ ГУМАНІТАРНІ НАУКИ У ПРОСТОРИ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО ЗНАННЯ

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Акініна Н.Л., Український гуманітарний інститут

У вітчизняній практиці технологічний підхід почали використовувати у 80-х роках ХХ століття. Перші спроби зробили Т.А. Ільїна та М.В. Кларін під час аналізу іноземного досвіду. Однак, представників традиційної педагогіки лякає сьогодні виробничий термін "технологія". Її розуміють як процес з гарантованим результатом, що, на перший погляд, важко переносити в педагогічні явища.

Думки про технологізацію освіти висловлював ще Я.А. Коменський 400 років тому. Він виділив таке: вміння правильно визначати мету, обирати засоби досягнення її та формувати правила користування цими засобами. Елементи технологічного підходу можна знайти і в працях більшості видатних іноземних та вітчизняних педагогів, таких як А. Дистервег, Й.Г. Песталоцці, Л.М. Толстой, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський та інших.

Сплеск зацікавленості педагогічними технологіями характерний для шкіл США 30-х років нинішнього століття, коли з'явилися перші програми аудіовізуального навчання. Там же вперше використовується термін "освітня технологія" (як будувати навчання та виховання)

Сучасна педагогічна технологія охоплює коло теоретичних та практичних питань керування, організації навчального процесу, методів та засобів навчання. Своїм походженням вона зобов'язана реалізації педагогічно-технічних ідей, які висловлювали на рубежі ХХ ст. засновники прагматичної психології та педагогіки (І. Джеймс, Д. Дьюї, С. Холл, Р. Торндайк), представники "індустріальної педагогіки" (Тейлор, Ф.Б. Гільберт). Науково-технічна революція, яка торкнулася всіх галузей науки, техніки, суспільного життя, освіти, наповнює педагогіку новим змістом.

Розвиток педагогічної технології у світовому освітньому просторі можна умовно розділити на три етапи, кожен із яких характеризується перевагою тієї чи іншої тенденції.

Основною тенденцією першого етапу (1920-1960-ті роки) було підвищення якості викладання, яке розглядалося як єдиний шлях, що приводив до ефективного навчання. Здійснювалися спроби підвищення ефективності викладання шляхом підняття інформаційного рівня навчання при використанні засобів масової комунікації.

Другий етап (1960-1970-ті роки) характеризувався перенесенням акценту на процес навчання, що пов'язано з розвитком концепції програмованого навчання, яке вимагало суворого врахування вікових та індивідуальних відмінностей учнів. Увага до процесу навчання призвела до усвідомлення факту, що саме він визначає методику навчання та є критерієм успіху в цілому.

Наслідком застосування машинного та програмованого навчання в США стала індивідуалізація та персоніфікація навчального процесу. Якщо до 1960 року навчальні посібники були призначені для навчання групи учнів, то з 1960 року індивідуалізація навчання стала центральним пунктом планування та виробництва засобів навчання. Як засіб індивідуалізації навчання навчальна програма у цих проектах була поділена на порції, до яких було розроблено інструкції, дібрано дидактичний матеріал, аудіовізуальні та інші засоби навчання. Ці порції дістали назви "модулів", "одиниць навчання", "навчальних пакетів".

Третій етап, сучасний, характеризується розширенням сфери педагогічної технології. Якщо раніше її функції зводилися фактично до обслуговування процесу навчання, то нині педагогічна технологія претендує на провідну роль у плануванні, організації процесу навчання, в розробці методів і навчальних засобів. До засобів навчання належать: документи, матеріальні об'єкти, люди, взаємодія з якими веде до здобуття знань. Засоби навчання поділяються на навчальні засоби, які фахово створені для навчання, та об'єкти довкілля [13].

Порядок дослідження можливостей засобів навчання зазвичай збігається з винаходом чергової технологічної новинки. Винятком є програмоване навчання, ідеї якого висловлено ще в 30-х роках, і їх реалізація стала можливою лише на початку 50-х років. Розвиток технологічного підходу у вітчизняній освіті має дещо інші часові межі.

Характерною тенденцією розвитку сучасної педагогічної технології є використання системного аналізу у вирішенні практичних питань, пов'язаних зі створенням та використанням навчального устаткування та технологічних засобів навчання. Головним критерієм системного аналізу на всіх рівнях (від планування навчальних засобів до впровадження їх у процес навчання) загалом є критерій оптимальності.

Застосування системного аналізу у створенні і використанні засобів навчання є безумовно позитивною та перспективною справою. Ретельне планування діяльності вчителя та учнів робить прогнозування результатів навчання більш обґрунтованим.

Слово "технологія" грецького походження й означає "знання про майстерність".

Поняття "педагогічна технологія" останнім часом дедалі більше поширюється в науці й освіті. Його варіанти - "педагогічна технологія",

"технологія навчання", "освітні технології", "технології в навчанні", "технології в освіті" - широко використовуються в психолого-педагогічній літературі і мають понад 300 формулювань, залежно від того, як автори уявляють структуру і компоненти освітнього процесу [4]. Аналіз еволюції поняття "педагогічна технологія" дає змогу прогнозувати технологічні тенденції в освіті. Трансформація терміна - від "технології в навчанні" до "технології освіти", а потім до "педагогічної технології" - відповідає зміні його змісту, що охоплює, відповідно, визначені періоди.

У Росії термін "педагогічна технологія" згадується в 20-ті роки в роботах з педології, заснованих на працях з рефлексології (І.П. Павлов, В.М. Бехтерєв, А.А. Ухтомський, С.Т. Шацький). Одночасно користалися і терміном "педагогічна техніка", що згадується у Педагогічній енциклопедії 30-х років. Педагогічна техніка визначається як сукупність прийомів і засобів, спрямованих на чітку й ефективну організацію навчальних занять.

Запровадження перших програм аудіовізуального навчання в США в 30-х роках не тільки започаткувало технологічну революцію в освіті, а й відкрило дискусію, яка триває дотепер, про сутність, предмет, концепції, дефініції, парадигми і джерела розвитку нової галузі педагогічної науки та нової дисципліни - педагогічної технології.

У центрі дискусій перебуває понятійний апарат численних видань із проблем педагогічної технології, у тому числі понад 20 спеціалізованих журналів. Педагогічну технологію у світовому педагогічному просторі опрацьовують розгалужені локальні центри, національні і міжнародні центри, асоціації й інститути, де здійснюється підготовка професіональних педагогів-технологів.

Перший період (40-ві - середина 50-х рр.) характеризується появою в школі різноманітних технічних засобів пред'явлення інформації - запису і відтворення звуку і проекції зображень, об'єднаних поняттям "аудіовізуальні засоби". Магнітофони, програвачі, проектори і телевізори, використовувані в школі того часу, було призначено в основному для побутової мети, тому термін "технологія в навчанні" означав застосування досягнень інженерної думки в навчальному процесі.

Другий період (середина 50-х - 60-х рр.) запровадження технологічного підходу позначено виникненням програмованого навчання. Було розроблено аудіовізуальні засоби, спеціально призначені для навчальної мети: засоби зворотного зв'язку, електронні класи, навчальні машини, лінгафонні кабінети, тренажери тощо. На відміну від терміна "технологія навчання", тотожного поняттю "ТЗН" (технічні засоби навчання), під "технологією освіти" мали на увазі науковий опис (сукупність засобів і методів) педагогічного процесу, що неминуче приводить до запланованого результату.

На початку 60-х років термін "педагогічна технологія" з'явився на сторінках закордонної преси, у назвах багатьох педагогічних журналів високорозвинених капіталістичних країн. У США це журнал "Педагогічна технологія" (1961 р.), у Великій Британії - "Педагогічна технологія і програмоване навчання" (1964 р.), в Японії (1965 р.) та Італії (1971 р.) - однойменні журнали. У 1967 р. в Англії створено Національну раду з педагогічної технології, у США - Інститут педагогічної технології.

Для третього періоду (70-ті роки) характерні три особливості. По-перше, відбувається розширення бази педагогічної технології. Крім аудіовізуальної освіти і програмованого навчання, фундамент педагогічної технології надбудували інформатика, теорія телекомунікацій, педагогічна кваліметрія, системний аналіз і педагогічні науки (психологія навчання, теорія керування пізнавальною діяльністю, організація навчального процесу, наукова організація педагогічної праці). По-друге, змінюється методична основа педагогічної технології, здійснюється перехід від вербального до аудіовізуального навчання. По-третє, починає активно здійснюватися підготовка професіональних педагогів-технологів.

Стає масовим випуск новітніх аудіовізуальних засобів, таких, як відеоманітофон, карусельний кадрпроектор, поліекран, електронна дошка, рейкова система кріплення схем, блокнотна дошка для писання фломастером, синхронізатори звуку і зображення тощо. У цей період технологія навчального процесу розробляється на основі системного підходу, а дослідники розуміють педагогічну технологію як вивчення, розробку і застосування принципів оптимізації навчального процесу на основі новітніх досягнень науки й техніки.

У 80-х роках почався четвертий етап в еволюції поняття "педагогічна технологія". Його характерні риси - створення комп'ютерних лабораторій і дисплейних класів; зростання кількості та якості педагогічних програмних засобів. [11; 7].

Пропонована періодизація еволюції поняття може бути прив'язана до конкретних дат, що є віхами в історії педагогічної технології:

1946 р. - запровадження плану аудіовізуальної освіти в університеті штату Індіана США (автор - Л.К. Ларсон);

1954 р. - висунення ідеї програмованого навчання (автор Б.Ф. Скіннер);

1961 р. - відкриття відділення технології навчання в університеті Південної Каліфорнії (керівник - Д.Д. Фіни);

1968 р. - розробка і впровадження мови програмування ЛОГО в школі (Массачусетський технологічний інститут США, керівник С. Пейперт);

1976 р. - створення першого персонального комп'ютера "Зппл" (автори - С. Джобс, С. Уозник);

1981 р. - застосування з навчальною метою спеціальних програмних засобів дисплейних класів;

1990 р. - використання інтерактивних технологій в освіті.

Триваючи впродовж 50 років, дискусія про сутність педагогічної технології знайшла відображення в численних визначеннях багатьох авторів, педагогічних комісій і асоціацій. Її суть зводиться до зіткнення двох крайніх точок зору: дехто вважає педагогічну технологію комплексом сучасних технічних засобів навчання, решта оголошують її процесом комунікації. Окрему групу становлять автори, які поєднують у поняття "педагогічна технологія" засоби і процес навчання.

Розглянемо базові визначення, зроблені дослідниками зазначеної проблеми. На думку М. Кларка, директора аудіовізуального центру Лондонського університету, спершу зміст педагогічної технології зводився до "застосування в сфері освіти винаходів, промислових виробів і процесів, що є частиною технології нашого часу". Це визначення коректне, воно відображає сучасне розуміння терміна "технологія в освіті" (непедагогічні вироби і процеси, застосовувані в навчанні). Зміст терміна змінюється, як ми бачимо, у напрямку від "технології в освіті" до "технології освіти", тому що поєднує спеціально створені і пристосовані до навчального процесу засоби.

Подальшу зміну змісту терміна можна охарактеризувати як тенденцію до багатоаспектності. Як указують Ф. Персиваль і Г. Еллінгтон, у технологію освіти, крім жорстких (проектори, магнітофони, телевізори, мікрокомп'ютери) і м'яких (слайди, кодопозитиви, магнітофільми, відеозаписи, комп'ютерні програми) засобів, входять "невідчутні" аспекти (чи, інакше, "супутні засоби"). До них належать "ідеї і досвід, виведені з таких різних галузей знань, як психологія, соціологія, професійний менеджмент і системний аналіз у поєднанні з удосконаленнями в більш технічних галузях, таких, як оптика, репрографія, акустика і мікроелектроніка, використовуваних для розробки методик оптимального засвоєння знань чи навчальних систем".

Комісія з технології навчання США в доповіді Президенту і Конгресу (1970 р) зазначила, що "технологія навчання" має двоїсту природу: це - "засоби, породжені технологічною революцією, що можуть бути використані з навчальною метою... і систематична діяльність з планування, здійснення й оцінювання всього навчального процесу, викладена в термінах специфічної мети, вона заснована на результатах дослідження навчального процесу і комунікації й використовує поєднання людських і матеріальних ресурсів для досягнення ефективного навчання".

У 60-ті роки, коли відбувалося становлення педагогічної технології, багато авторів особливо не розрізняли технологію навчання, навчальну технологію і педагогічну технологію. Терпимість до різних формулювань простежується на тлі загальної тенденції переходу до розуміння педагогічної технології як педагогічної системи, в якій використання засобів навчання

підвищує ефективність навчального процесу. Цей висновок підтверджують такі визначення.

Визначення 1. Технологія освіти - це "цілеспрямоване використання, у комплексі чи окремо, предметів, прийомів, засобів, подій чи відносин для підвищення ефективності навчального процесу" (М. Вулман).

Визначення 2. "Ця технологія навчання включає цілісний процес постановки мети, постійне поновлення навчальних планів і програм, тестування альтернативних стратегій і навчальних матеріалів, оцінювання педагогічних систем у цілому і встановлення мети заново, щойно надходить нова інформація про ефективність системи" (С. Сполдинг).

Останнє визначення ілюструє перехід від "технології освіти" до "педагогічної технології", тому що містить всі ознаки педагогічної технології в її сучасному розумінні (постановка мети, оцінювання педагогічних систем, поновлення навчальних планів і програм на альтернативній основі).

Дальші уточнення визначення "педагогічна технологія" тривають у 70-х роках, тому що багато авторів припускаються нечіткого, двозначного тлумачення терміна.

Однією з причин тривалої дискусії про термін "педагогічна технологія" є непрофесійний погляд на проблему. Існують дві основні точки зору: "Професіональні педагоги-технологи вважають технологію процесом чи способом виконання визначеного завдання. З другого боку, педагогічна громадськість, здебільшого, вважає технологію апаратурою для навчального процесу".

Для ілюстрації дискусії про сутність педагогічної технології наводимо три її визначення.

1. "Педагогічна технологія є удосконалювання, застосування й оцінювання систем, способів і засобів для поліпшення процесу засвоєння знань" (Рада з педагогічної технології, Велика Британія).

2. "Педагогічна технологія є додаток до наукового знання про засвоєння й умови засвоєння навчального матеріалу для поліпшення ефективності і корисності навчання і практичної підготовки..." (Національний центр програмованого навчання, Велика Британія).

3. "Педагогічна технологія є система дій з планування, забезпечення й оцінювання всього процесу навчання, обумовлена специфічною метою, заснована на дослідженнях процесу засвоєння знань і комунікації, а також використання людських і матеріальних ресурсів для досягнення ефективнішого навчання" (Комісія з технології навчання, США).

Усі три визначення мають істотний недолік - у них йдеться про підвищення ефективності навчання і не згадується про методи досягнення цього.

І, нарешті, представники четвертої групи (Д. Фіни, А. Ламсдейн, П. Мітчелл, Р. Томас) пропонують розглядати кілька значень педагогічної

технології одночасно. Обґрунтовуючи такий підхід (назвемо його багатоаспектним), Д. Фінн помітив: "Тільки наївні люди вважають, що технологія - це просто комплекс апаратури і навчальних матеріалів. Це значить набагато більше. Це спосіб організації, це напрямок думок про матеріали, людей, заклади, моделі і системи типу "людина - машина". Це перевірка економічних можливостей проблеми. Крім того, технологія істотно причетна до взаємодії науки, мистецтва і людських цінностей".

Найбільш повно вивчив проблему П.Д. Мітчелл. Він пише в Енциклопедії педагогічних засобів, комунікацій і технології (Лондон, 1978): "Не будучи синонімом "засобу навчання", педагогічна технологія являє собою міждисциплінарний конгломерат, що має зв'язки (відносини) фактично з усіма аспектами освіти - від короткого навчального фрагмента до національної системи з усіма її функціями". Зробивши докладний аналіз численних визначень, автор дійшов висновку про існування концептуальної мозаїки значень педагогічної технології: педагогічна психотехнологія, педагогічна інформація і технологія комунікації, технологія педагогічного менеджменту, технологія педагогічних систем, технологія педагогічного планування. Уважно проаналізувавши 102 джерела (монографії і статті) з педагогічної технології, П.Д. Мітчелл формулює остаточне її визначення: "Педагогічна технологія є галузь досліджень і практики (у межах системи освіти), що має зв'язки (відносини) з усіма аспектами організації педагогічних систем і процедурою розподілу ресурсів для досягнення специфічних і потенційно відтворюваних педагогічних результатів".

Це твердження є, на наш погляд, вдалою спробою об'єднання всіх відомих значень педагогічної технології. Воно дало змогу автору сформулювати основне завдання педагогів-технологів: оптимальний розподіл людських, матеріальних і фінансових ресурсів для одержання бажаних педагогічних результатів.

У 1979 р. Асоціація з педагогічних комунікацій і технології США опублікувала "офіційне" визначення педагогічної технології: "Педагогічна технологія є комплексний, інтегративний процес, що охоплює людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем і планування, забезпечення, оцінювання і керування вирішенням проблем, що стосуються всіх аспектів засвоєння знань".

Це формулювання виявилось настільки всеосяжним, що подальші його зміни відбувалися лише по лінії уточнення мозаїки значень педагогічної технології і їх спеціалізації. Як зазначено в глосарії термінів за технологією освіти (Париж, ЮНЕСКО, 1986, с.43), "у первісному розумінні педагогічна технологія означає використання з педагогічною метою засобів, породжених революцією в галузі комунікації, таких, як аудіовізуальні засоби, телебачення, комп'ютери й інші види "жорстких" і "м'яких" засобів. У новому і ширшому розумінні це - систематичний метод планування, застосування й

оцінювання всього процесу навчання й засвоєння знань шляхом обліку людських і технічних ресурсів і взаємодії між ними для досягнення найефективнішої форми освіти. У цьому розумінні педагогічна технологія використовує як теоретичний інструмент системний аналіз. [14; 15].

У 70-ті роки журнал "Советская педагогика" неодноразово публікував статті з проблем педагогічної технології. Це роботи Т.А. Ільїної, А. і Космодем'янської, М.В. Кларина, І.Я. Лернера. Проведений нами аналіз вітчизняних визначень педагогічної технології може бути корисним для вчасного прогнозування технологічних тенденцій у вітчизняній освіті.

У цей час у вітчизняну педагогічну науку й освіту міцно ввійшло поняття "педагогічна технологія" ("освітня технологія"). У його розумінні і вживанні існують великі розбіжності серед учених і практиків.

Педагогічна технологія - це змістовна техніка реалізації навчального процесу [7].

Педагогічна технологія означає системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, використовуваних для досягнення педагогічної мети.

Педагогічна технологія є змістовним узагальненням, що вбирає в себе зміст усіх визначень різних авторів (джерел). Педагогічна технологія може бути представлена науковим, процесуально-описовим і процесуально-діючим аспектами

Педагогічна технологія - системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодії, що своїм завданням вважає оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО).

Педагогічні технології, зазвичай, відображають прийняту в різних країнах систему освіти, її загальну цільову і змістовну спрямованість, організаційні структури і форму, відображені в державних нормативних документах, зокрема - в освітніх стандартах. Сама по собі система неперервної освіти в нашій країні теж може бути занесена до класу освітніх технологій.

Освітні технології є стратегіями розвитку національного, державного, регіонального і муніципального освітнього простору.

Педагогічна технологія відображає тактику реалізації освітніх технологій і будується на знанні закономірностей функціонування системи "педагог - середовище - учень" у визначених умовах навчання (індивідуального, групового, колективного, масового тощо), їй притаманні загальні риси і закономірності реалізації навчально-виховного процесу незалежно від конкретного навчального предмета.

Педагогічна технологія може містити в собі інші спеціалізовані технології, застосовувані в інших галузях науки і практики - електронні і нові інформаційні технології, поліграфічні, валеологічні тощо.

Технологія навчання відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета, теми, питання й у межах цієї технології. Вона близька до окремої методики. Її ще можна було б назвати дидактичною технологією.

Діяльність педагогів-новаторів можна зарахувати до персоніфікованих технологій (персонал-технологія), які тиражувати важко, а іноді і неможливо.

Таким чином, педагогічна технологія функціонує і як наука, що досліджує найраціональніші шляхи навчання, і як система способів, принципів і регулятивів, застосовуваних у навчанні, і як реальний процес навчання.

Педагогічна технологія в загально педагогічному розумінні характеризує цілісний освітній процес з його метою, змістом і методами навчання. Окремо предметна педагогічна технологія - сукупність методів і засобів для реалізації визначеного змісту навчання в межах одного предмета (методика викладання предмета). Локальна ж технологія являє собою вирішення окремих дидактичних і виховних завдань. Персонал-технологія присутня в досвіді педагогів-новаторів.

Г.К. Селевко визначає таку структуру педагогічної технології:

- а) концептуальна основа;
- б) змістова частина навчання:
  - мета навчання - загальна і конкретна;
  - зміст навчального матеріалу;
- в) процесуальна частина - технологічний процес:
  - організація навчального процесу;
  - методи і форми навчальної діяльності школярів;
  - методи і форми роботи вчителя;
  - діяльність учителя з керування процесом засвоєння матеріалу;
  - діагностика навчального процесу.

Загалом планування навчальної теми або навчального курсу починається з визначення програми дій, спрямованих на підвищення ефективності процесу навчання. Програма повинна здійснюватися в такій послідовності:

- а) визначення конкретних навчальних тем та мети навчання;
- б) характеристика особливостей певної групи учнів;
- в) визначення бажаних результатів (обсяг знань, навичок, умінь);
- г) розробка та опис змісту конкретних навчальних тем або курсів, які відповідають меті навчання;
- г) попереднє тестування учнів для визначення їх загальної підготовленості до навчання та рівня знань з конкретної навчальної теми;
- д) обґрунтування та вибір методів і засобів навчання з конкретної теми;

е) координація діяльності, пов'язана з комплектацією штату навчального персоналу, складанням розкладу занять, визначенням необхідного бюджету витрат;

є) оцінювання знань учнів та внесення згідно з їх результатами коректив у навчальний процес.

Отже, інтерес як учених, так і практиків до педагогічної технології викликано різними причинами. Для когось це модний напрям. Інші вважають педагогічну технологію засобом вирішення більшості педагогічних проблем. Ми ж схильні вважати, що це об'єктивний процес, новий етап в еволюції освіти, на якому будуть переглянуті підходи до супроводу і забезпечення процесу природного розвитку дитини.

На наш погляд, було б правомірно сьогодні порушити питання про "педагогічну чистоту", моральну безпеку, валеологічну обґрунтованість і духовну екологічність існуючих і розроблюваних педагогічних технологій. Взявши їх за генеральну ідею, в їхню основу повинно бути покладено принципи гуманістичного світогляду, що передбачають формування таких якостей особистості, як усвідомлення єдності природи і людини, відмова від авторитарного стилю мислення, терпимість, схильність до компромісу, шанобливе ставлення до чужої думки, інших культур, цінностей та віри.

Список використаних джерел:

1. Адлер А.Ф. Практика и теория индивидуальной психологии./ А.Ф. Адлер - М.: Фонд за экономическую грамотность, 1995. - 296с.

2. Андрощук А.Я., Задорожна О.Л. Рейтингова технологія навчання у вищих та середніх закладах освіти. / А.Я. Андрощук, О.Л. Задорожна - Луганськ: Видавництво Східноукр. держ. уні-ту, 1997. - 108с.

3. Атаманчук П.С. Інноваційні технології управління навчанням фізики. / П.С. Атаманчук - Кам'янець-Подільський: КПДПУ ІВЦ, 1999. - 174с.

4. Атутов П.Р. Технология и современное образование/ П.Р. Атутов // Педагогика, 1996. - №2.

5. Балл Г.А. Концепция самоактуализации личности в гуманистической психологии./ Г.А. Балл - К.: "KM Academia", 1993. - 194с.

6. Бажал Ю.М. Економічна теорія технологічних змін. Монографія./ Ю.М.Бажал - К.: Освіта, 1996. - 394с.

7. Безпалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. Монография./ В.П. Безпалько - М.: Народное образование, 1995. - 302с.

8. Безпалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. / В.П. Безпалько. - М.: Знание, 1989. - 316с.

9. Бернс Р.Д. Развитие "Я" - концепция и воспитание./ Р.Д. Бернс - М.: Высшая школа, 1986. - 245с.

10. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване навчання./ І.Д. Бех - К.: ІЗМН, 1998. - 204с.

11. Боголюбов В.И. Педагогическая технология: эволюция понятия/ В.И.Боголюбов // Педагогика, 1991. - №9.
12. Бородавский Г.А., Извозчиков В.А. Новые технологии обучения: вопросы терминологии/ Г.А. Бородавский // Педагогика, 1993. - №5.
13. Пехота О.М. Освітні технології./ О.М. Пехота - К.: Знання, 2001. - 244с.
14. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике. / М.В. Кларин. - М.: Издательский центр "Академия", 1995. - 214с.
15. Назарова Т.С. Педагогическая технология: новый этап революции?/ Т.С.Назарова // Педагогика, 1997. - №3.

РЕСПЕКТИВНОЕ ОТНОШЕНИЕ УЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ САМОСТОЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ

Георгинова Л. В., Украинский гуманитарный институт
Головченко В. В., Бучанская Украинская гимназия

Вопрос интеллектуального развития ребенка всегда был и есть актуальным как для родителей, так для педагогов. При этом каждый ученик испытывает внутреннюю потребность в ощущении своей состоятельности и значимости в процессе освоения школьной программы. Проблема заключается в том, что учащиеся чаще всего готовы к исполнительской учебной деятельности и не готовы к самостоятельной постановке целей, а также поиску путей их достижения.

Различным аспектам проблемы интеллектуального развития детей посвящены фундаментальные исследования Гальперина П.Я., Давидова В.В., Леонтьева А.Н. и др.

Исследование вопросов формирования интеллектуальной самостоятельности как составляющей интеллектуального развития в научной литературе освещают ученые Сухомлинский В. А., Кабанова-Меллер Е. Н., Юдин Э. Г., Шинтарь З. Г. и др.

В то же время в исследованиях ученых акцент делается, в основном, на формах, методах, современных средствах обучения, в то время как личность педагога и стиль его общения с учащимися в этом процессе остается без достаточного внимания. Это свидетельствует о том, что вопрос о поиске эффективных подходов к формированию интеллектуальной самостоятельности учащихся продолжает быть достаточно актуальным.

Исходя из этого, целью нашего исследования является обоснование влияния уважительного отношения учителя на формирование

интеллектуальной самостоятельности учащихся 5-11 классов (на примере освоения предмета «Основы информатики и компьютерной техники»).

Основными задачами нашего исследования являются:

- теоретическое исследование в психолого-педагогической литературе подходов к формированию интеллектуальной сферы личности учащегося;

- обоснование понятия уважительное отношение учителя;

- экспериментальное исследование влияния уважительного отношения педагога на интеллектуальную самостоятельность ученика.

На сегодняшний день существует ряд подходов, направленных на интеллектуальное развитие учащихся. Например, а) личностный подход, рассматривающий личность как целостное образование, которое формируется под воздействием отношений, среды и общения; б) системный подход, который рассматривает ориентацию на ученика и на его потребности; в) гуманистический подход, направленный на целостное формирование личности ученика и др. [2].

За основу для обоснования понятия уважительное отношение педагога нами принято немецкое слово *respekt*, что означает уважение.

В отличие от значения общепринятого понятия уважение, *respekt* имеет четыре важных элемента, которые важно учитывать при общении с учащимися.

Первый элемент – это почтение. К ученику важно относиться с почтением и к тем, возможно небольшим делам, которые он делает как дома, так и в школе, а также к тем вопросам и мыслям, которые он высказывает. Если бы родители и учителя не отмахивались рукой от разговоров своих же детей, им было проще найти с ними общий язык даже тогда, когда они подрастут.

Второй, не менее важный элемент который включает – это причастность. Важно не только давать задания и команды ученику, относительно того, что он должен выполнить. Важно участвовать с ним в процессе выполнения порученных заданий. Причастность и участие педагога через наблюдение за учеником во время выполнения задания, помогают ему сосредоточиться и почувствовать свою значимость.

Третий элемент – это беречь. От чего же важно беречь ученика? Ответ прост: от него самого. Не занятый ничем школьник, найдет себя занятие. Как как дети обладают переизбытком энергии, и если она не направлена в правильное русло, последствия часто бывают печальными. Важно беречь ребенка от безделья, тогда и родители, и учителя, и он сам будут иметь покой.

Четвертой составляющей слова *respekt* является не нарушение границ личности. Невозможно, чтобы ученик через год стал профессором. Из этого следует, что требовать от ученика результатов, которые

превышают не только его физические, но и интеллектуальные возможности - это не педагогично. Работая с детьми нужно помнить одно важное правило: не ждите от ученика того, чего он не в силах вам предоставить.

Исходя из вышесказанного, уважительное отношение педагога к учащимся мы определяем как уважительное отношение ко всем положительным результатам деятельности учащегося, независимо от того, насколько значительных успехов он достигает.

Интеллектуальная самостоятельность – это личностное качество, связанное с готовностью ученика без побуждения извне ставить задачи самосовершенствования в учебной деятельности и своими силами добиваться их решения.

Чувство интеллектуальной самостоятельности ученика способствует не только его желанию выполнять все доверенные ему задания, но и воспитывает в ребенке личную ответственность и самодисциплину.

А.Н.Леонтьев подчеркивает, что для воспитания и развития в ученике чувства интеллектуальной самостоятельности и ответственности требуется к нему особое отношение со стороны учителя [3]. Это отношение формируется на основе тщательного наблюдения за ребенком, а также составления индивидуального портрета ребенка.

Для составления индивидуального портрета необходимо определить, что именно поможет ребенку осознать свой потенциал, определить, с каким количеством детей он общается во время перерывов между уроками, интересен ли ученику материал, который он изучает на уроках.

Одним из подходов в реализации уважительного отношения является обращение учителя к ученику на «Вы». Учитель тем самым показывает ученику, что видит в нем потенциал. Индивидуальное задание, которое получает школьник подчеркивает тот факт, что учитель ему доверяет.

В результате проведенного исследования учащиеся, к которым педагоги обращались на «Вы», при этом подмечая и отмечая их самые незначительные успехи, в итоге показали более высокие результаты в процессе освоения школьной программы.

Нами был проведен опрос среди учащихся в возрасте 11 – 16 лет. В опросе приняло участие 197 учащихся 5 – 11 классов. Ученикам были поставлены три вопроса: 1) Что вы чувствуете, когда учитель обращается к вам на «Вы»?; 2) Помогла ли вам заинтересованность вашего учителя вашими достижениями в изучаемом предмете? 3) Вы чувствуете, когда учитель проявляет к вам уважение?

Анализ результатов опроса показал, что учащиеся, к которым учителя обращались на «Вы», чувствовали к себе уважение педагога. Некоторые из высказываний учащихся содержат в себе следующую суть: «Когда мы понимали, что учитель нас уважает, появлялся энтузиазм

самостоятельно изучить непонятый нами материал урока»; «Заинтересованность учителя в наших достижениях вдохновляла нас добросовестно выполнять домашнее задание. Мы знали, что придя на урок даже с не до конца выполненным заданием, учитель не будет вести себя неуважительно. И такое отношение учителя не позволяло нам приходить на уроки, не выполнив домашнее задание в соответствии с требованиями учителя.»; «Нам стыдно было вести себя халатно по отношению как к предмету, так и к учителю»; «Нам приятно было приходить на уроки, потому, что знали: нас уважает учитель и ценит наши успехи. Это стимулировало нас выполнять следующие задания еще лучше»; «Мы чувствовали к себе особое отношение учителя, когда он к нам обращается на «Вы».

Нами замечено, если ученик малообщителен и старается сесть за более дальний стол, чтоб на него не обратили внимания, именно этого ученика и нужно похвалить за выполнение даже самого незначительно задания. При этом уместно сказать: «Спасибо Вам огромное за помощь, я бы без Вас не справилась». И так несколько раз предоставляя ученику самостоятельно выполнять задания сложнее предыдущих [4].

Если ученик рассеян и много разговаривает с одноклассниками во время занятий, его необходимо отсадить от тех, с которыми он чувствует себя «как в своей тарелке» и поместить в пару с тем учеником, который интеллектуально более развит, при этом, давая задание, отметить: «Я знаю, Вы справитесь с поставленной задачей» [5].

Во время проведения экспериментальной работы с учащимися 5 – 11 классов, мы исследовали четыре критерия интеллектуального развития учащихся: поведение на уроке, интерес к предмету, средняя успеваемость, самостоятельное выполнение домашних заданий. В итоге через три месяца качественный показатель успеваемости учащихся повысился с 45% до 85%. Интерес к предмету с 25% возрос до 65%. Качество выполненных домашних заданий с 35% возросло до 87%. При этом нами отмечена тенденция к проявлению все более адекватной самооценки учащихся.

Таким образом, уважительное отношение педагога к учащимся непосредственно влияет на формирование здоровой самооценки, поведение, значительно повышает его интерес к изучаемому материалу и воспитывает чувство интеллектуальной самостоятельности в выполнении домашних заданий и заданий на уроках.

Литература:

1. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – 2-е изд. – М.: Педагогика, 1976. – 435 с.

2. Гальперин П. Я. Основные результаты исследований по проблеме «Формирование умственных действий и понятий» / П. Я. Гальперин. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1965. – 452 с.

3. Леонтев А. Н. Деятельность, сознание и личность / А. Н. Леонтев. – 2-е изд. – М.: Политиздат, 1977. – 304 с.

4. С.В. Кривцова. Учитель и проблемы дисциплины /С.в. Кривцова // Серия «Психолог в школе»: издательство «Генезис», 2004. -138с.

5. Фостер В. Клайн, Джим Фэй. Воспитание с любовью и логикой /В.Фостер: Издательство «Рука Допомоги», 2012. - 256с.

6. Добсон Джеймс. Подготовка к взрослению /Д. Добсон: Издательство «Смирна», 2005.- 162с.

СТАЖУВАННЯ ВИКЛАДАЧІВ ВИШІВ: РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ ПРОФАНАЦІЯ?

Дибкова Л. М., Остапенко Е. О., ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Необхідність розробки та впровадження новітніх педагогічних технологій у навчальний процес, створення нових методів та форм навчання спричинена швидкими та постійними змінами у сучасному глобалізованому суспільстві. Проте, вважаємо, що головним рушієм прогресу у навчальній успішності студентів залишається викладач, який повинен постійно оновлювати свої знання у особистісно-професійній сфері (предметна галузь, новітні педагогічні технології, особистісні якості).

Педагогічне підвищення кваліфікації спрямоване на:

- переорієнтацію педагогічних кадрів на нове професійне мислення, розвиток їх креативно-аналітичного потенціалу;
- проектування нових педагогічних технологій, методів та засобів навчання;
- вирішення конкретних проблем педагогічних працівників з удосконалення їх педагогічної майстерності, навичок та вмінь управління;
- удосконалення, оновлення та генерацію нових знань і умінь з предмета.

Проаналізуємо, яким же чином сучасний викладач може підвищити свій професійний рівень. У даному контексті ми не розглядаємо самоосвіту як окремий напрям самовдосконалення.

Можна виокремити дві групи реалізації стажування викладачів: у навчальному закладі за місцем роботи та поза його межами.

Відвідування відкритих занять (лекцій, семінарів, практичних занять тощо). Проведення таких занять є обов'язковим компонентом професійної діяльності викладача. На такому занятті представники кафедр мають змогу:

- а) визначити рівень професійної компетентності викладача;
- б) виявити недоліки та переваги при проектуванні навчального процесу, у методичному забезпеченні та у методиці проведення заняття, при проведенні оцінювання отриманих навчальних результатів тощо;
- в) актуалізувати питання у суміжних сферах наук, відкриваючи нові горизонти для наукових досліджень;
- г) перейняти певний позитивний досвід або педагогічні ідеї для підвищення власного рівня професійної компетентності.

Акцентуємо, що такі відкриті заняття повинні бути спрямовані на удосконалення організації навчального процесу, викладач має ретельно підготуватися до нього, впровадивши найкращі новації та перспективні ідеї. Саме на підвищення професійної компетентності викладача спрямовані відкриті заняття і не повинні використовуватися як тиск на фахівця.

Сприятиме підвищенню рівня професійної компетентності і проведення *відкритих науково-методичних семінарів*, які, зазвичай, відбуваються на кафедрах виключно в межах штату. Система завчасного інформування на сайті університету та попередня реєстрація дають змогу ефективно організувати цей процес і залучити до нього значну кількість викладачів.

На нашу думку, сучасний університет має великий потенціал для самовдосконалення викладачів. Враховуючи те, що викладаються різні дисципліни, було б доцільно розгорнути мережу постійно діючих курсів. Кожен факультет може запропонувати кілька узагальнених тем, ознайомлення із якими надасть викладачу можливість отримати сертифікат про проходження певного курсу, а також підвищити рівень не тільки своїх знань, але й збагатити викладацький досвід. Вивчаючи міні-курси з обраних предметів, викладач підвищує свій професійний рівень, збагачує загальний інтелектуальний потенціал, тим самим підкріплюючи інтерес до професії, що перешкоджає професійному вигоранню. Дисциплінами або напрямками, які корисні для всіх викладачів, можуть бути: іноземна мова професійного або (та) наукового спрямування, інформатика (MS Excel, MS Word, програми для роботи з презентаціями тощо), статистика (статистичні аналітичні програми, наприклад, SPSS), риторика, комунікативні технології, право, психологія, педагогіка, управління персоналом тощо.

У багатьох сучасних мультинаціональних компаніях існує система підвищення кваліфікації співробітників, яка полягає у наступному:

- у межах компанії існує постійно діючий розгалужений курс тренінгів із різних аспектів професійної діяльності;

- кожен фахівець компанії будь-якого рівня упродовж року має пройти певні тренінги і скласти залік;

- досвідчені фахівці, які мають досвід публічних виступів, проходять курс підготовки і отримують сертифікат тренера за певною темою;

90 % тренінгів компанії читають співробітники, отже, більш досвідчені фахівці навчають початківців.

кожен тренер один раз на рік має провести тренінг для персоналу.

Аналогічний підхід можна впроваджувати й у освітніх закладах. Це сприяє послідовному, систематичному підвищенню кваліфікації працівників, не ускладнює професійну діяльність тих співробітників, які виступають у ролі тренерів, дозволяє досягти максимальної ефективності у неперервній освіті фахівців.

Міністерство освіти України у процесі стажування викладачів може виконувати координаційну та організаційну роль: надавати на сайті інформацію про існуючі курси, семінари у різних університетах країни; за державної підтримки створювати програми обміну викладачами між навчальними закладами тощо.

Кожен викладач повинен займатися особистісно-професійним саморозвитком та перебувати в постійному процесі самоосвіти, але, з нашої точки зору, більш ефективним стане організований безперервний професійний розвиток/саморозвиток фахівця. Даний процес має враховувати професійні та наукові інтереси викладача і дозволяти йому вільно обирати сфери підвищення своєї кваліфікації.

Таким чином, зреалізований підхід створює передумови для реального стажування викладачів вишів, процесу удосконалення організації системи навчання і освіти, ефективної науково-дослідної діяльності викладачів, розвитку їх особистісних якостей, корисного обміну науковими ідеями, дослідницьким і технологічним досвідом. При цьому відбувається розширення мережі контактів та спілкування, що підвищує рівень мотивації до вивчення інших іноземних мов. Мобільність та професійність викладачів дають змогу самій освіті бути більш відкритою до нових тенденцій, уникати догматизму та зміцнювати міжкультурну комунікацію в міждисциплінарному контексті.

ЄВРЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНИЙ ГРОМАДСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ В 1920-ті р.

Доценко В.О., Національний університет Державної податкової служби
України

Консервативно-релігійне крило єврейського громадського руху представляли «Мізрахі» і «Ахдут Ізраїль». – ортодоксальні релігійні організації. «Мізрахі» - світовий рух, що виступав за створення палестинської держави в основі існування якої лежала б Тора. Прихильники «Мізрахи» розглядали повернення в Сіон, як початок месіанської епохи, про яку говорили мудреці і пророки. Факт створення організації в 1902 році в

межах Всесвітньої сіоністської організації, визначався необхідністю збереження традиційних основ духовного життя сучасного єврея. Члени Мізрахі розглядали створення ВСО та вступ до Спілки, як можливість захопити керівні органи ВСО, потіснивши з них альгемайнсіоністів. Всесвітні сіоністські конгреси 1898 і 1901 років оголосили релігію особистою справою кожного і відхилили вимоги «Мізрахі». Організація формально вийшла зі складу ВСО в 1907 році, але зберігала тісні контакти з нею аж до 1925 року.

«Ахдут (Єдність)» стояв на ще більш релігійних позиціях і перебував в опозиції до політичного сіонізму. З 1912 року Ахдут виступав проти планів Всесвітньої сіоністської організації побудувати в Палестині єврейську державу за допомогою дипломатичних перемовин. В лютому 1917 року релігійні організацій «Мізрахі» та «Ахдут» оголосили про створення власних молодіжних релігійних громадських організацій, які мали займатися агітацією та релігійно культурною роботою серед єврейських підлітків.

Під час революційних подій 1917 року єврейські релігійні громадські об'єднання брали активну участь в політичному житті України. На виборах до Київської міської думи до демократичного блоку єврейських громадських організацій увійшли і представники релігійного руху. У Харкові під час виборів до міської думи товариство єврейських ортодоксів «Адас Ісроел» закликала євреїв міста вимагати від влади створення умов, за яких кожний мав би можливість усі вимоги іудаїзму.

Культурно-просвітницьке товариство «Тарбут» опікувалося справою збереження та поширення єврейської мови та культури серед тих представників цієї національної меншини, які мешкали в українських містах. Для цього товариство відкривало народні університети, вчительські та фребелівські інститути, професійні та вечірні школи, дитячі садочки, суботні курси та гуртки, влаштовувало концерти та театральні вистави, лекції та бесіди тощо. Крім того товариство всіляко сприяло українському уряду П. Скоропадського у підготовці та друку періодичної, навчально-методичної та художньої літератури єврейською мовою. На початку 1917 року товариство об'єднувало 40 тис. єврейських учнів і 2 тис. вчителів та власним коштом утримувало 250 шкільних та освітніх установ. Існувало товариство за рахунок членських внесків, які складали 5 крб. на рік, пожертв єврейських меценатів та політичних діячів та коштів отриманих від реалізації художньої та навчальної літератури. Справами товариства керував Центральний комітет, який складався з 15 осіб. Склад комітету обирав З'їзд представників відділів Товариства, який скликався ЦК раз на рік. З власного складу ЦК обирав голову, двох заступників та скарбника товариства. При комітеті діяв секретар та канцелярія товариства. ЦК розташовувався в Києві. Товариство допомагало професійним організаціям єврейських лікарів. Вчителів, літераторів та художників. Культурно-просвітницьке товариство «Тарбут» користувався значною підтримкою сіоністських організацій. 1918 року до

товариства приєдналися спілки сіоністської молоді «Ахдут» і «Тхія», євреї-воїни, вчителі гебраїсти, сіоністські учнівські організації.

Починаючи з 1921 р. на теренах підрадянської України діяло єврейське товариство релігійно-культурницького спрямування «Рада уповноважених синагог і молитовних будинків». Ця громадська організація опікувалася постачанням для релігійних общин кошерного м'яса та маці, створенням мікв і громадських лазень, контролювала виконання євреями релігійних правил тощо.

У 1922 р. на потреби єврейських релігійних гуртків сіоністськими активістами було зібрано декілька десятків млн. крб. На ці кошти активісти «Тарбуту» відкрили у Києва свій клуб при синагозі «Ойгель-Йосиф». При цьому клубі була велика бібліотека єврейських книг. Також завдяки зусиллям «Тарбуту» були створені єврейські школи на Подолі та у центрі Києва, організовано гуртки для єврейської молоді, у яких вивчалася єврейська історія та література.

Іншим напрямом культурно-просвітницької діяльності єврейських громадських об'єднань в першій половині 1920-х років стало відкриття недержавних шкіл, курсів та гуртків з вивчення єврейської національної культури. Представники молодіжних організацій Мізрахі і Ахдусу спільно з активістами Цеїре Ціону та альгемайн Ціону при синагогах Києва, Харкова, Одеси, Умані, Кременчука організовували єврейські релігійно-культурні центри. В них працювали літературні та релігійні лекторії, діяли театральні та літературні гуртки.

На початку непу в державні інстанції посипались маса звернень від представників єврейської громадськості з проханням отримати дозвіл на відкриття загальнодоступних курсів з вивчення івриту і з вимогою допустити викладачів івриту в школи I ступеня, особливо в ті з них, що фінансувались із місцевих бюджетів або з позабюджетних джерел. Одночасно, різко стала зростати кількість хедерів, як таких, що діяли легально, так і підпільних. Про це заявив секретар ЦК Єм. Ярославський в доповіді на травневому (1921 р.) пленумі ЦК РКП(б). Восени 1921 року проблема протидії розвитку системи конфесіональної освіти обговорювалась Голоvbюро євсекцій при ЦК КП(б)У.

Єврейський традиційний релігійний рух, сформований ще в період Російської імперії, в 1920-ті роки переживав негативні наслідки більшовицьких соціально-економічних та культурно-ідеологічних перетворень. Націоналізація традиційних єврейських промислів, еміграція заможних релігійних євреїв, які фінансували діяльність релігійних організацій призвели до консолідації різних релігійних громад. Їх керівництво прагнуло змінити основні напрямки свого впливу на єврейство. Пріоритетом для релігійних рухів стала єврейська молодь, кустарі та дрібні торгівці містечок Правобережжя, які зазнавали найбільших утисків від нової влади. Про релігійний характер життя єврейських громад містечок Правобережжя

говорять зведення і статті у радянській періодичній пресі того часу. Київський равінат 1927 року спільно з молодіжними організаціями надіслав листа до Політосу з проханням дозволити організувати червоні куточки в синагогах, а також дозволити відкрити власні хати-читальні і сільбуду.

Релігійне життя єврейської громади у 1920-ті роки розвивалось у вигляді релігійних концертів, спільних молитов і читання Тори, організації молодіжних релігійних гуртів. Особливо популярними серед віруючого єврейства було проведення в синагогах релігійних концертів, які відбувалися під керівництвом регента хору (кантора) групами мандруючих співаків, частина яких була дітьми, вихідцями з найбільш бідних сімей, віком від 8 до 14 років. Вхід на молитву до синагоги у таких випадках супроводжувався продажем квитків, безкоштовно потрапити на дійство мали змогу лише найбільш бідні євреї містечка.

Список використаних джерел:

1. Стоян Т., Жолоб М. Неформальні релігійні громади польського, німецького та єврейського населення УСРР в 20-х роках ХХ ст. / Т. Стоян, М. Жолоб // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №6. Історичні науки: Зб. наукових праць. – Випуск 10. – С. 419-428.

2. Устименко В.М. Єврейські організації і партії в суспільно-політичному житті України за доби Центральної Ради / В.М. Устименко // Проблеми вивчення історії української революції. 1917-1921 рр. – К.: Інститут історії України, 2009. – Вип..4. – С. 147-182.

3. Долгатов А.Г. Правительственная политика по отношению к этноконфессиональным меньшинствам: «еврейский вопрос» в жизни советского общества (ноябрь 1917-го – начало 1930-х годов). / А.Г. Долгатов. – СПб., 2002. – 204с.

4. Жуковський О.І. Роль єврейських громадських організацій та політичних партій у суспільному житті Правобережної України в 1920-ті рр. // Наукові записки. Серія: Історія. – Випуск.ХІІІ. – Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2008. – С.71-76.

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

Доценко К.М., Національний університет Державної податкової служби
України

Вирішення багатьох конкретних задач у практиці професійного відбору, професійної консультації, навчання базується на уявленні про професійну придатність, механізми та закономірності становлення професіонала.

Особливої це стосується професій, якість роботи яких визначається не лише знаннями своєї справи та відповідними вміннями, але й якостями особистості – її відповідальністю, моральністю тощо.

За останні півстоліття суттєво змінилися підходи до визначення професійної готовності (придатності), динаміку яких можемо прослідкувати і за зміною змісту освіти. За цей час у вітчизняній вищій школі змінилися три стратегії освіти:

- академічна, що полягала в передаванні готових знань та формуванні певних умінь та навичок;

- технологічна (70-80-і рр.), яка була спрямована на розвиток здібностей, що диктувалося вимогами часу, а саме НТР;

- гуманістична (з кінця минулого століття), що полягає в переорієнтації системи вищої освіти з формально-функціонального рівня на особистісно-ціннісний, тобто проголошення формування ще й особистості студента, зокрема зосередження уваги на його професійному становленні та особистісному зростанні.

Існує декілька підходів щодо визначення професійної придатності особистості.

В основі диференційно-діагностичного підходу лежить уявлення про професійну придатність як оптимальну відповідність знань, вмінь, індивідуальних якостей вимогам професії. Цей підхід ґрунтується на теорії Ф.Парсонса (1909 р.) і широко розроблявся психотехніками у 20-30 рр. ХХ ст. Представником останніх є Г.Мюнстенберг. Індивідуальні якості він визначав за сумою характеристик м'язової роботи, втоми, координації дій, точності та швидкості реакцій тощо. Під впливом критики вихідні постулати даного підходу були скориговані. Так, стверджувалось, що лише у виняткових випадках у індивіда є одна-єдина якість, релевантна окремій професійній діяльності, тому треба говорити про комплекси індивідуальних якостей, що співвідносяться з цілою групою професій; поряд із здібностями велике значення для професійної успішності мають особистісні особливості, насамперед інтереси. Мінливість особистісних структур, професійних вимог, динаміка яких пов'язана з інтенсивним розвитком технологій та світу професій обумовлювали обмеженість підходу, в якому людина та професія розглядалися як набір стійких рис та стереотипних вимог [1, с.6-7], [4, с. 159].

Вітчизняна психологія має великі напрацювання з проблеми професійного відбору за професійно важливими якостями, які дещо удосконалюють цей підхід. Так, Л.Я.Ясюкова [8, с.6], вважає, що значення має не стільки рівень вираження окремих професійно важливих властивостей особистості, скільки характер взаємозв'язку між ними. Так, вона відмічає, що при наявності тісних та позитивних зв'язків більшості особистісних властивостей виникає процес їх взаємопосилення, а при

антагоністичних взаємозв'язків між властивостями особистості розвиток одних сторін особистості призводить до деградації інших, що робить неможливим подальший розвиток професіоналізму.

Проблема професійної придатності була розглянута і Л.М.Собчик [7], якою розроблено інструментарій психологічної діагностики професійно важливих якостей особистості і побудовано на його основі профілі представників різних професій.

Проте особистісні якості людини можуть лише частково відповідати вимогам професії. Саме на цьому наголошують вчені, що розробляють концепцію компенсації індивідуально-особистісних якостей, метою якої є розв'язання протиріч між особливостями суб'єкта та вимогами професійної діяльності. Так, наприклад Є.П.Ільїн [3] виділяє декілька видів компенсації здібностей: за рахунок знань та вмінь; за рахунок вироблення індивідуального стилю діяльності, який переважно використовує сильні сторони людини; за рахунок заміни недостатньо розвиненої здібності зовсім іншою; вид компенсації, коли однакова виразність однієї і тієї ж більш складної здібності у різних людей визначається різною виразністю у них більш вузких здібностей.

Останнім часом спостерігається зміщення дослідницького інтересу від розробки та описання нормативних моделей особистості та діяльності спеціаліста до дослідження професійної свідомості та самосвідомості суб'єкта діяльності, посилення уваги до особистісних аспектів професійного становлення ([9], [5], [2]). Це зумовлено тим, що формальні характеристики підготовки спеціаліста (наприклад рівень освіти) часто не виправдовують себе, не завжди за ними можна зробити висновок щодо професійної придатності людини до певної професійної діяльності. Любімова Г.М. відмічає, що, наприклад, такий формальний критерій як успішність відображає ступінь інформованості, старанності, стресостійкості студента, в деякій мірі і його рівень його професійних навичок. Часто „трієчники” після закінчення вузу успішно реалізують себе як професіонали, а „відмінники” – ні. Успішність освіти залежить і від такого особистісного чинника, як сформованість професійної складової Я-концепції студента [5, с. 58].

У наукових психологічних публікаціях останніх років домінує думка, що становлення особистості професіонала нерозривно пов'язане з процесом його самоідентифікації з професією, який розглядається як провідний компонент професійної підготовки. Професійна ідентичність визначається як прийняття провідних професійних ролей, цінностей та норм, наявність мотиваційних структур, котрі спонукають особистість до ефективної практичної діяльності [6, с. 244]. Ідентифікуючи себе з певною спільнотою, особистість набуває певної системи норм, шаблонів поведінки, які виступають для неї як критерії, еталони оцінок [10, с. 94].

Власова Ю.В., Белобрикіна О.А. підкреслюють важливість дослідження проблеми професійної ідентичності спеціалістів тих професій, специфіка яких полягає у відсутності однозначного результату, а відповідно і чітких, визначених критеріїв професійної відповідності [2]. Такі професії у класифікаціях, побудованих за критерієм зростаючої складності, знаходяться на найвищому рівні; рівнем нижче – професії, в яких необхідно приймати власні рішення та проявляти творчість в межах заданої задачі. Саме в цих професіях міцна ідентифікація, злиття з роллю, взаємоузгодженість цінностей особистості та «цінностей професії» дозволяє індивіду відносно вільно варіювати свою поведінку, на що не здатен новачок, який суворо притримується „приписаних” рамок.

Необхідно зазначити, що жоден з підходів не може бути визнаним як єдино вірний у будь-яких ситуаціях. Очевидно, застосування тих чи інших показників професійної придатності (знань, умінь, навичок, професійно-важливих якостей, індивідуально-типологічних особливостей особистості, професійної самосвідомості, самоідентифікації з професією) залежить від задач профконсультування, особливостей професії та конкретної посади в рамках даної професії.

Список використаної літератури:

1. Борисова Е.М. Логинова Г.П. Индивидуальность и профессия. – М.: Знание, 1991. – 80 с.
2. Власова Ю.В. Белобрыкина О.А. К вопросу о профессиональном становлении и развитии личности психолога // психология в вузе, 2004, №2, с.86-98.
3. Ильин Е.П. Успешность деятельности компенсации и компенсаторные отношения между способностями // Проблемы индустриальной психологии. – Ярославль, 1981.
4. Кондаков И.М. Сухарев А.В. Методологические основания зарубежных теорий профессионального развития // Вопросы психологии, 1989, №5, с. 158-164.
5. Любимова Г.М. „Внутренняя картина” процесса профессионального становления психологов // Вестник Московского университета. Сер. 14. Психология, 2001, №4, с. 56-63.
6. Основи практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелєва та ін.: Підр. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.
7. Собчик Л.Н. Введение в психологию индивидуальности.-- М., 2002.
8. Сулейманова З.З., Чулпанов А.Х. Профессиональное становление личности // Дополнительное образование, 2003, №4, с.3-7.
9. Філатов В.Ю. Професійна свідомість: визначення поняття, методології та напрямків дослідження // Наука і освіта, 2002, №1, с.63-64.
10. Шульга Н.А. Этническая самоидентификация личности. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1996. – 200 с.

ПОЛЬСЬКІ БЛАГОДІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ НА ПРАВОБЕРЕЖЖІ УКРАЇНИ (1880-1914 рр.)

Журба М.А., Інститут історичної освіти НПУ ім. М.П. Драгоманова
Бойчук Я.А., Інститут історичної освіти НПУ ім. М.П. Драгоманова

Сучасний етап модернізації України, пов'язаний із формуванням інститутів громадських об'єднань, актуалізують наші роздуми про історичне минуле. Громадські об'єднання являють собою важливі інститути громадянського суспільства, завдяки яким населення набуває навички соціальної діяльності. Проте їх функціонування не проходить зовсім втішно. Наприклад стоїть проблема адекватним сучасним умовам розвитку України правових основ діяльності громадських об'єднань, залишається проблема пошуку такої моделі функціонування громадських об'єднань національних меншин, в рамках якої трансляція модернізаційних ідей і цінностей не порушувала специфіку національної культури. Звернення до історії діяльності громадських об'єднань етноменшин на українських землях у

складі Російської імперії в період з 1880-х рр.. по 1914 р. на наш погляд, певною мірою дозволить знайти шляхи вирішення більшості із цих проблем.

Ріст благодійних об'єднань національних товариств, та їх активізація припадає на 80-ті роки XIX ст.. - 1914 р. Серед них розгорнули свою діяльність і польські благодійні товариства. Проте свої благодійні організації вони маскують в більшості за релігійними назвами, адже місцева влада вороже ставилася до створення ними організацій з огляду на «польське питання». По усьому Південно-Західному краю діяла маса благочинних римо-католицьких товариств. Так, з 1903 р. в Києві діяло Римо-Католицьке товариство, головою якого довгий час був Т.Сокальський. До складу цього товариства входили: бюро праці, притулок для літніх чоловіків та жінок, чотири дитячі їдальні, будинок праці святого Вацлава. За сприяння цього товариства здійснювалось лікування ослаблених дітей, забезпечення ліками, одягом, навчання дітей ремеслам. Для збору коштів організовувались концерти, лотереї [1, с.1].

Влада намагалась контролювати і видатки товариств, особливо це стосувалось Правобережної України. Так, діяльність Вінницькою благодійного товариства підпала під контроль жандармів, коли у 1897 р. помітили порушення статуту її керівником К. Подлевським. Він безконтрольно видавав грошові допомоги переважно католицькому населенню Вінниці, не дотримуючись принципу пропорційності віросповідань. У донесенні помічника Подільського губернського жандармського управління у Вінницькому повіті прямо зазначалось, що якщо так буде й надалі, то Вінницьке благодійне товариство допомоги бідному населенню завдасть більше шкоди, ніж допомоги [2, с. 14].

Польське населення створювали соціально-реабілітаційні об'єднання на Правобережжі, такі як Польське товариство літніх колоній у Києві. Польське медичне товариство. Товариство допомоги бідним сім'ям. Житомирське благородне зібрання та Ін.. Новостворені товариства надавали допомогу хворим і ослабленим дітям, матеріально-грошову допомогу хворим або нужденним, піклувалися про покращення здоров'я бідного населення. Так, 12 березня 1906 р. свою дію розпочало Польське товариство літніх колоній у Києві. За статутом метою товариства було піклування про покращення здоров'я хворих дітей, які належали до бідних верств населенням Києва. Основним напрямком діяльності було відкриття в різних заміських або лікувальних місцях колоній, забезпечуючи їх продуктами харчування і необхідним доглядом [3, с. 2].

Діяли також благодійні організації для підтримки польських студентів. 8 січня 1909 р. в м. Києві було зареєстровано Товариство допомоги студентам-полякам Імператорського університету Св. Володимира, 16 лютого 1908 р. в Київському політехнічному Інституті утворене товариство Братська допомога. їх головною метою надання допомоги бідним та

нужденним студентам-полякам для продовження освіти і забезпечення їх існування в Києві. Для досягнення цієї мети товариство видавало студентам одноразову або періодичну допомогу, позики, влаштовували їдальні та ін. [4, с. 174].

Національні благодійні товариства, що були утворені на Правобережжі, підпорядковувались Міністерству внутрішніх справ Російської імперії. За формами діяльності вони поділялися на: товариства загального типу, організації, що опікуватися благодійними установами, об'єднання допомоги учням та студентам, професійні добродійні товариства та ін.. Благодійні об'єднання польського населення являють собою синтез національних традицій та європейських цінностей, які діяли на теренах України, що надавало особливість діяльності.

Отже, історичні передумови обумовили високу концентрацію польського населення на Правобережжі, які селилися як етнонаціональними громадами так і дисперсно. Особливий етнічний колорит зумовлював неминучість наявності етнонаціональних проблем. Для їх вирішення стали створюватися організації, які ставили за мету допомогу бідному населенню своєї національності, підвищення їх соціальної компетентності, покращенням побуту та ін. Громадські благодійні об'єднання етнорешин формували повноцінно функціонуючу систему громадського піклування, а заходи, що здійснювалися цими товариствами, вдало перешкоджали зростанню бідності та жебрацтва на теренах Правобережжя України.

Список використаних джерел:

1. Доклад правления Киевского Римо-Католического благотворительного общества. – К., 1916. – с. 27
2. ЦДІА м. Києва. – Ф. 301, - Оп. I. – Спр. 57.-57 арк.
3. ЦДІА м. Києва. – 442. – Оп. 636. – Спр. 275. – 16 арк.
4. Білобровець О.М. Суспільно-політичний рух поляків Правобережної України у 1863-1914 рр. [Текст] : дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Білобровець Ольга Матвіївна ; Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2005. – 230 арк.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Мичак Н.Г., Український гуманітарний інститут

Мотивація є одним з основних понять, яке ми використовуємо для аналізу причин поведінки людини, її свідомої діяльності, тому саме їй присвячені численні психологічні дослідження як у нашій країні, так і за кордоном. Процес теоретичного осмислення явищ мотивації ще далеко не завершено, різні автори та різні джерела пропонують різні точки зору на

природу та види мотивації, а також різне трактування таких понять, як мотив, потреба, мотивація, інтерес тощо.

Оскільки детальний аналіз теоретичних проблем психології мотивації не є нашою метою, зробимо лише деякі теоретичні викладки, необхідні для орієнтації у спонукальних силах як власної поведінки, так і оточуючих.

Існують різні точки зору щодо джерел активності. Так, засновник психоаналізу З.Фрейд джерелом активності людини вважав інстинктивні спонукання, що дані їй від народження та передаються спадково. З точки зору вітчизняної психології джерелом активності є потреби.

Потреба – це стан індивіда, обумовлений його залежністю від об'єктів, необхідних для його існування та розвитку.

Можна виділити два типи потреб:

- природжені,
- набуті.

Природжені потреби виникають на основі структур організму, що сформувалися у процесі еволюції й закріплені у процесі філогенезу. Набуті потреби з'являються протягом усього життя й формуються по-різному залежно від його умов.

Потреба містить:

- а) переживання людиною напруження, незадоволення;
- б) певне уявлення про свій бажаний стан;
- в) деякі уявлення про види активності, предмети, за допомогою яких може бути досягнутий бажаний стан.

Потреби відрізняються залежно від багатьох факторів: суспільного положення, професійної, національної, мікрогрупової належності, виховання, освіти, статі, віку, індивідуально-типологічних особливостей нервової системи людини, стану її здоров'я. Наприклад, одній людині важко без численних контактів з людьми, в неї загострена потреба у спілкуванні, бажання побути на людях, поспілкуватися. Іншу ж обтяжують часті контакти, галаслива компанія, їй важливо побути на самоті, інакше вона швидко втомлюється.

Потреби виступають джерелом активності особистості і виявляються у мотивах, потягах, бажаннях, що спонукають людину до дії і виступають формою прояву потреб. Хоча потреби конкретизуються у мотивах та реалізуються через них, це не означає, що між потребами і мотивами існує взаємно однозначна відповідність. Одна і та ж потреба може реалізовуватися через різні мотиви, а один і той же мотив може бути виявом різних потреб.

Мотив - це побудження до діяльності, пов'язане із задоволенням потреб суб'єкта, дієве прагнення до реалізації якоїсь певної цілі.

Відомий представник гуманістичного напрямку психології А.Маслоу спробував подати систему потреб людини у вигляді піраміди:

-потреба в актуалізації, прагнення до реалізації своїх здібностей, до розвитку власної особистості;

-естетичні потреби: потяг до гармонії, краси, порядку;

-пізнавальні потреби: бажання багато знати, вміти, розуміти, вивчати;

-потреба поваги (визнання): потяг до компетентності, досягнення успіхів, визнання авторитету;

-потреба у приналежності і любові: бажання належати до спільноти, знаходитися поруч із людьми, бути визнаним та прийнятим ними;

-потреба у безпеці: прагнення відчувати себе захищеним, позбутися страху і життєвих невдач;

-фізіологічні потреби: голод і спрага, статевий потяг і т.ін.

На думку А.Маслоу, вищі потреби можуть направляти поведінку індивіда лише в тій мірі, у якій задоволені його нижчі потреби. Він вважав, що задоволення нижчих потреб і поява у зв'язку з цим потреб вищого рівня становить основний механізм змін мотивації. Зміна потреб дуже залежить від доступних способів їх задоволення. Потреба, яка тривалий час не задовольняється - відмирає. Немає сенсу вимагати прояву якихось потреб - потрібно надавати людині належні способи прояву існуючих у неї спонукань.

Індивіди, певна потреба яких завжди задовольнялася, найкраще підготовлені до того, щоб витримати депривацію цієї потреби у майбутньому і, крім того, ті індивіди, які були депривовані у минулому, будуть реагувати на актуальне задоволення інакше, ніж людина, яку ніколи не було депривовано (*Problemy osobowosci ta motywacji w psychologii amegykanskiej. - Warszawa, 1964.*)

Вкрай важливим фактором, що визначає мотивацію людини, виступає пізнавальна активність суб'єкта щодо осмислення життя і цілей, які він переслідує. Основні напрями активності суб'єкта по лінії мотиваційного самовизначення: інтеграція, внутрішня узгодженість мотиваційної сфери, усунення протиріч, а також перевірка можливостей і доцільності життєвих цілей, що формуються.

Відомий психолог Е.Фромм відзначає, що сфера вітальних (від лат. *vito* - життя) інтересів у людини значно ширша, ніж у тварини. Людині для виживання необхідні не лише фізичні, але й психологічні умови. Вона повинна підтримувати певну психічну рівновагу, щоб зберегти здатність виконувати свої функції. Для людини все, що сприяє психічному комфорту, так само важливе для життя, як і те, що служить тілесному комфорту. І найперший вітальний інтерес полягає у збереженні своєї системи координат, ціннісної орієнтації. Від неї залежить і здатність до дії, і врешті-решт - усвідомлення себе як особистості. Якщо людина зтикається з ідеями, що ставлять під сумнів її власні ціннісні орієнтації, вона сприйме ці ідеї як загрозу своїм життєвоважливим інтересам, відкине їх і спробує дати цьому раціональне тлумачення, щоб пояснити свою неприязнь. Потреба у свободі

є біологічною реакцією людського організму. Свобода є передумовою для розгортання усіх людських здібностей особистості, її психічного здоров'я та рівноваги (Фромм З. Бегство от свободы. - М: Прогресе, 1988. - С.172-174).

Вельми цікаві результати були отримані вітчизняним вченим В.С.Магуном. Він досліджував взаємозв'язок психічних структур, що регулюють власну активність людини, з тими, що враховують і спрямовують діяльність оточуючих. На його думку, плануючи досягнення мети, людина розглядає власну і чужу діяльність як ресурси, незалежні один від одного, але в той же час як ті, що можуть замінити один одного. І тому, чим більше особистість покладається на один з цих ресурсів, тим менше їй буде потрібен інший. Проте можливим є також і прямиий взаємозв'язок між розрахунками на свою і чужу активність, коли зростання однієї веде до зростання другої, адже допомога часто надається людині як винагорода за вже докладені зусилля та досягнуті результати. Наприклад, той, хто завдяки своїй праці досяг успіхів у навчанні чи творчій роботі, отримає грант для її продовження.

Таким чином у психології існують різні точки зору щодо джерел активності особистості. На думку більшості вітчизняних психологів, джерелом активності особистості є потреби.

Потреби людей відрізняються залежно від багатьох факторів: суспільного становища, професійної, мікрогрупової належності, виховання, освіти, статі, віку, індивідуально-типологічних особливостей нервової системи людини, стану її здоров'я.

Список використаної літератури:

1. Ильин Е.П. Мотивация. Мотивы. – СПб: Питер, 2010. – С. 21-45; 65-88; 115-142, 236-269; 297-326.

2. Карнеги Д. Как перестать беспокоиться и начать жить: Пер. с англ. – К.: Абрис. – 224 с.

3. Психология. 3 викладом основ психології релігії / Під ред. Ю.Макселона: Пер. з пол.. – Л.: Вид-во «Свічадо», 2009. – С. 77-100; 156-168.

4. Хекзаузен Х. Психология мотивации достижения: Пер. с англ. – СПб: Речь, 2001. – С.17-23; 41-93.

РАДЯНСЬКІ ПРОФСПІЛКИ І НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ УКРАЇНСЬКОЇ СРР У 1920-30-ті р.

Мотрійчук Р.Г., Національний педагогічний університет ім. Драгоманова

На початку 20-х рр.. більшовики активно використовували для роботи серед національних меншин мережу новостворених профспілок. Працюючи під керівництвом і контролем компартійних органів, профспілки мали пряму директиву проводити організаційну і виховну роботу серед національних

меншостей Української СРР спрямовану на їх залучення до більшовицьких соціалістичних перетворень.

На початку 20-х рр. ХХ ст. серед більшовицького керівництва існувало дві точки зору на використання профспілок у суспільно-політичному та соціально-економічному житті держави «Диктатури пролетаріату». Керівник більшовицької держави В.І. Ленін розглядав профспілки як «передавальний пас від партії до робітництва». Тобто, профспілки мають брати активну участь у реалізації владної політики щодо розвитку промисловості та контролі за робітництвом, формально залишаючись незалежними від компартійних органів. Іншу точку зору, біль радикальну, представляв Л.Д. Троїцький. На протигагу більшовицькому вождю, він виступав за негайну націоналізацію профспілок, введення їх до державного механізму та воєнізації управлінського апарату Південбюро профспілок.

У 1921 році українські профспілки організовуються за галузевим принципом. В Українській СРР на початку 1922 року існувало 24 галузеві профспілки, які підпорядковувались Південбюро. Після створення СРСР відбулися зміни і в керівних органах українських профспілок. На II Всеукраїнському з'їзді профспілок, що проходив у Харкові 3-8 листопада 1924 року, профспілкові делегати обрали керівним органом українських профспілок Всеукраїнську раду професійних спілок. Залишаючись формально незалежною, рада підпорядковувалась Всесоюзній центральній раді професійних спілок. Бюро всесоюзних галузевих профспілок перейменовувались на Всеукраїнські комітети галузевих спілок СРСР. При Всеукраїнській раді створювався постійно діючий орган рада секретарів Всеукраїнських комітетів.

Відповідно до резолюції IV Всеросійського з'їзду профспілок (1921 рік) було затверджено спеціальне положення про роботу серед національних меншин, що передбачало для культурного обслуговування національних меншин створити спеціальні комісії при культвідділах профспілкових об'єднань. ЦК і губкоми КП(б)У на виконання директив X з'їзду РКП (б) зробили різкий поворот у бік посилення більшовицького впливу на профспілковий рух. З цією метою виділялася частина комуністів із партійного і державного апарату для роботи у профспілках. Ця робота енергійно проводилася в регіонах, де проживали національні меншини. Наприклад, якщо у складі Кам'янецького окрпрофбюро, у січні 1924 року комуністи становили 26%, то вже через рік – 38,5%. Того ж року компартійні органи розпочали кампанію переведення робітничих профспілкових комітетів де більшість складають робітники нацменшин на їх рідну мову діловодства. На місцях директива сприймалась місцевим профспілковим керівництвом негативно і дуже слабо виконувалась. На 1926 рік було переведено на єврейську мову лише 18 окружних відділів спілки швейників.

Національні меншини негативно ставились до радянського профспілкового руху. У циркулярному листі Польбюро ЦК КП(б)У від 9 червня 1922 року безпосередньо наголошувалося на зміцненні контактів місцевих польбюро з культвідділами профспілок із метою посилення радянської пропаганди серед широких верств польського населення.

Всеросійська конференція поляків-комуністів (лютий 1922 року) запропонувала запровадити для політ просвітницької роботи інститут «Довіrenих осіб» на підприємствах, де працювали поляки. «Довірені особи» підпорядковувались фабрично-заводським профспілкам і польбюро. У червні 1922 року рішенням Польбюро ЦК КП(б)У інститут «довіrenих осіб» поширювався по Україні. До їхніх функцій входило розповсюдження профспілкової преси польською мовою, участь у здійсненні всіх завдань, що стояли перед партійними та державними органами, вивчення громадської думки.

Як свою опору на селі більшовики розглядали профспілкові організації працівників сільського та лісового господарства (Робітземлісу), що на кінець 1920 року, наприклад, на Київщині охоплювали 1200 чол., які в умовах НЕПу заохочували селян вивозити хліб і сировину на ринок. Поряд із Робітземлісом національні меншини були представлені у профспілках папірників, хіміків, цукрівників, працівників народного харчування. Відповідно до директиви ЦК КП(б)У від 12 квітня 1922 р. про «Об'єднання Робітземлісу», основна робота серед німецького батрацтва покладалася на волосних організаторів серед комуністів. Це були демобілізовані червоноармійці, так звані робітники-інтернаціоналісти.

Інтерес до профспілкового руху представники національних меншин виявляли не лише зверху, але і знизу. Зокрема, польські робітники і службовці вступали до профспілок, відвідували збори, сплачували внески, сподівались на захист своїх інтересів. Чисельність поляків у профспілках збільшилась з 19 тис. у 1926 році до 30 тис. осіб у 1929 р. Але серед членів профспілок загалом панувала пасивність та інертність, що зумовлювалося деформаціями самого статусу профспілок. В умовах наростання тоталітаризму вони дедалі більше відходили від своїх безпосередніх функцій – захисту інтересів трудящих. Партійне керівництво нав'язувало їм суто виробничі обов'язки: боротьбу за зростання продуктивності праці, виконання планів, розвиток соціалістичного змагання, ударництво тощо.

Національні меншини прагнули використати профспілки у сфері налагодження культурно-побутових умов проживання, відпочинку та дозвілля, розвитку художньої самодіяльності, фізкультури і спорту. Проте ці питання посідали другорядне місце у роботі. Пріоритет відводився реалізації «шести гасел» реконструктивного періоду: впровадження підрядності, ломка старої тарифної сітки, закріплення робітничих кадрів, запровадження госпрозрахунку, форсована підготовка нових кадрів,

боротьба проти знеосібки і дрібнобуржуазної зрівнялівки. Специфіку профспілкової роботи з національними меншинами визначила резолюція секретаріату ЦК КП(б)У 15 липня 1925 року, яка викрила найбільш характерні недоліки: робота з нацменшинами провадилася російською мовою, не велася підготовка профспілкових працівників для нацменшин, були відсутні облік кількісного росту робітників різних національностей і дієва масово-політична робота. Ставилось завдання перед партійною фракцією Всеукраїнської ради профспілок домогтися рушійного зламу в роботі з національними меншинами, забезпечити участь робітників інонаціональних груп у соціалістичному будівництві, широко використовувати національні мови у профспілковій роботі. Необхідно було посилити масово-політичну та культурно-освітню роботу серед робітників національних меншин, а також серед наймитства, поліпшити підготовку активу з представників інонаціональних груп, їхнє висунення у керівні профспілкові органи. «Особлива важливість профспілкової виховної роботи серед робітників та наймитів-поляків, - говорилося у резолюції, - висувається викорененням впливом клерикалізму на значні шари польських робітників.» Питання культурно-виховної роботи профспілок серед національних меншин були предметом розгляду всеукраїнської наради, що проходила у Харкові в 1931 році. На нараді визначались особливості роботи серед національних меншин в умовах індустріалізації промисловості та колективізації сільського господарства. Зверталась увага на те, що зростає питома вага представників національних меншин у галузях легкої та переробної промисловості, металургії, машинобудуванні та енергетиці. На 1932 рік серед робітників Української СРР національні меншини складали 40%.

Отже, профспілковий рух серед етнічних меншин чітко фіксувався і розвивався за поданням компартійних органів влади. Розвиток національних профспілок як окремих елементів політичної системи більшовицької держави не передбачався. Національні профспілки мали розвиватися лише як частина загальнодержавних профспілок. Питома вага національних груп у профспілках становила 50,1 %. Найбільш охопленими членством у професійних спілках були у татари - 91%, у росіяни-66%, чехи-61%, поляки-59%, німці-52.6%, євреї-47.8%. Решта національних меншин була репрезентована незначною кількістю членів профспілок, оскільки розташовувались компактними групами проживання у районах зі слабо розвиненою промисловістю, здебільшого у сільській місцевості.

Список використаних джерел:

1.Добрушин Д.С. Профсоюзы – верные проводники политики партии / Д.С. Добрушин – Волгоград: Волгоградський обласной сонет профсоюзов, 1968.

2. Дорошко М.С. Номенклатура: керівна верхівка радянської України. (1917-1938рр.) / Микола Савович Дорошко – К.: Вид-во «Ніка-Центр», 2008.
3. Калакура О. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. – К., 2007.
4. Кульчицький С.В. Комунізм в Україні. Перше десятиріччя. 1919-1928. / С.В. Кульчицький – К.: Вид-во «Основи», 1996.
5. Якубова Л.Д. Маріупольські греки (етнічна історія) 1778 р. – початок 30-х рр. ХХ ст.). – К., 1999.

АВТОКЕФАЛЬНИЙ РУХ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В ДОБУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (БЕРЕЗЕНЬ 1917 – КВІТЕНЬ 1918 РОКУ)

Проданюк Ф.М., Київський національний університет технології та дизайну

Лютнева революція 1917 р. та утворення Центральної Ради сприяли загостренню кризових явищ в Російській православній церкві та створили умови для посилення опозиційних рухів серед духовенства. Значного поширення набуває прагнення прихожан до реформування багатьох сторін життя та діяльності православної церкви. Зокрема, це проявилось в проведенні численних зборів і з'їздів віруючих та духовенства. Одним із першочергових завдань було визначено організацію демократичного церковного управління: запровадження принципу виборності церковних посад, створення гласного незалежного духовного суду, реформування системи духовної освіти тощо. В деяких єпархіях навіть звучали пропозиції звільнити православну церкву з-під опіки держави. Такі вимоги були ухвалені на Волинському єпархіальному з'їзді (1917 р.).

Частина демократично налаштованого духовенства підтримувала національно-визвольний рух на українських землях та взяла активну участь у створенні та діяльності Центральної Ради, а у квітні 1917 р. представника українського духовенства П. Ф. Погорілка ввели до керівних органів Центральної Ради.

У квітні-травні 1917 р. священники та віруючі Поділля, Переяславщини та Волині висловлюють побажання створити на території українських губерній особливу автономну митрополію. Частина мирян України пропонує боротися не лише автономію України, але й автокефалії її церкви. Особливо активно дані ідеї підтримували делегати Кам'янець-Подільського та Полтавського єпархіальних з'їздів (травень 1917 р.). Однак єдиної точки зору щодо реформи церковного управління так і не було сформовано. У червні 1917 р. національно орієнтована частина духовенства України активно обговорювала ідею скликання з'їзду (собору) українських єпархій. При Київській єпархіальній церковній Раді було створено спеціальну комісію для підготовки даного форуму. До її складу увійшли: єпископ Уманський

Дмитрій, протоієрей В.К. Липківський, П.Ф. Погорілко, П.І. Тарнавський, професор В.В. Зінківський та інші. Однак у серпні 1917 р. Тимчасовий уряд заборонив проведення даного форуму.

Після проголошення III Універсалу та утворення Української Народної Республіки процес розгортання національного руху за реформування церкви набуває нової сили. В церкві набувають поширення різні точки зору. Частина духовенства підтримала централістичні тенденції та обрання нового «Патріарха Московського і всея Русі» Тихона.

Інші об'єдналися навколо ідеї створення українських православних релігійних братств подібних до тих, що існували в XVI-XVII столітті. Перше таке об'єднання – «Братство Воскресіння Христа» виникло восени 1917 р. в Києві. Навколо братства об'єдналися прихильники проведення національних церковних реформ. Вони отримали підтримку від делегатів III Всеукраїнського військового з'їзду, який ухвалив рішення про необхідність скликати Всеукраїнський православний церковно-парафіяльний з'їзд та вирішення питання про автокефалію церкви – соборної за своїм внутрішнім устроєм, здійснення богослужінь українською мовою.

За активної діяльності «Братства Воскресіння Христа» та делегатів III Всеукраїнського військового з'їзду в середині листопада 1917 р. в Києві утворили Організаційний комітет по скликанню Собору, який 23 листопада реорганізували у Всеукраїнську Православну Церковну Раду (ВПЦР) – вищу церковну владу в Україні. Перед ВПЦР мав організувати Всеукраїнський Церковний Собор та будувати Автокефальну Українську Церкву. Почесним головою ВПЦР було обрано архієпископа Олексія, а головою - військовий священник О. Маричев. ВПЦР займалася підготовкою Всеукраїнського собору, визначала умови представництва, термін проведення (дата відкриття 28 грудня).

За дозволом на скликання Всеукраїнського церковного собору ВПЦР направив до Москви свою делегацію. Вона була прийнята патріархом та отримала від нього благословення. Патріарх Никон направив до Києва свого представника митрополита Кавказького Платона.

У листопаді-грудні 1917 р. Центральна Рада та Генеральний Секретаріат чітко визначили своє відношення до ідеї скликання Всеукраїнського церковного собору. В Секретаріаті внутрішніх справ було створено посаду Тимчасового комісара духовних справ, яку очолив В.Ф. Рафальський. Згодом його делегували до ВПЦР.

Всеукраїнський церковний собор розпочав свою роботу 7 січня 1918 р. В його роботі брали участь 279 делегатів з різних регіонів України. В порядку денному були такі питання: організація вищого та єпархіального церковного управління в Україні, проведення реформ парафіяльного життя, здійснення українізації церкви, реформування системи духовної освіти та економічної сфери церковного устрою. Однак, Собору не вдалося вирішити

основної проблеми заради, якої було прийнято рішення про його скликання. На початку 1918 р. серед делегатів Собору переважали противники ідеї автокефалії та національних церковних реформ в Україні. Під тиском переважної більшості делегатів 19 січня 1918 р. Соборна рада оголосити перерву в роботі церковного форуму.

Політичні події в Україні дозволили керівництву УНР повернутися до питання реформування церковного життя в Україні лише в березні 1918 р.. При Центральній Раді створили спеціальний орган Департамент ісповідань, який мав відати конфесійними справами в УНР. Його очолив колишній представник Генерального Секретаріату в ВПЦР В. Рафальський. При кожній з десяти єпархій УНР були запроваджені посади особливих єпархіальних комісарів.

Керівництвом УНР та департаменту ісповідань було здійснено декілька спроб відновити роботу Всеукраїнського церковного собору. Останній мав розпочати свою роботу 23 травня 1918 р. Однак державний переворот 29 квітня 1918 року в Україні не дозволив керівництву УНР реалізувати його плани.

Таким чином, якщо національні політичні сили України сприяли розвитку автокефального руху, то антиукраїнські блокували його або обходили його вирішення.

Список використаних джерел:

1. Воронин О. Автокефалія Української Православної Церкви. – Кенсінгтон, США: Воскресіння, 1990. – 64 с.
2. Воронин О. Коротка історія Української Православної Церкви на Україні // Сучасність. – 1990. – Ч. 7-8. – С. 213-215.
3. Гамрецький Ю.М. Православна церква на Україні на зламі епох 1917-1918 рр. // Укр. Історич. Журн. – 1989. - № 11. – С.47-59.
4. Краткая летопись Первого Всеукраинского Церковного Собора и его важнейшие постановления в январе и юне 1918 г. с приложением о высшем управлении Православной церкви на Украине. – К.: Тип. Киево-Печерской лавры, 1918. - 23с.
5. Мартирологія українських Церков у чотирьох томах. – Т.1. Українська Православна Церква: Док., матеріали, християнський самвидав України / Упоряд. І зредагували Осип Зінкевич і Олександр Воронин. – Торонто-Балтимор: Українське вид-во «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1987. – 1207с.
6. Пилявець Л. Автокефалія православної церкви на Україні. // Людина і світ. – 1990. - № 5.- С.19-24.
7. Священный Собор Православной Российской Церкви: Деяния. – М.: Изд-во Соборного Совета, 1918. – Кн.1, вып. 2. – 188с.
8. Сухоплюєв І. Українські автокефалісти. – Харків: Червоний шлях, 1925. – 62с.

9. Турченко Ф., Ігнатуша О. Українська автокефальна. // Вітчизна. – 1989. – №12. – С.166-175.

"КОБЗАР" Т. ШЕВЧЕНКА: МІЖ СТАРИМ І НОВИМ ЗАВІТОМ (до проблеми літературної діалогічності)

Романчук С.М., Національний університет ДПС України

Протягом свого існування Біблія визнавалась і як релігійна книга християнства, і як складний духовно-культурний феномен людства. Прикметно, що текстова природа Книги Книг не стала вирішальним фактором зарахування її до зразків літератури. Дослідники Біблії брали до уваги низку особливостей не властивих для літературних творів, тому вважали то "міфічно-метафоричним космосом" (Н. Фрай), то "Великим Кодом Мистецтва" (Блейк). Тому аналогічне значення Біблійних текстів, вважає З.Лановик, вирізняє їх з-поміж літературних творів, бо «у той час, коли зміст літератури полягає у "чистій образності" чи імагінативності, Писання, будучи також релігійними документами, є поєднанням імагінативного та екзистенційного змістів» [3, с.19].

У центрі уваги численних літературознавчих розвідок діалог "Шевченко – Біблія" поставав неодноразово (С.Балей, В.Барка, Д.Бачинський, Т.Бовсунівська, Г.Грабович, В.Доманицький, Л.Задорожна, І.Огієнко, Є.Нахлік, В.Пахаренко, П.Плющ, В.Сулима, В.Щурат та ін.), однак кодифікований універсум Шевченкових творів щоразу потребує новітніх методів та стратегій для аналізу творчої палітри українського генія духу.

Біблійні образи, сюжети, мотиви проникають у твори Т.Шевченка не стільки як данина стильовим принципам романтизму, але й як глибинна внутрішня потреба переосмислення сакральних текстів. Так, дохристиянські релігійні вірування виразно простежуються в низці ранніх творів Т.Шевченка, більша частина яких написана під впливом романтичної традиції з характерними зверненнями до народних вірувань ("Причинна", "Тополя", "Утоплена", "Русалка", "Лілея" та ін.).

Біблійна тематика переважає у Шевченкових творах періоду заслання та після повернення з нього. Ці твори демонструють усвідомлене опрацювання Святого Письма, знайомитись з яким поет почав ще в ранньому дитинстві, згодом вивчав Псалтир у дяка П.Богорського та стикався з обрядовою та ідейною стороною християнських традицій на службі у священика с. Кирилівки П. Кошиці.

Панораму діалогічності Шевченкових творів можна проаналізувати за допомогою п'ятирівневого підходу транстекстуальних реляцій Ж. Женета. По-перше, у поезії митця чітко проступає власне "інтертекстуальність" ("текст у тексті", гра цитат, алюзії і т. п.). Наприклад, у "Гайдамаках"

використаний рядок церковної пісні, що виконувалася під час вінчання ("*Через тиждень в Лебедині / У церкві співали: / Ісаїя, ликуй! Вранці / Ярему вінчали*") [5, с.137]; у "Єретику" вказано назву католицької молитви "Te deum" ("Тебе, Боже, хвалимо ") [5, с.259]; у "Кавказі" згадується про біблійного царя Давида ("*Що цар якийсь-то свині пас*") [5, с.303].

Ще один рівень інтертекстуальних зв'язків стосується епіграфів, надтекстових цитат зі Святого Письма, які використовує Т.Шевченко у низці своїх творів. Так, Ольга Куцевол стверджує, що «Т.Шевченко використовує біблійні епіграфи в поемах "Сон (У всякого своя доля...)", "Кавказ", "І мертвим, і живим...", "Єретик", "Неофіти", "Марія", програмуючи оцінку читачами описаних подій та персонажів відповідно до вищих людських цінностей, закладених у Святому Письмі» [2].

Окремо наголосимо на перекладах, переспівах, "подражаннях", "посланіях" та інших видах запозичень, що виявляють себе в архітектоніці текстів Т.Шевченка. Важливим виявився для поета вплив такого жанру біблійної поезії, як молитва. Ірина Даниленко вважає, що молитва у Шевченкових поезіях "слугує більш або менш очевидним засобом вираження світовідчуття поета, а в багатьох випадках – це ознака побожності українського народу як вияв його духовності" [1, с.16]. Вона виступає і як окремий твір у доробку Т. Шевченка, і відіграє роль структурного компонента великих за обсягом творів ("Гайдамаки", "Слепая", "Гамалія", "Тризна", "Єретик ", "Кавказ", "Невольник", "Варнак" та ін.). Тут зустрічаємо і переспів канонічних молитовних текстів, і різні жанрові модифікації (сповідь, заповіт, молитва-медитація, молитва-бесіда тощо). Схоже, що в поетичному доробку Т.Шевченка відбувається адаптація жанрових ознак сакрального зразка, що є наслідком ще одного рівня діалогічної взаємодії тексту та першоджерела, тобто Біблії.

На поетикальному рівні біблійні мотиви та образи займають значне місце в Шевченкових творах. У шевченкознавстві це, мабуть, найбільш розроблена галузь, збагачена розвідками таких науковців, як Л.Білецький, Т.Бовсунівська, М.Бородінова, Т.Вільчинська, Л.Задорожна, Є.Нахлік, С.Росовецький, В.Смілянська, В.Сулима, О.Яковина, В.Яременко та ін. Однак біблійні образи та мотиви у Т. Шевченка набувають іноді рис, далеких від першоджерела (наприклад, Ісус, Іван-Хреститель чи Марія з однойменної поеми). Це свідчить не тільки про широкий спектр знань автора в царині сакральних текстів (Святе Письмо, агіографічні джерела, християнський фольклор), але й демонструє персоніфіковане бачення та сприймання того чи іншого біблійного персонажа, відхилення від окресленої моделі стереотипу.

Однак упадають у вічі відмінності авторської інтерпретації та ступінь зацікавлення образами, мотивами, подіями, що знаходять своє втілення у Книгах Старого Завіту та Євангелія. Дослідники вважають, що у

Т.Шевченка "більший інтерес виявляється до персонажів та подій Старого Завіту, фактично ігнорується моральна своєрідність Христового вчення, помітна незацікавленість (за великої уваги до постатей Богородиці та Йосипа, також і до обставин Народження) Його біографією між народженням та розп'яттям, як і есхатологічною сутністю християнської апокаліптики" [4, с.143].

У творах доволі часто оприявлюється конфлікт новозавітного "якщо тебе вдарили по правій щоці, підклади ліву" та старозавітного "око за око, зуб за зуб". Так, у поемі "Слепая" Т.Шевченко використовує опозицію "мати – дочка", де мати покірно несе свій хрест, а її дочка Оксана, повторивши шлях матері, не вибачає свого безчестя, мстить пану, влаштовуючи пожежу, та гине сама. Автором конструюється певна опозиція: мати, що сповідує християнський принцип покірності, та її донька, яка обирає помсту, стаючи на бік "гайдамацьких" героїв Т.Шевченка. При цьому автор не демонструє видимих симпатій до тієї чи іншої сторони. Очевидно, поет вибудовує паралель між власними переконаннями, які зазнавали змін упродовж життя. Будучи молодою людиною, прагнучи перетворень "вже і те-пер", Т.Шевченкові ближчі по духу старозавітні постулати, коли в боротьбі керуються девізом "око за око, зуб за зуб". Та з роками під дією життєвих перипетій відбувалися зміни у християнському світогляді, і правдиве "прощення" стає більш прийнятним та доцільним. Про це, зокрема, можна судити з поеми "Відьма", у якій головна героїня замість помсти обирає шлях прощення: *"А вона набрала зілля / Та пішла в палати / Лічить його (свого кривдника. – С. Р.), помагати / А не проклинати"* [5, с.585]. І автор повністю поділяє такий моральний вибір: *"Моя се мати і сестра. / Моя се відьма"* [5, с.578] – та надає перевагу новозавітній заповіді непротівлення злу насильством, демонструючи власну позицію.

Діалог "Біблія – Шевченко" можна розглядати ще в багатьох аспектах, серед яких ідентифікаційно-описовий, дискурсивно-соціологічний, герменевтичний, мовний, стилістичний. Розмаїття методологій, методик, методів демонструють масштабність вимірів рецепції Біблії у творчому доробку українського генія, адже саме "Кобзар", на думку Г.Штона, «і можна, і необхідно витлумачувати як документ містерійного взірця, себто як книгу, що відбила (при цьому з дивовижною духовною автентичністю) шлях своєрідної метаноїї її автора, її виростання з людини "ветхої", чи традиційної в людину нову, котра Отцями Церкви витлумачується як людина християнська» [6, с.18].

Отже, біблійні паралелі у творчості Т.Шевченка рухаються за законами еволюції, духовного розвитку, переростаючи "старі закони" Завіту до "нового слова" Євангелія.

Список використаних джерел:

1. Даниленко І. Молитва в поетичному дискурсі Тараса Шевченка / І.Даниленко // Слово і Час. – 2006. – № 6. – С. 15–20.
2. Куцевол О. Осмислення читачами епіграфа літературного твору як засобу експлікації інтертекстуальності / О.Куцевол: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.ua>
3. Лановик З. Художня природа біблійних текстів / З.Лановик // Зарубіжна література в загальноосвітній школі. – 2006. – № 29. – С. 18–21.
4. Росовецький С. Біблія і Шевченко / С.Росовецький // Шевченкознавча енциклопедія. Робочий зошит "Б". – К.: НАНУ, Інститут літератури ім.Т.Шевченка, 2005. – С.127–145.
5. Шевченко Т. Г. Кобзар / Тарас Григорович Шевченко. – К., 2004.
6. Штонь Г. "Кобзар" і Святе Письмо / Г.Штонь // Слово і Час. – 2000. – № 1. – С. 18–21.

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Удовицька-Скляренко Л.А., Інститут мистецтв Київського університету імені
Бориса Грінченка

Глобальні суспільні зрушення, які спричинені науково-технічним прогресом, швидкою інформатизацією та комп'ютеризацією, зумовлюють удосконалення професійної компетентності педагогічних кадрів та підвищення їх наукового і загальнокультурного рівня. Набуття людиною знань, умінь і навичок, спрямованих на удосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу.

В основі поняття компетентності лежить ідея виховання компетентної людини та працівника, який має не лише необхідні знання, професіоналізм, високі моральні якості, а й вміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання і беручи на себе відповідальність за певну діяльність[1].

Аналіз науково-педагогічної і навчально-методичної літератури показав, що проблема компетентності ще не отримала свого глибинного вивчення та вичерпного визначення, тому ця категорія широко трактується та співвідноситься з іншими науковими категоріями. У деяких дослідженнях терміни „компетенція” і „компетентність” чергуються і використовуються як синоніми (Джон Равен), інші (Е.Шорт, Р.Уайт, А.Бермус) чітко розмежовують ці поняття.

На думку Е.Шорта, якщо під „компетенцією” в більшості випадків розуміється наявність у людини певних якостей і станів, що, зазвичай, не гарантують їй можливості їх практичного застосування, то „компетентність” –

це специфічна межа (міра), якою може володіти будь-хто на основі відповідних компетенцій, котра об'єднує в собі як конкретну категорію компетенцій, за допомогою яких можна судити про адекватність і достатність людини, так і якість або стан, що характеризує цю людину в рамках даної категорії”.

Джон Равен визначає категорію компетентності як здатність людини, яка необхідна для виконання конкретної дії в певній галузі діяльності, яка поєднує в собі знання, навички, способи мислення і готовність нести відповідальність за свої вчинки [3]

А.Бермус, досліджує компетентність з позиції інтегрованого підходу: „Компетентність є системною єдністю, що інтегрує особистісні, наочні і інструментальні (зокрема комунікативні) особливості і компоненти”. В своїх дослідженнях А.Хуторський зазначив, що „компетенція” і „компетентність”, з латинської *competentia*, означає коло питань, в яких людина є добре обізнаною, володіє певними знаннями і досвідом. Компетентна в певній сфері особа має необхідні навички і вміння, за допомогою яких може об'єктивно судити про ситуацію і ефективно діяти в разі необхідності” [5].

Міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття компетентності як загальні вміння, які передбачають: спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок. Відповідно до цього було сформульовано перелік основних (ключових) компетенцій: вивчати; шукати; думати; співпрацювати; діяти; адаптуватись.

Відмінність компетенції від компетентності в тому, що компетенція – це знання і навички в певних сферах діяльності, а компетентність є застосуванням цих компетенцій у конкретній роботі. „Компетенція – добра обізнаність з чим-небудь; компетентний – який має достатні знання в якійсь галузі, який з чимось добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікований”.

Науковці виділяють такі інваріанти терміну «компетентність»: професійна, педагогічна, психологічна, комунікативна, управлінська тощо. Відомі спроби структурувати зазначені поняття, хоча одностайності у поглядах не спостерігається. Зарубіжні дослідники Р. Хайгерті, А. Мейхью та інші розглядають будь-якого професіонала як носія шести типів професійних компетенцій, що сукупно становлять ядро (інваріант) професійної кваліфікації: технічні компетенція; комунікативна компетенція; контекстуальна компетенція (володіння соціальним контекстом, в якому існує професія); адаптивна компетенція (здатність передбачати і перетворювати зміни в професії, пристосовуватись до професійних контекстів, що змінюються); концептуальна компетенція; інтегративна компетенція (уміння мислити в логіці професії, розставляти пріоритети і вирішувати проблеми у відповідному професійному стилі та інше.) [1].

Х. Кнауф серед ключових компетентностей виділяє чотири основні: соціальна компетентність – здатність уникати конфліктів; методична компетентність – здатність розв'язувати проблеми й абстрактно мислити; особистісна компетентність – витримка і гнучкість; фахова (професійна) компетентність – набір компетенцій і можливостей їх застосування в професійній діяльності. Професійна компетентність визначає ступінь знань фахівця у своїй професійній діяльності, яка може бути обмежена рядом спеціальних питань[4].

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості вчителя, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Проблема структури й змісту професійної компетентності вчителя є предметом наукових дискусій не лише між педагогами й психологами, фізіологами й соціологами, а й між спеціалістами-практиками. Але єдиного підходу до визначення поняття „професійна компетенція вчителя” немає.

Педагогічна компетентність учителя – це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності, структурними компонентами якої можна вважати знання, уміння й навички та ціннісне ставлення[1]. О. Крисан акцентував увагу на системі компетентностей, в яку входять надпредметні, загально-предметні та спеціально-предметні компетентності. Педагогічна компетентність, як стверджує О. Пошетун, передбачає наявність психолого-педагогічних знань, предметних, прикладних умінь та навичок, особистісних здібностей учителя, за допомогою яких він ефективно може реалізувати завдання, мету і цілі навчально-виховного процесу[2]. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності.

Останнім часом спостерігається переорієнтація програм та педагогічних технологій на компетентнісний підхід. І головна роль приділяється вчителю як організатору такого процесу. Компетентнісний підхід сучасній вищій школі надає широкі потенційні можливості для підвищення якості підготовки майбутніх фахівців.

Одна з головних проблем компетентнісного підходу – створення загальноприйнятої методики формування ключових компетентностей фахівця і визначення адекватних засобів її реалізації. Основні труднощі полягають у тому, що компетентність є багатофункціональним поняттям, для її формування потрібне певне навчальне середовище, яке дозволяє викладачу моделювати ту чи іншу реальну ситуацію, а також ефективні засоби контролю діяльності студента у цьому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
2. Пометун О. Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти / О. Пометун [Електронний ресурс] Режим доступу :http://visnyk.iatp.org.ua/visnyk/issue_artikle;22;0/32 к
3. Равен Дж. Педагогическое тестирование: проблемы, заблуждения, перспективы. — М., 1999.
4. Садівник О. Є. Ключові компетентності в педагогічній науці і практиці // Професійні компетенції та компетентності вчителя. Мат. регіонал. наук.-практ. семінару. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім.В.Гнатюка, 2006. – 188 с.
5. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты //Интернет журнал „Єйдос”. — 2002. Доступ: www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm

СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА І ПОШУКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

МОВЛЕННЄВІ АКТИ ПОХВАЛИ І ОСУДУ СПІВРОЗМОВНИКА В ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Гладка М.А., Український гуманітарний інститут

Людина за допомогою вербальної та невербальної поведінки постійно прагне змінити навколишній світ відповідно до своїх суб'єктивних переконань, потреб, інтересів. Міжособистісне спілкування складається із взаємного впливу людей один на одного, з їхнього прагнення розвинути позитивні, бажані, сприятливі для себе якості оточуючих і усунути негативні, небажані, несприятливі. Одним з основних механізмів регулювання взаємовідносин у суспільстві виступають оціночні висловлювання, що містять як позитивну оцінку співрозмовника (похвала), так і негативну (осуд)

Незважаючи на значний досвід, накопичений у сфері теорії мовленнєвих актів, до теперішнього часу відсутній докладний опис багатьох типів мовного спілкування, що виділяються в класифікаціях лінгвістів, а також практика порівняння різних класів комунікативних одиниць між собою. Існування подібних прогалин і необхідність їх заповнення визначають актуальність даної роботи.

Об'єктом дослідження слугують мовленнєві акти похвали і осуду співрозмовника.

Предметом дослідження є особливості оціночних висловлювань в діалогічному мовленні німецької мови.

Мета роботи полягає в тому, щоб охарактеризувати вираження схвалення і засудження в якості самостійних категорій, що займають відповідне місце в загальній типології вербальної взаємодії, а також провести порівняльний аналіз даних антонімічних мовних актів.

Матеріалом дослідження є 100 мовленнєвих актів відібраних методом суцільної вибірки із художніх творів відомих німецьких авторів: Еріха Кестнера, Генріха Бея та Ганса Фалади. Провідну роль відіграють метод лінгвістичного спостереження та опису та контекстуальний аналіз.

Комунікація - це процес, в якому беруть участь як мінімум дві діючі особи - відправник і одержувач інформації. Зміст і форма висловлювання визначаються, в першу чергу, наміром мовця. Залежно від свого наміру мовець обирає той чи інший мовний жанр (МЖ), тобто "певний, відносно стійкий тематичний, композиційний і стилістичний тип висловлювання" [2] Оціночні висловлювання мають свої особливості у структурі та семантиці. Багатопланове вивчення природи і сутності оцінки, особливостей її вираження проведено в дослідженнях Є.М. Вольф, Ю.Д. Апресяна, Н.Д.

Арутюновой, Н.А. Лук'янової, А.Д. Шмельова та інших. Оціночні мовні жанри розглядалися в зарубіжній теорії мовних актів [3].

Є багато можливостей вираження схвалення і визнання заслуг. Але похвала - це вербальна і експліцитна мовна дія. Вона завжди має конкретного адресата і не допускає сумнівів у своїй адресованості. Похвала служить для адресата вербальним сигналом того, що його дії (або дії третьої особи) позитивно оцінені адресантом. Похвала повинна мати можливість вербального варіювання, і хоча в ній використовуються різні риторичні фігури, її не можна вважати клішованим, формальним мовним актом.

Е. М. Вольф розділяє оцінні мовленнєві акти, підвидом яких є досліджуваний МА, на дві групи: а) експресиви, що мають на меті передати емоційний стан мовця та/або вчинити емоційний вплив на слухача;

б) асертиви – твердження, повідомлення. Таке розмежування відповідає виділенню емоційного і раціонального компонентів в оцінці, які, здебільшого, нерозривно пов'язані один з одним [1].

Питання щодо сутності похвали як МА варто розширити, зокрема, виокремити його статус як директиви, суть якого полягає в спонуканні адресата до подальшого виконання дій, що заслуговують на похвалу.

Als Züpfners Vater uns das Gedicht vorgelesen hatte, wartete er ein paar Minuten und fragte dann lächelnd: "Na, möchte einer was dazu sagen?" und ich sprang sofort auf und sagte: "Ich finde das Gedicht wunderbar" (цим висловлюванням реалізована похвала, а з нею і стимул до написання інших віршів)

Похвалою оцінюється минула дія адресата, тому істотним моментом у ньому є момент каузальності. Причини для похвали, а також їх процентне співвідношення у художніх текстах наступне:

- прагнення адресата зробити свою роботу якісно, сумлінно, вміло: *Jetzt wirst du eine wirkliche Musikerin; Das nenne ich pünktlich* (30%);

- моральні якості адресата, як чесність, доброта, виявляється у взаєминах суб'єкта з іншими людьми, тобто у вчинках, адресованих іншим, наприклад: *Du bist wenigstens ein ehrliches Kind, Arnulf, und das gefällt mir; Bist ein braves Mädchen, dass du dich so um deine kleine Schwester kümmerst* (27%);

- розум і кмітливість адресата: *Du hast deinen Ruf klug eingesetzt. Gute Idee. Damit hast du Medien erst mal auf deiner Seite* (23%);

- сміливість адресата: *Du hast dich auf unserer Reise hierher mustergültig verhalten; Sie wehren sich ordentlich. Fast schade, dass Sie allein sind* (5%);

- послух адресата, його підпорядкування авторитету, вимогам ситуації або суспільства в цілому: - *Sie hat Kopfweh. Da muss man ganz leise sein!*

- *ich bin ganz leise, Mami! - Du bist ja auch meine Supermaus* (15%);

З перерахованих приводів для похвали впливає висновок про її діяльний, творчий характер: адресат похвали добре виконує від нього залежне, добре поводить, здійснює добрі вчинки, проявляє сміливість та кмітливість.

Антонімічним мовленнєвим актом схвалення є акт засудження. Під осудом розуміється негативна оцінка дій / діяльності партнера, що завдала шкоди мовцеві або третій особі в тій чи іншій формі.

У лінгвістичній літературі згадуються головним чином три функції які мають безпосереднє відношення до осуду. Насамперед, мовець інформує партнера по комунікації про свою позицію щодо деякої дії чи поведінки останнього, тобто оцінює його. Адресат отримує свого роду соціальне відображення власної особистості, уявлення про те, яким бачать його оточуючі. З допомогою осуду мовець впливає на адресата, модифікує систему його цінностей і установок, а значить, домагається конкретних змін і в поведінці співрозмовника: *Nicht – nicht so, Herr Graf. Sie – dürfen nicht so mit mir sprechen – es ist Sünde.*

Причини осуду. Звинувачування може відбуватися при скоєнні непорядних, негативно оцінюваних дій, вчинків: *Sie haben auch vor nichts und niemandem Respekt.* А також при вчиненні дій, в результаті яких склалася несприятлива ситуація як результат діяльності обвинуваченого: *Da haben Sie mir ja was Schönes eingebracht mit Ihrem Rat, den Sie der Dame gegeben haben!*

Тематичні групи об'єктів негативної оцінки. Є.В. Полякова, виділяє негативно-оцінні висловлювання, об'єктом яких виступають явища дійсності. [3] Під час дослідження були виявлені висловлювання осуду, що належать до наступних тематичних груп і складають процентне співвідношення у художніх текстах:

деякі політичні сили, державна система в цілому тимчасова епоха і характерні для неї звичаї: *Pfui Teufel! Das Vaterland kämpft, blutet, leidet. Fünf junge Menschen desertieren! Treiben sich rum! Pfui Teufel! Aber da verstehe ich nicht, wie du so gleichgültig darüber reden kannst! Es geht doch um Deutschland!* (45%);

окремі історично сформовані традиції суспільства: *So kann man nicht reden! – Ich rede nur zu dir so* (17%);

медицина, порядки в цій сфері і методи лікування *Immer das Gleiche! Die Burschen greifen zu wie die Metzger! Mein Bein! Ist denn keiner hier, der etwas von Krankentransport versteht! Ein Saustall!* (38%);

В результаті аналізу оціночних актів було виявлено, що найчастіше похвала у німецьких діалогах використовується для відзначення адресата за якісну та сумлінну роботу. Осудження ж найчастіше вживається з метою виправлення непорядних, негативно оцінюваних дій скоєних адресантом. У

випадку критики явищ дійсності, найчастіше осуджуваними виступають деякі політичні сили та державна система.

Список використаних джерел:

1. Бессонова И.В. Речевые акты похвалы и порицания собеседника в диалогическом дискурсе современного немецкого языка. – Автореф.канд. филол. наук: 10.02.04. / И.В. Бессонова. – Тамбов, 2003. – 23 с.
2. Дячкова І.Г. Похвала й осудження як мовні жанри (Прагматичний аналіз) / І.Г. Дячкова // Вісник Донецького університету. Вип. 3, 1998. - С. 55-58.
3. Трофимова Н.А. Экспрессивные речевые акты в диалогическом дискурсе. Семантический, прагматический, грамматический анализ: Монография / Н.А. Трофимова. – СПб.: Изд-во ВВМ, 2008. – 376 с.
4. Джерела ілюстративного матеріалу
5. Boll H. Und sagte kein einziges Wort. Erzählungen. - Moskau: Verlag Hochschule, 1966. - 384 S.
6. Fallada H. Kleiner Mann was nun? - Berlin - Weimar: Aufbau-Verlag, 1982. - 422 S.
7. Hessedenz I., Emmerich K. Gespräche zwischen Vater und Sohn. –
8. Max Hueber, 1984. – 47.
9. Kästner E. Das doppelte Lottchen. - Kindler, München 1960. – 354 S.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВЖИВАННЯ АБРЕВІАТУР У БРИТАНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Данилюк Л.В., Полтавський інститут економіки і права ВМУРоЛ «Україна»

Англійська мова сьогодні є однією з найпоширеніших мов світу й існує у декількох національних варіантах, кожен з яких пройшов свій власний чималий період розвитку.

Тема роботи вибрана відповідно до одного з актуальних напрямків лінгвістичних досліджень, спрямованих на дослідження тенденції розвитку мов та мовних явищ. Способи збагачення словникового складу мови шляхом утворення нових слів досліджувалися такими відомими зарубжними та вітчизняними лінгвістами як І.В. Арнольд [1], Ю.А. Зацний [4] , О.М.Карашук [5], О.Д. Мешков[6] М.І. Мостовий [7] ,Valerie Adams [10] та іншими. Детальним аналізом аббревіації займалися В. В. Борисов [2], Є. П. Волошин [3], А. П.Шаповалова [8], П. А.Яшнов [9] та інші. Якщо раніше, як показує аналіз спеціальної літератури, аббревіатури досліджувалися, в основному, як один із способів словотвору, вивчалися і класифікувалися їхні

типи та різновиди, уклалися довідники та спеціальні словники скорочених слів для практичного використання при перекладі спеціальних текстів, то сьогодні на часі порівняльне вивчення абревіатур різних мов.

Актуальність теми визначається тим, що сучасна англійська мова існує у декількох національних варіантах, та у порівняльному плані тема ще є недостатньо дослідженою і продовжує залишатися актуальною.

Об'єктом дослідження є абревіація як спосіб утворення нових слів.

Предметом дослідження є абревіатури британського та африканського варіантів англійської мови.

Мета роботи – провести порівняльний аналіз особливостей вживання абревіатур в американському та британському варіантах англійської мови для виявлення ізоморфізму та аломорфізму у способах утворення та вживання цих одиниць.

Мова як суспільне явище, як відомо, знаходиться у стані постійного розвитку, який стосується різних мовних процесів, включаючи і словотвір.

У роботі висувається гіпотеза про те, що оскільки кожна мова відрізняється своїми власними особливостями розвитку, то і її національні варіанти, не зважаючи на те, що вони можуть бути спорідненими й мати спільні корені, не менше мають свої власні особливості розвитку. Це стосується і процесу творення нових слів. Для підтвердження (чи спростування) цієї гіпотези та розкриття теми дослідження проводиться порівняльний аналіз абревіатур британського та американського варіантів англійської мови за їх структурою і типами, а також частоти вживання кожного з цих типів.

Матеріалом порівняльного дослідження є 122 абревіатури британського варіанту та 184 абревіатури американського варіанту англійської мови, зібраних методом суцільної вибірки з приблизно однакового об'єму тексту газет "The Guardian" [11] та "The Washington Post" [12] (обсягом по 165 тис. знаків у кожному варіанті). Як показує аналіз фактичного матеріалу, зібрані абревіатури англійської мови, відповідно до існуючих класифікацій, розподіляються на 6 груп: усічення, ініціальні абревіатури, графічні абревіатури, складні, змішаний тип абревіатур та абревіатури запозичені з іншої (латинської) мови. У складі деяких груп виділяються окремі підгрупи. Найпоширенішою групою в обох варіантах англійської мови виявилися ініціальні абревіатури: 57% - серед британських та 53% – серед американських абревіатур. Досить поширені абревіатури-усічення (18% серед британських, та 11% серед американських), а ось графічні абревіатури в американському варіанті складають 27 % тоді як у британському лише 11%.

Інші типи абревіатур в обох варіантах становлять значно меншу частку.

Найбільш вживаним типом аббревіатур в обох варіантах сьогодні є ініціальні аббревіатури, (алфаветизми та акроніми) типу *AFP* [ei: ef: pi:] (Association of Financial Professionals); *FT* [ef: ti:] (Financial Times); а ось графічні більш притаманні американському варіанту. Крім того, на відміну від британських, графічні аббревіатури в американському варіанті майже в усіх випадках пишуться з крапкою, порівняймо: BrE – *bn* (billion); *Dr* (Doctor); *Corp* (Corporation); *Mr* (Mister).

AmE – *Corp.* (corporation); *Mr.* (mister); *Ms.* (miss); *Sen.* (Senator).

Ще одним дуже продуктивним способом скорочення слів в американському варіанті англійської мови є графічні аббревіатури. Це пояснюється тим, що американці скорочують всі назви штатів, дні тижня, назви місяців тощо. В британському варіанті графічні аббревіатури зустрічаються у 2,5 рази рідше.

Отже, проведений порівняльний аналіз аббревіатур дозволив побачити, що: 1) аббревіація – ізоморфне явище, досить поширений спосіб словотвору в обох варіантах, проте є більш продуктивним в американському варіанті англійської мови (184 одиниці проти 122); 2) аббревіатури американського варіанту англійської мови майже не відрізняються за своєю структурою від британських за винятком того, що в британському варіанті виявлено ще й змішані аббревіатури, для утворення яких використовуються елементи різних типів аббревіатур, часом замість слів вживаються цифри.: (*G8* – *Group of Eight* ("Велика вісімка")); 3) аломорфним явищем американського варіанту аббревіації є використання ініціалізмів, що є скороченими формами імен та прізвищ людей: *George W. Bush* (George Washington Bush); *George H.W. Bush* (George Herbert Walker Bush); *Edward M. Kennedy* (Edward Moore Kennedy); *Joseph R. Biden* (Joseph Robinette Biden). В британському ж варіанті явищ скорочення імен та прізвищ людей не було зафіксовано.

Отже, проведений аналіз підтверджує гіпотезу про наявність аломорфізму у аббревіації як способу словотвору у таких варіантах англійської мови як британський та американський.

Список використаних джерел:

1. Борисов В. В. Аббревиация и акронимия. Военные и научно-технические сокращения в иностранных языках / Виктор Васильевич Борисов. – М.: Воениздат, 1972. – 320 с.
2. Волошин Е. П. Аббревиатуры в лексической системе английского языка: дис. канд. филол. наук: 15.04.01 / Волошин Е. П. – М., 2005. – 279 с.
3. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови / Ю. А. Зацний. – Запоріжжя: Запорізький державний університет, 1998. – 431 с.
4. Каращук П. М. Словообразование английского языка / П. М. Каращук. – М.: Высшая школа, 1977 – 303 с.

5. Мешков О. Д. Словообразование в современном английском языке / О. Д. Мешков. – М.: Высшая школа, 1985. – 185 с.
  6. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови / М. І. Мостовий. – Х.: Основа, 1993. – 255 с.
  7. Шаповалова А. П. Аббревіація і акронімія в лінгвістиці / А. П. Шаповалова. – Л., 2003.
  8. Яшнов П. А. Особливості перекладу аббревіатур / П. А. Яшнов. – К., 2005.
  9. Adams Valerie. Introduction to modern English Word-formation / Valerie Adams. – London: Longman, 1987. – 230 p.
- Джерела ілюстративного матеріалу
10. <http://www.washingtonpost.com/> “The Washington Post” (November 12, 2013)
  11. <http://www.theguardian.com/uk> “The Guardian” (November 12, 2013)

ХРИСТИЯНСЬКІ ЗАСАДИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Євдокимова Л.В., Український гуманітарний інститут

Історія розвитку виховання, освітньої справи в Україні вказує на те, що релігія, церква відігравали в ній вирішальну роль. Особливе значення в історії українців має християнство і останні події засвідчують, що держава починає робити більш рішучі кроки назустріч церкві. У наш час, коли суспільство повільно, але неухильно повертається обличчям до церкви, питання практичної реалізації виховання на християнських засадах постало досить гостро. Це складне питання переросло церковні рамки й потребує найретельнішого вивчення.

Об'єктом дослідження є система виховання сучасної педагогіки.

Предметом дослідження є розгляд християнських засад, як важливої складової у системі сучасної педагогіки.

Виховання населення, що споконвіку проживало на території сучасної України, завжди було релігійним, за виключенням незначного за часом радянського періоду. Проте аналіз наукової педагогічної літератури дає підставу констатувати, що, незважаючи на низку праць, які стосуються окремих аспектів релігійного виховання в українській школі, його теорія і практика в цілості та історичному розвитку ще не стала предметом наукового аналізу й надбанням української національної педагогіки.

Педагогіка духовного виховання досить широка і багатоаспектна і вимагає використання теоретичних та методологічних принципів сучасної науки. Останнім часом у науковому світі все частіше лунає думка про те, що наука не самодостатня в пізнанні світу та людини. Життєвий досвід багатьох

поколінь дає можливість прийти до висновку, що одним із засобів формування духовності дітей та молоді є християнство, збереження і відновлення традиційних християнських моральних цінностей, ідеалів добра і любові. В сучасній педагогіці виникло таке поняття, як «духовний потенціал особистості». Це поняття треба розуміти, як здатність інтегрувати дії, спрямовані на внесення гармонійної впорядкованості в оточуючий світ.

У сучасній педагогіці існує багато пропозицій і підходів до вирішення проблем виховання і розвитку учнівської молоді. Їх можна трактувати по-різному. Тут варто зазначити роботу професора О. Вишневського, в якій автор глибоко досліджує та розкриває питання проблеми виховання учнівської молоді на християнських засадах.

Християнська релігія добре адаптована до соціального життя. Вона визнає усю систему вартостей національного виховання і органічно доповнює людину високими моральними цінностями.

Заслуговує на увагу монографія професора Тетяни Тхоржевської, в якій автор розкриває необхідність християнського виховання в українській педагогіці та вплив християнства на становлення педагогічної науки. У даній праці відзначено, що Україна ніколи не була країною ізольованою, завжди була включеною у світові процеси і оцінювати її історію поза загальними процесами розвитку ніколи не вдавалось і не вдасться. Християнська релігія зосереджена на розвитку виховання учнівської молоді в Україні.[2]

Українська культура містить скарби християнської педагогіки, яка має власне онтологічне, гносеологічне, аксіологічне підґрунтя. Християнське виховання як один із проявів християнської педагогіки має в Україні глибокі історичні корені й давні традиції. Воно стоїть в ряду виховних систем і має повне право на визнання й реалізацію. Звідси випливає потреба в поверненні християнської педагогічної думки в загальнопедагогічне русло. Але потрібно враховувати сам історичний процес розвитку, удосконалення теорії та практики християнського виховання здійснюється завдяки осмисленню вічного морального закону в ході виборювання виховних цінностей, завдяки очищенню під впливом взаємодії з іншими виховними системами. Це передбачає вільне існування християнського виховання на рівні з іншими, визнаними суспільством системами виховання, метою якого повинно бути утвердження і творення суспільного клімату, сприятливого для процвітання вічних універсальних ідей, провідниками яких є різні релігійні та філософські вчення.

Мотив цілісної, комплексної школи є дуже важливим для християнства. Турбота тільки про розвиток розуму, інтелекту часто є причиною душевних зривів і навіть хвороб. Педагога має хвилювати перш за все виховання душі в цілому. Духовне життя визначає характер, долю того, що відбувається з людиною, що керує нею у її вчинках. Саме духовне життя формує особистість, будучи тим найвищим духовним центром, навколо

якого і в якому вся сутність, весь зміст існування в центрі релігійного життя лежить релігійна сфера. А центром всього релігійного життя, його серцевина лежить в почуттях. Основним змістом людського життя є нестримний пошук досконалості, щоб не було джерелом віри, - це велике відкриття людства. Саме любов до Бога допомагає в тяжкі хвилини. Розвиток гуманної, вільної і відповідальної особистості безпосередньо пов'язаний із системою її духовних цінностей. Адже духовність, так чи інакше передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі й зосередженість на моральній культурі людства.[4]

Як висновок педагогічна допомога в духовно-моральному становленні особистості є надзвичайно необхідною. Метою морального виховання було формування вільної, творчої особистості, здатної до переживання вищих форм любові та постійному самовдосконаленню. Як відомо, мета визначає загальну спрямованість виховання. Варто наголосити, що саме моральне виховання було основною та загальною педагогічною метою. Педагогічне середовище всіх навчально-освітніх закладів має бути огорнуте живильною атмосферою високої духовності і моральності. Саме така школа надзвичайно необхідна і дітям, і батькам, і вчителям. Виховання – це обов'язково виховання фізичне, моральне соціальне, релігійне, моральне, естетичне, що мають, однак «інструментальне значення в розвитку основного початку в особистості – духовного життя». Стрижнем виховання має стати емоційно-вольова сфера, а його об'єктом – душа.

Список використаних джерел:

1. Авдіянц Г.Г. Реалії та перспективи духовного виховання дітей в умовах сучасної української сім'ї / Г.Г. Авдіянц // Гуманізація навчально-виховного процесу: 36. наук. пр. Вип. XVIII. - Слов'янськ, 2002. - С 16-20.
2. Бех І.Д Проблеми методів виховання у сучасній школі. / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1996 . № 4. – с.136-140.
3. Боришевський М.Й. Духовні цінності в становленні особистості-громадянина / М.Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 1. - С. 144-150.
4. Вознюк А.П. Християнське виховання молоді / А.П. Вознюк // Просвіта. - №4. - 2003. - С. 19-22.
5. Гурова О. сутність християнської педагогіки та її роль у становленні особистості / О. Гурова // Вісник Прикарпатського Університету. Педагогіка. – Івано – Франківськ – Горлівка, 2007. – Вип. XV – XVI . Ч.1. – с. 142-152

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Карпенко І. В., КНУ ім. Тараса Шевченка Інститут філології

Постіндустріальне суспільство з кожним днем все більше інформатизує усі сфери життєдіяльності людини, вимагаючи при цьому спеціалістів, які самостійно вдосконалюють свій професійний рівень. Інформаційні технології стали невід'ємною складовою людини XXI століття потребуючи неабиякої уваги і до сфери освіти, тому навчальний процес не може існувати поза їх межами.

Інформатизація освіти є пріоритетним напрямком державної політики, що викликає потребу у застосуванні нових засобів навчання із впровадженням сучасних інформаційних ресурсів та засобів ефективної комунікації учасників навчального процесу, зокрема, при підготовці майбутніх вчителів та викладачів до професійної діяльності, оскільки саме освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності української держави на міжнародній арені. Таким чином, освіта і наука є найголовнішими умовами утвердження України на світовому ринку високих технологій.

Незважаючи на те, що проблемам застосування інформаційних технологій під час навчального процесу у вищих навчальних закладах присвячена достатня кількість досліджень, питання ефективного використання цих технологій у процесі підготовки майбутніх учителів та викладачів педагогічних спеціальностей потребує відповідної розробки. Саме тому ми пропонуємо детально розглянути питання застосування сучасних інформаційних технологій під час навчання студентів педагогічних спеціальностей.

Сучасні інформаційні технології дозволяють відкрити нові можливості підвищення ефективності навчального процесу, зокрема, для студентів педагогічних спеціальностей. Сучасний навчальний процес визначається наявністю трисуб'єктних відносин, що встановлюються між студентом, викладачем та інформаційно-комунікаційним середовищем. І це в свою чергу вимагає формування відповідних професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Отримання студентами педагогічних спеціальностей можливостей змінювати траєкторію навчання у повній мірі реалізовувало б принципи індивідуалізації та диференціації навчання.

Використання інформаційних технологій у процесі навчання студентів педагогічних спеціальностей постає на перше місце через свою актуальність, має важливе значення та потребує неабиякої підготовки та

готовності розширити можливості використання новітніх засобів навчання. Реалізація принципів індивідуалізації та диференціації навчання дасть змогу вітчизняному освітньому простору покращити процес навчання в цілому та ефективно використовувати новітні інформаційні технології під час навчання майбутніх учителів та викладачів педагогічних спеціальностей.

Інформація зі статті може бути використана при створенні спеціального міжнародного педагогічного інтернет-порталу для онлайн-трансляцій конференцій, педагогічних тренінгів, для обміну педагогічними доробками, ознайомлення з новітніми світовими засобами навчання та багато іншого.

УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Кривцун К.Р., Український гуманітарний інститут

Сучасний етап розвитку освітньої галузі потребує нових підходів до виховання підростаючого покоління в умовах соціальних трансформацій, демократизації й гуманізації освіти тощо. Необхідність розв'язання цієї проблеми ставить якісно нові вимоги до взаємодії педагогічних працівників у навально-виховному процесі, в тому числі, щодо попередження і усунення деструктивних конфліктів. Зрозуміло, що ефективний вплив на конфлікт може бути здійснений лише у тому випадку, коли присутнє достатньо глибоке розуміння справжньої причини виникнення конфліктів, уявлення про закономірності його розвитку та вирішення.

Актуальність дослідження полягає в необхідності аналізу можливих конфліктних ситуацій, вмінні оцінювати конфліктогенність прийнятих рішень, попереджати виникнення конфліктів та їх деструктивний розвиток. Проте проблема управління конфліктом у вищих навчальних закладах досліджена недостатньо. Виникає нагальна потреба у підвищенні ефективності управління попередженням і усуненням конфліктів у загальноосвітніх навчальних закладах, розробленості теоретичних і практичних аспектів цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що окремі аспекти даної проблеми вже були предметом уваги дослідників. Так, зокрема, висвітлювалися педагогічні (В.А. Кан-Калік, Ю.М.Кулюткін, А.Й.Капська, Л.В.Кондратова, А.В.Мудрик, О.Г.Мороз, Л.І.Рувінський, Л.О.Савенкова, А.А.Реан та ін.) та психологічні (Г.М. Андреева, О.О. Бодальова, І.Д. Бех, О.В. Киричук, Г.А. Ковальов, Б.В. Ломов, О.О. Леонтьєва, Л.О. Петровської та ін.) аспекти міжособистісної взаємодії. Розглянуто особливості педагогічних конфліктів (Н.П. Анікеєва, І.Д. Бех, Н.В. Жутікова, А.С. Макаренко, М.М. Рібакова, В.А. Семиченко та ін.), підготовку до вирішення конфліктних ситуацій та медіаторства (Н.В.Грішина, М. Дейч,

Ю.К. Ємельянов, К.Роджерс, Т.С. Яценко), в тому числі, керівників освітніх організацій (О.І. Бондарчук, Т.М. Дзюба, Г.В.Єльнікова, О.І. Зайченко, Л.М. Караушка, Н.Л. Коломінський та ін.).

Об'єктом дослідження є конфлікти в вищому навчальному закладі.

Предметом є управління конфліктами в вищому навчальному закладі.

Метою дослідження є розкриття змісту та чинників конфліктів у вищих навчальних закладах та визначити зміст та методи ефективного управління конфліктом, на основі аналізу змісту та структури конфліктів в освітніх організаціях розглянути одну з найважливіших і найскладніших проблем - проблему управління конфліктами у загальноосвітніх навчальних закладах.

Конфлікт являє собою зіткнення різноспрямованих сил (цінностей, інтересів, поглядів, цілей, позицій) суб'єктів сторін взаємодії. Конфліктна ситуація являє собою систему елементів об'єктивного і суб'єктивного рівня, яка відображає реальне протиріччя. Вона включає в себе: учасників конфлікту, предмет та об'єкт конфлікту, елементи мікро- і макросередовища пов'язані з конфліктом [1, с. 68].

Класифікація конфліктів полягає в їх об'єднанні у групи на базі певної ознаки. Причини виникнення конфліктів у вищих навчальних закладах мають об'єктивно-суб'єктивну природу і зумовлюються як об'єктивними факторами (соціально-економічною ситуацією суспільного розвитку, матеріально-технічного забезпечення системи повної загальної середньої освіти, рівнем розвитку й особливостями функціонування конкретної загальноосвітньої установи, в тому числі, переважання педагогічних працівників жіночої статі), так і суб'єктивними факторами (особливостями характеру й іншими психологічними характеристиками учасників конфлікту, їхніми потребами, інтересами, комунікативними навичками, мірою значущості для них конфліктної ситуації тощо) [2, с. 150].

Суб'єктивні фактори можуть спричинити продукування учасниками конфліктів конфліктогенів – слів або дій, які призводять до виникнення конфліктів (прояв егоїзму, агресія, демонстрація власної переваги над іншими) тощо. Динаміка конфліктів являє собою хід розвитку конфлікту, його зміну під впливом внутрішніх механізмів конфлікту, а також зовнішніх факторів та умов.

Латентний період включає виникнення об'єктивної проблемної ситуації, усвідомлення її суб'єктами взаємодії, спроби сторін вирішити ситуацію неконфліктними способами та виникнення передконфліктної ситуації.

Відкритий період (власне конфлікт) включає: інцидент, ескалацію конфлікту, збалансовану протидію та завершення конфлікту. Післяконфліктний період полягає у частковій або повній нормалізації відносин. Ознаки ескалації конфлікту: звуження когнітивної сфери, виникнення образу «ворога», зростання емоційної напруги, застосування

насилля, втрата первинного об'єкту суперечки, розширення меж конфлікту. Конфліктна поведінка складається з протилежно спрямованих дій учасників конфлікту та має свої принципи, стратегії та тактики [1, с. 263].

Вплив конфлікту на його учасників та соціальне оточення має подвійний суперечливий характер. Це пов'язано з відсутністю чітких критеріїв розрізнення конструктивних і деструктивних конфліктів, із складністю надання узагальненої оцінки результатів конфлікту. Ступінь конструктивності конфлікту змінюється по мірі його розвитку.

Завершення конфлікту передбачає припинення конфлікту через певні причини. Основними формами завершення конфлікту є: вирішення, врегулювання, затухання, подолання, переростання в інший конфлікт. Конфлікти мають не лише негативну (руйнація взаємин у колективі, зниження ефективності його діяльності та ін.), але й позитивну функцію (активізація діяльності членів колективу з метою подолання професійних проблем, оптимізація діяльності вищого навчального закладу. Переважання позитивних чи негативних аспектів перебігу конфлікту в вищому навчальному закладі значною мірою залежить від уміння керівника ефективно управляти ним [3, с. 181].

Подолання конфліктів передбачає:

- виявлення та усвідомлення прихованих конфліктів;
- обхід відкритих конфліктів;
- фактичне розв'язання відкритих конфліктів [3, с. 137].

Обхід відкритих конфліктів доцільний тоді, коли успішне розв'язання конфлікту є неможливим. Він сприяє виходу сторін конфлікту зі стану напруження, їх відмові від конфронтації. Обхід конфлікту може здійснюватися за допомогою таких заходів: ізоляції, обмеження можливостей, уведення штрафних санкцій, зміни спрямування енергії, витискування усвідомлення необхідності «співіснування» [2, с. 205].

В процесі навчання або викладання неможливим є уникнення проблеми улагодження конфліктів. Зазвичай конфлікт сприймається як явище, що несе збій у роботі, перешкоди для реалізації стратегічних цілей. Негативне сприйняття цілком обґрунтоване, тому що конфлікт несе в собі заряд руйнівної сили: порушується процес нормального функціонування закладу, руйнуються стосунки між людьми, нерідко завдання розв'язання конфлікту супроводжується звільненням частини співробітників. Виходячи з того, що конфлікт, як правило, супроводжують гострі негативні емоційні переживання, найчастіше наголошують на його негативних функціях: психологічного дискомфорту особистості; емоційній нестабільності; порушення системи комунікації тощо. Відсутність конфліктів слід вважати свідченням застою, стагнації.

Конфлікт - це показник розвитку, фактор динамічної стабільності організації [3, с. 102].

Вивчаючи конфлікти, необхідно бачити їх такими, якими вони є насправді, не прикрашати ситуацію, що склалася, не видавати бажане через дійсне, не забігати вперед, тверезо оцінювати обстановку, враховувати як позитивні, так і негативні моменти у розвитку подій. Тільки на основі знання реального стану справ можна прийняти вірне рішення, реально, а не на словах.

Отже, можна стверджувати, що конфлікт – це психічне явище, що характеризується, як правило, двома аспектами й розгортається між двома полюсами. Яким буде конфлікт у кожній конкретній ситуації (чи переважатимуть у ньому негативні аспекти, чи він відіграватиме позитивну роль) значною мірою залежить від того, наскільки керівник усвідомлює значущість конфлікту й наскільки здатний керувати ним.

Список використаних джерел:

1. Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. Психологія конфлікту: Навч. посібн. - К.: Каравела, 2010. -304 с.
2. Жаворонков Г. В., Скібіцький О. М., Сівашенко Т. В., Управління конфліктами: Навчальний посібник. / - К.: Кондор 2011.-172 с.
3. Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. Конфліктологія. Навч. посіб. - К.: КНЕУ, 2003. - 315 с.

ШЛЯХИ МОТИВАЦІЇ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ВНЗ

Крушеницька С.П., Український гуманітарний інститут

У період швидкого розвитку суспільства, економічних та комерційних зв'язків з зарубіжними країнами, зростає роль та посилюється необхідність вивчення англійської мови з орієнтацією на її практичне застосування в професійній діяльності. Вивчення англійської мови для студентів немовних факультетів не є основною метою навчання: англійська мова є засобом досягнення основної мети, запорукою майбутнього успіху не лише в межах своєї країни, а й за її межами.

Коли мова йде про навчання студентів немовних факультетів, одним з важливих завдань викладача є навчити студентів професійному іншомовному спілкуванню, сприяти одержанню студентами знань та формуванню вмінь і навичок, що дають можливість майбутнім спеціалістам різних галузей адекватно використовувати англійську мову у їх професійній діяльності. Оволодіння мовою є засобом загального та професійного розвитку особистості студента. Сама діяльність набуває рис пізнавальної самоорганізації, яку необхідно стимулювати та активізувати. Особливу увагу в цьому слід приділяти розвитку мотивації як передумові та основній умові всякої пізнавальної діяльності особистості.

Студенти немовних факультетів вищих навчальних закладів зазвичай не виявляють великої зацікавленості до вивчення іноземних мов і в основному поводяться пасивно на заняттях та при виконанні домашніх завдань, докладаючи більше зусиль для вивчення профільних предметів. З цієї причини існує необхідність ґрунтовного дослідження питання мотивації студентів до навчання, що допомогло б досягнути ефективності в роботі викладача та високого результату знань студентів.

В даній роботі аналізуються та досліджуються способи і шляхи мотивації до вивчення іноземної мови студентів немовних факультетів.

Метою роботи є визначення ефективних шляхів підвищення мотивації до вивчення іноземної мови студентів немовних факультетів.

Для досягнення поставленої мети ставились наступні завдання:

-визначити основні види мотивації студентів до вивчення іноземної мови;

-на практиці дослідити способи мотивації студентів кількох академічних груп немовних факультетів;

-порівняти результати дослідження і виявити найбільш ефективні шляхи та способи мотивації до вивчення іноземних мов студентів немовних факультетів;

-виявити зовнішні проблеми (фактори), які перешкоджають ефективності вивчення іноземної мови студентами немовних факультетів.

Відповідно до мети й завдань дослідження в роботі були використані наступні методи дослідження: усне опитування, опитування студентів, спостереження, аналіз досвіду попередніх досліджень на обрану тематику.

На першому етапі дослідження були проаналізовані основні види мотивації студентів до вивчення іноземної мови. Було з'ясовано, що виділяються три основні види мотивації до вивчення іноземної мови: 1) мотивація, пов'язана з перспективою використання мови в майбутній діяльності (зі свого фаху, в поїздці за кордон тощо); 2) мотивація, пов'язана з перспективою застосування набутих на заняттях знань і умінь в позаурочній роботі – у виступах, в спілкуванні з іноземцями, в читанні газет і журналів тощо; 3) мотивація, пов'язана з постановкою викладачем на занятті задач, що поступово ускладнюються, і організацією різних форм їх виконання

На другому етапі дослідження проведений аналіз способів та шляхів мотивування студентів немовних факультетів до вивчення англійської мови. В ході дослідження з'ясовано, що структура мотивації навчальної діяльності не є раз і назавжди сформованою. Вона постійно змінюється. Формування мотивації є процесом виключно внутрішнім і ззовні можуть задаватись лише мотиватори, а не самі мотиви. Вплив дискретних та процесуальних мотивів на різних етапах навчання мають різну потенційну силу, але лише за умови

достатньої сили обох видів мотивів можлива активна робота студентів на заняттях. Насправді мотивованою навчальна діяльність може бути лише за умови існування певної потреби і усвідомлення студентом можливості задоволення цієї потреби спрямувавши свою активність на виконання навчального завдання.

При розробці системи роботи з метою підвищення мотивації увага зверталась на вікові характеристики, динаміку змін інтересів та індивідуальні особливості студентів, що мають безпосередній вплив на стратегію їх поведінки на уроках англійської мови. Крім того, була врахована дія негативних факторів, що формують ставлення студентів до предмету та стримують їх активність.

Для ґрунтовнішого та глибшого аналізу ситуації, виявлення характерних особливостей структури мотиваційної сфери, було проведене анкетування серед студентів, у якому взяло участь понад 30 студентів (3 академічні групи). Завдяки ретельному аналізу було виявлено, що англійська мова користується великою популярністю, але більш важливими для себе студенти вважають профільні дисципліни, тобто саме ті навчальні предмети, які пов'язані з їх майбутньою професією.

На цьому прикладі чітко видно, що студенти диференціюють предмети за критерієм їх професійної значущості. Прямопропорційною є залежність бажання вчити краще предмет від усвідомлення його важливості. Іншими словами, чим більш важливим вважали для себе той чи інший навчальний предмет, тим вищою була готовність докласти зусиль для поліпшення знань.

Вирішення проблеми підвищення мотивації та ефективності викладання англійської мови студентам немовних факультетів повинно відбуватися через комплексний підхід, який має включати створення спеціальної системи завдань, виховні заходи та мінімізацію негативної мотивації. Всебічний комплексний вплив на мотиваційну структуру студента буде ефективнішим, аніж використання окремих його компонентів.

В ході дослідження виділено основні способи підвищення мотивації до вивчення англійської мови студентів немовних факультетів:

Підготовка завдань, які носять комунікативний творчий характер, що відповідатиме потребам цієї спеціальності. Використання спеціально відібраного матеріалу, який базувався б на врахуванні інтересів студентів, їх бажанні самостверджуватись як доросла особистість; включення для обговорення хвилюючих проблем при використанні комунікативних і творчих завдань, зробить навчання особистісно значимим, що є невід'ємним атрибутом високої мотивації.

Моделювання реальних життєвих ситуацій, яке зробить можливим використання мови як засобу, а не мети, що відповідатиме ситуації реального спілкування. Більша концентрація уваги студентів на

мотивованому неформальному спілкуванні, аніж на граматичних, дає кращий результат, оскільки сама робота приносить задоволення.

Організація регулярної і продуктивної самостійної роботи студентів з англійської мови з використанням допоміжних засобів навчання, які включають візуальні, аудіальні, аудіовізуальні і частково автоматизуючі процес навчання (програмовані підручники, дидактичні машини, лабораторії для вивчення мови, так звані автоматизовані класи).

На третьому етапі дослідження були розглянуті зовнішні фактори, які перешкоджають ефективності вивчення іноземної мови студентами немовних факультетів. Основною перешкодою для мотивації та вивчення англійської мови стала проблема скорочення аудиторних годин як протягом навчального року, так і впродовж всього процесу навчання в цілому. Враховуючи цей факт, визначили, що свідомо самостійна робота, скерована викладачем, дає найбільш позитивні наслідки і можливість розвитку самостійності, високої самоорганізації, творчого підходу, підпорядкування навчальної діяльності майбутній професійній діяльності. Вона не тільки плідно використовує наявні мотиваційні механізми, а й сама виступає одним з найбільш ефективних з них, істотно розширює мотиваційну сферу студента та спрямовує її на оволодіння англійською мовою.

Список використаних джерел:

1. Виленский В.Я. Технологии профессионально-ориентированного обучения в высшей школе: учебное пособие / В.Я. Виленский, П.И.Образцов, А.И. Уман. – М.: Педагогическое общество России, 2004.
2. Слостенин В.А. Педагогика профессионального образования: учебное пособие для вузов / В.А. Слостенин. – М.: 2006. – 368 с.
3. Філологія. Методика. Педагогіка: [зб. наук. праць викл. кафедр інозем. мов та укр. мови і літ. Київського Національного економічного університету]. – К.: КНЕУ, 2002. – 166 с.
4. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика. – М.: Филоматис. – 2004. –С. 161-162.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ БАРАКА ОБАМИ)

Налчаджи Л.Й., Український гуманітарний інститут

У сучасному інформаційному суспільстві провідну роль відіграє масова комунікація, системи якої формуються під впливом суспільного розвитку, однак значно більший вплив справляють вони самі, значною мірою визначаючи політичні, правові та етичні норми. Важливу роль відіграють слова та вислови, які надають широкі можливості для якісного

інформування і водночас реалізують потенціал медіа тексту. І в цьому одну з ключових позицій займає метафора – стилістична фігура.

Вживання метафори у політичному дискурсі стає все більш поширеним явищем. Підвищується також ефективність її застосування: вона чуйно реагує на події в країні і на мовну моду, завдяки метафорі публіцистичний текст стає більш виразним. Останнім часом до складу політичної метафори в засобах масової інформації все частіше застосовується лексика, раніше в мові публіцистики неприпустима: молодіжний сленг, просторічні слова тощо. Як відомо, сила впливу метафори велика, і вживається вона, перш за все, для забезпечення ефективності мовного впливу на читача.

Таким чином, актуальність дослідження політичної метафори обумовлюється наступними факторами: інтересом до проблем маніпулювання аудиторією за допомогою мовних засобів, незмінна цінність дослідження політичного дискурсу, який постійно змінюється структурно та змістовно, а також інтересом сучасної лінгвістики до лінгвокультурних та стилістичних особливостей мови.

Метою роботи є розгляд політичної метафори в сучасних засобах масової інформації на прикладі промови Президента Сполучених Штатів Америки Барака Обама.

У рамках зазначеної мети виділяються наступні завдання:

- 1) уточнення поняття метафори та її видів;
- 2) аналіз механізму функціонування метафори в політичному дискурсі;
- 3) класифікація політичної метафори;
- 4) структурно-семантичний аналіз політичної метафори у промовах американського президента Барака Обама.

Об'єктом дослідження є політична метафора в сучасних публіцистичних текстах.

Предметом дослідження – структурно-семантичні особливості політичної метафори у текстах промов американського президента Барака Обама.

Проблема класифікації метафори, цікавила багатьох вчених, які в свій час досліджували це питання. Найяскравішими дослідниками метафори сучасності можна назвати Дж. Лаккофа, М. Джонсона (робота «Metaphors we live by») [1], Ф. Уілрайта, А.Вежбицьку, Х.Ортега-і-Гассета. Аналіз останніх досліджень свідчить про те, що вивченню метафори в різноманітних аспектах присвячені праці багатьох вчених: В. Телії, Н. Арутюнової, В. Гака, Г. Їжакевич, Л. Кудрявцевої, В.К.Харченко [3;6;7]. З українських дослідників метафори назовемо М. Кочергана, М. Жуйкову, О. Тараненка, Голубовську І. та ін. [4].

Метафора – найпоширеніший різновид тропа, що виник за принципом подібності двох чи більше предметів, явищ, дій. Така подібність є наслідком

близькості предметів, явищ, дій, станів за певною спільною для них ознакою: за кольором, формою, функцією, внутрішньою ознакою [2].

Політичний дискурс – це сукупність усіх мовних актів, а також публічних правил, традицій і досвіду, ситуативно детермінованих і виражених у формі мовних утворень, зміст, суб'єкт і адресат яких відносяться до сфери політики. [5].

Йому властиві наступні семантико-прагматичні категорії, тобто ознаки: образ автора, адресатівність або фактор адресата, інформативність, інтенціональність, оціненість, конвенціональність, емотивність/експресивність, модальність, інтертекстуальність, соціокультурна контекстність, а також комунікативно-функціональні ознаки.

Аналіз метафор у промовах американського президента Барака Обама виявив, що у промові переважають іменникові, розгорненні метафори. Семантичний аналіз показав, що найчастіше використовуються метафори з областю-джерелом «війна» та «хвороба» і підлягають вторинній номінації семантичні області економіка, зовнішня та внутрішня політика. Найчастіше метафори використовуються у інформативній (когнітивній), емоційно-оціночній та конспіруючій функціях. Менше використовуються метафори, які виконують номінативну, мнемонічну, текстоутворюючу функції. В політичному дискурсі не було знайдено метафори, які виконують пояснювальну, жанроутворюючу, ігрову та ритуальну функції.

В загальному, можемо підтвердити, що риторика Б. Обама характеризується зрозумілістю і доступністю текстових повідомлень, що є одними з основних засобів досягнення успішності публіцистичних текстів. Риторичний вимір дискурсу американського президента також насичений прецедентними текстами. Широко використовуються різноманітні комбінації семіотичних систем, а також порівняння та метонімічні й метафоричні переноси.

Присутність метафор в публіцистичних текстах має на меті показати об'єкт у новому, несподіваному світлі, привернути увагу яскравим образом.

Список використаних джерел:

1. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. – Chicago: Chicago University Press, 1980. – 242 p.

2. Арутюнова Н. Д. Метафора / Арутюнова Н. Д. // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Изд-во Советская энциклопедия, 1990. – с. 296-297.

3. Арутюнова Н. Д. Мова і світ людини / Арутюнова Н. Д. – М., 1999. – 896 с.

Голубовська І.О. Метафорико-символічні іпостасі зоонімів у рамках фрагмента мовної картини світу „царство тварин” / Голубовська І.О. // Мовознавство. – 2003. – № 6. – С. 61-68.

4. Мазаев А.Ю. Политический дискурс: фактор адресата. – http://www.ostu.ru/conf/ruslang_2005/trend1/mazaeva.htm. Телия В.Н. Предисловие // Метафора в языке и тексте. – М.: Наука, 1988. – С. 26-52.

5. Харченко В.К. Функції Метафори / Харченко В.К. – Воронеж, – 1992, – 88с.

СТИЛИСТИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТА *FREEDOM* В ПОЛИТИЧЕСКОЙ РЕЧИ М.Л. КИНГА «У МЕНЯ ЕСТЬ МЕЧТА» («*I HAVE A DREAM*»)

Полина А.В., Украинский гуманитарный институт

Лингвостилистика, как подраздел когнитивной лингвистики, изучает в каком функциональном стиле и с помощью каких стилистически дифференцированных средств реализуется тот или иной смысл. Для лингвостилистики представляют интерес, в первую очередь, мысли, чувства, эмоции, вызываемые стилистически дифференцированными текстами [1]. Таковыми считаются, прежде всего, тексты художественных произведений. Однако не меньшим стилистическим разнообразием обладают и публицистические тексты.

Одним из лучших примеров такого текста может служить публичная речь Мартина Лютера Кинга «У меня есть мечта» («*I have a dream*»). В ней оратор провозгласил своё видение будущего, где белые и темнокожие могли бы сосуществовать как равные и свободные члены одного общества. Эта речь считается одной из лучших в истории, и была признана лучшей речью [XX века](#) американским сообществом ораторского искусства.

В этой речи М.Л. Кинг обращается к славным страницам истории Соединенных Штатов – подписанию Декларации Независимости и принятию Конституции Соединенных Штатов – как доказательству того, что политическая и личная свобода всегда была одной из величайших ценностей для представителей американского народа. Будучи одаренным оратором, М.Л. Кинг обосновывает ценность и необходимость свободы для американцев всех рас и национальностей, как залога материального процветания и морального здоровья, используя широкий спектр стилистических приемов: анафорические повторы, метафору, эпитеты, аллюзии, параллельные конструкции, антитезу, сравнения, аллегорию.

Объектом внимания оратора, а также базовым понятием, концептуализированным в данном тексте, является концепт *FREEDOM* (синонимичные имена концепта в тексте: *liberty*, *independence*, *emancipation*), смысл которого реализован посредством большинства выше указанных стилистических приемов. Исследование данной проблемы и является *темой* предлагаемого исследования.

Актуальность исследования обусловлена глубоким интересом современной лингвистики к проблемам коммуникации, речевого воздействия и вербального манипулирования аудиторией, одним из

инструментов которого выступает стилистическое оформление высказывания.

Поскольку концепт представляет собой структурированное знание, стоящее за словом, в качестве структуры исследуемого концепта была выбрана фреймовая вербальная структура, узлы которой обозначены местоимениями, и которые несут общее значение, соответствующее основным категориям мышления и анализа явлений. Фрейм-структура концепта *FREEDOM* состоит из набора пропозиций, характеризующих его по нескольким параметрам: НЕЧТО есть ТАКОЕ (качество), НЕЧТО подобен НЕЧТО/НЕКТО (подобие), НЕЧТО отличен от НЕЧТО/НЕКТО (отличие),

НЕЧТО есть ТАКОЕ. Качественные характеристики концепта *FREEDOM* стилистически представлены набором эпитетов: *great (greatest), majestic, bright, joyous, vast, sunlit, solid, beautiful, invigorating, sacred (hallowed), equal*. Эпитет определяют как эмоционально-оценочное или экспрессивно-образное определение некоего денотата.

Эмоционально-оценочные характеристики концепта *FREEDOM* вполне позитивны, и подчеркивают величие, особенность, всеохватность, святость свободы для носителей американской лингвокультуры. Свобода вдохновляет, несет радость, дает ощущение надежности и гарантирует равенство.

НЕЧТО подобен НЕЧТО/НЕКТО. Характеристики концепта *FREEDOM* также представлены метафорическими выражениями разного уровня сложности. Под метафорой понимают вторичную номинацию денотата, основанную на его реальном или мнимом сходстве с тем объектом, название которого переносится на объект номинации. Метафорическое восприятие концепта *FREEDOM* основано на сходстве функций и ассоциаций референта и коррелята номинативной метафоры. Свобода метафорически сравнивается с: *great beacon light of hope, joyous daybreak, ocean of material prosperity, sunlit path of racial justice, solid rock of brotherhood, *invigorating autumn, bright days, oasis, symphony of brotherhood*.*

Также есть случаи употребления предикативной метафоры: *let freedom ring, freedom is rooted in the American dream, freedoms of white and black people are bound*.

Базовая метафорическая пропозиция, лежащая в основе большинства выше указанных метафор – «свобода есть свет». Сравнение со светом подразумевает следующие преимущества, несомые свободой: надежный и безопасный ориентир (*beacon light*), начало новой жизни с новыми возможностями (*daybreak*), ясный и мирный путь развития (*sunlit path*), мир и радость (*bright days*).

Метафорически отображены такие блага свободы как обильность преимуществ, несомых ею (*ocean of material prosperity*); гармония, открытость и надежность отношений между свободными личностями

(*symphony of brotherhood, solid rock of brotherhood*); эмоциональная свежесть, бодрость и энергия (*invigorating autumn, oasis*).

Кроме того, для образного описания непреходящей ценности свободы делаются аллюзии, в частности, на библейские тексты (*justice rolls down like waters and righteousness like a mighty stream*). Стилистический прием сравнения, используемый в этом тексте, уподобляет моральные блага, даваемые свободой, неудержимо льющимся потокам воды.

Аллюзией на библейский образ брачного пира в Небесном Царстве является аллегорическое представление свободы через описание большого пира с бывшими врагами, сидящими за одним столом: *one day ... the sons of former slaves and the sons of former slave-owners will be able to sit down together at the table of brotherhood*. Присутствие на пиру ассоциируется с непринужденным общением в радости, мире и взаимном уважении.

НЕЧТО отличен от НЕЧТО/НЕКТО. Характеристики концепта *FREEDOM* также представлены метафорическими выражениями, являющимися частью антитезы, которая сопоставляет в синтагматической цепочке противопоставленные понятия, образы или значения для контрастирования их смысла. Противопоставление метафор, характеризующих свободу метафорам, характеризующим рабство, ясно показывает, от чего избавляет свобода. Свобода метафорически противопоставляется: *long night of captivity, manacles of segregation and chains of discrimination, dark and desolate valley, the valley of despair, quick sands, sweltering summer, heat, whirlwinds, the cup of bitterness and hatred, mountain of despair, jangling discord*.

Свобода, таким образом, призвана освободить от цепей расовой дискриминации, показать выход из отчаяния, дать твердую почву под ногами, избавить от эмоционального истощения, горечи и ненависти, внутренней дисгармонии.

Таким образом, стилистически окрашенная репрезентация концепта *FREEDOM* атрибутирует данному концепту следующие характеристики:

свобода вдохновляет, несет радость, внешний и внутренний мир, дает ощущение надежности и безопасности;

гарантирует равноправие и взаимное уважение граждан, новые возможности для их развития;

она обладает святостью и непреходящей ценностью для носителей американской лингвокультуры.

Литература:

1. Т.В. Жеребило. Влияние когнитивной парадигмы на развитие лингвостилистики / Жеребило Т.В. // электронный ресурс / [режим доступа]: http://gerebilo.ucoz.ru/load/stati_v_sbornikakh_i_zhurnalakh/stati_v_regionalnykh_izdaniyakh/vlijanie_kognitivnoj_paradigmy_na_razvitie_lingvostilistiki/28-1-0-105

РЕАЛІЇ В АНГЛІЙСЬКИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ

Потапенко Л.В., Український гуманітарний інститут
Науковий керівник: Гладка М.А.

Слова-реалії — слова народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту або суспільно-історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту [3, с. 94]. Реалії відіграють першорядну роль у відображенні соціально-історичного та культурного [контексту](#), надають національного забарвлення.

Англійська мова є динамічною системою, яка розвивається, з'являються нові реалії, поняття, яким не було приділено достатньої уваги, тому виникає необхідність глибшого вивчення даного типу дискурсу. В цьому і полягає актуальність теми.

Об'єктом дослідження послужили рекламні реалії із англомовних видань та інтернет-джерел.

Предметом нашого дослідження є специфіка, класифікація та основні прийоми передачі реалій рекламних текстів на українську мову.

Мета роботи полягає у дослідженні особливостей реалій в англійській рекламі.

Відповідно до поставленої мети формулюються наступні завдання:

- проаналізувати спеціальну літературу по даній темі;
- визначити критерії розпізнавання реклами у тексті;
- дослідити особливості мови реклами;
- прокласифікувати реалії англійської реклами.

Дану тему досліджували такі вчені як А.В. Суперанська, С. Влахов, С. Флорин, Л. Соколов, Ж.А. Голікова, В.Н. Комісарова, В.В. Виноградов, А.Д. Швейцер, Р.П. Зорівчак.

Методами дослідження були спостереження, аналіз та порівняння.

На першому етапі була проаналізована наукова література з досліджуваного питання та розглянуто класифікації реалій С. Влахова та С. Флорина, В.С. Виноградова.

На другому етапі було визначено критерії розпізнавання реалій. Більшість фахівців вважає, що реалії - це тільки слова і словосполучення. На наш погляд найкращою їх класифікацією є класифікація Влахова С. та Флорина С., які розглянули реалії під різними кутами зору. Класифікація реалій має на їх погляд:

Поділ за предметною ознакою (їжа, напої, одяг, транспорт, музика, житло, міфологія, театр) [4, с. 250].

На третьому етапі ми визначили особливості мови реклами

Рекламний текст повинен бути доказовим, логічним. Так, у рекламі товарів визначення "unusual", "special" мало що говорять споживачеві, не містять конкретної інформації. Навіть епітети "tasty", "delicious" стосовно до продуктів недостатньо розкривають їх властивості. Краще вжити такі визначення, що характеризують колір, смак, запах, форму товару, які читач ясно може уявити [1, с. 23].

При відборі слів рекомендується більше користуватися дієсловами, що спонукають до дії, роблять текст динамічним, а також конкретними іменниками. Рекламний текст повинен бути оригінальним, неповторним в деталях, цікавим, дотепним. У тексті можуть використовуватися питання, пропозиції та звернення. Вони сприяють створенню необхідного емоційного настрою у читачів: «Johny Walker – taste life» - живи так, що було що згадати.

Для поживлення рекламного тексту в нього включається пряма мова [2, с. 470]. Текст повинен бути літературно грамотним.

На четвертому етапі ми прокласифікували реалії англійської реклами за предметною ознакою:

Побут:

- Їжа та напої: Bounty - Atasteofparadise, Coca-Cola, Чипси «Pringles»: Onceyoupopthefundon'tstop, Sprite-obeyyourthirst, Finlandia - the world's finest vodka.

- Кампанії, установи: Nike - justdoit, Sony - it's Sony, Loreal- because you worth it.

- Одиниці мір: Foot, yard.

- Суспільно-політичні реалії: Oxford; Harvard; WestPoint; B.M;

- Назви газет: Saturday Evening Post; Year Book;

- Адміністративно-територіальний устрій: Yellowstone Park; Fifth Avenue; Greenwich Village;

Таким чином, реалії англійської реклами, які поділені за класифікацією С. Влахова та С. Флорина поділяються на 6 груп. При цьому реалії їжі та напоїв займають найбільшу кількість - 30 одиниць (30%), кампанії, установи - 20 одиниць (20%), одиниці мір – 8 (8%), суспільно-політичні кампанії - 10 одиниць (10%), назви газет - 12 одиниць (12%), адміністративно-територіальний устрій - 20 одиниць (20%).

Слова-реалії — перекладознавчі [категорії](#), які відіграють першорядну роль у відображенні соціально-історичного та культурного [контексту](#), надають національного забарвлення. Як частина світового медіапростору і соціокультурне явище, реклама, завдяки використанню реалій, відображає менталітет і неповторність країни.

Список використаних джерел:

1.Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / С. Влахов. – М.: Международные отношения, 1980. – С. 18-93

2. Суперанская А.В. Принципы передачи безэквивалентной лексики //Великобритания, лингвострановедческий словарь / А.В. Суперанская. – М., 1978. – С. 468-476

3. Шахова К.А., Баканов А.Г. Заметки о переводе слов-реалий / К.А. Шахова // Теория і практика перекладу. – К., 1979. – С. 94-95

4. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика / А.Д. Швейцер. – М.: Воениздат, 1973. – С. 250-251

БАГАТОПРОПОЗИЦІЙНІ РЕЧЕННЯ ЯК ВАДА МАС-МЕДІЙНОГО ТЕКСТУ

Проценко О.В., Український гуманітарний інститут

Речення як основна комунікативна одиниця відображає фрагмент дійсності, який мовець виражає відносно самостійною думкою. Денотатом речення є семантичне моделювання структури події, ситуації. Ця семантична модель (пропозиція) віддзеркалює особливості сприйняття дійсності через характер вираження предикативності. Первинним способом вираження пропозиції є предикативна одиниця (речення), що слугує для повідомлення про комунікативно значущу, доміную, рематичну (тобто, пов'язану з новизною інформації) подію. Вторинний спосіб вираження пропозиції – непередикативна конструкція (дієприслівникова, дієприкметникова, інфінітивна, прикметникова або іменникова), притаманна для вербалізації другорядної, фонові, тематичної (у значенні відомої для реципієнта) інформації.

Непередикативне оформлення пропозиції засвідчує семантичне ускладнення речення. Декодування таких речень вимагає від реципієнта додаткових зусиль, опори на вихідні (глибинні) семантично елементарні речення для визначення ієрархії ситуацій, представлених у семантично ускладненій поверхневій структурі. Комунікативна ефективність семантично ускладнених речень залежить від прозорості меж пропозитивних частин, що служить засобом зв'язності та цілісності речення, а також забезпечує від хибного зв'язку актантів з не тим предикативним словом внаслідок накладання валентних потенціалів предикатів.

Вадою тексту стають дистантні конструкції – інакше кажучи, синтаксичні одиниці з віддалено розташованими граматично й семантично пов'язаними елементами, – що містять актанти потенційно властиві різнопропозиційним предикатам. На такі дистантні синтаксичні структури нерідко можна натрапити в журналістських матеріалах. За своєю природою публіцистичний твір має орієнтуватися на форму, доступну для широкої аудиторії без поглибленого аналізу, вчитування в текст, перечитування тексту. Рецептна тематична структура семантично ускладнених речень не

просто важка, а й подеколи не прогнозована (проявляється в різночитаннях, встановленні невідповідних авторському задумові зв'язків між подіями).

Вагомою ознакою пропозитивних меж є пунктуаційні засоби. А значить, усні медійні тексти особливо вразливі до сприйняткових спотворень. Наприклад, у такому тексті радіо новини «У столиці розігнали мітинг, що зібрався на центральній площі, за допомогою палиць і сльозогінного газу» слухач не має опори на розділові знаки, а тому можна прогнозувати подвійне прочитання, коли актант із значенням знаряддя дії (за допомогою палиць і сльозогінного газу) в одному випадку співвідноситься з дієсловом *розігнали*, а в іншому з дієсловом підрядної частини *зібрався*. Хоч яким би малоймовірним, зважаючи на позамовні знання аудиторії, не здавалося б помилкове тлумачення почутої новини, але декодування в будь-якому разі ускладнено варіативністю денотативного змісту висловлення.

Семантично ускладненими можуть бути речення різної формально-синтаксичної організації. Ось перший приклад. Друге речення з новини «*Министерство иностранных дел Украины обратилось к Генеральной прокуратуре с просьбой принять меры для установления и наказания виновных в убийстве украинского военнослужащего. Также подготовлена нота к МИД Российской Федерации для проведения расследования этой трагической ситуации при участии правоохранительных органов Украины*» формально просте неускладнене, проте ускладнене семантично. У ньому можна виокремити чотири пропозиції: (1) нота подготовлена, (2) нота для проведения расследования, (3) расследование трагической ситуации, (4) расследование при участии правоохранительных органов Украины. Схожі сполучувані можливості слів *расследование* (за чиєї участі?) і *трагическая ситуация* (= происшествие) (за чиєї участі?) провокують неправильне контактне сполучення компонентів третьої та четвертої пропозицій (*трагической ситуации при участии правоохранительных органов Украины*).

Другий приклад. «*Відповідний проект постанови, поданий Петром Порошенко, внесений до порядку денного пленарного засідання 20 березня другим пунктом*» – речення з формально-синтаксичного погляду просте, ускладнене дієприкметниковим зворотом, а з семантичного погляду – семантично складне з чотирма пропозиціями: (1 – основна предикативна пропозиція) проект внесений до порядку денного засідання (правильно буде замінити присудок-дієприкметник на безособову дієслівну форму на -но *проект внесено*), (2 – вторинна дієприкметникова пропозиція) проект подав Петро Порошенко, (3) засідання відбудеться 20 березня, (4) внесено другим пунктом. Тут немає накладання валентних потенціалів, але є розрив конструкції, шляхом уведення третьої пропозиції.

Третій приклад – речення формально і семантично складне: *«Отметим, Министерство внутренних дел Крыма утверждает, что группа неизвестных лиц напала на КПП воинской части и общежитие гарнизона на западе Крыма, в результате чего один из нападавших погиб в результате ранения, а один задержан»*. Пропозиції: (1) МВД утверждает, (2) группа неизвестных лиц напала, (3) воинская часть и общежитие гарнизона (находятся) на западе Крыма, (4) один из нападавших погиб, (5) погиб в результате нападения на КПП, (6) погиб в результате ранения, (7) один нападавший задержан, (8) задержан в результате нападения на КПП. Шоста уточнювальна пропозиція розриває синтаксично домінантнішу підрядну конструкцію, поєднану протиставним сполучником.

Четвертий приклад – теж формально і семантично складне речення з яскраво вираженою дистантною конструкцією: *«Україна рішуче засуджує будь-які спроби обмеження політичних та соціальних прав, громадянських свобод, громадян України, які проживають в АР Крим різної етнічної приналежності, зокрема, українців, росіян, кримських татар, вірмен, болгар, греків, німців, караїмів, кримчаків, що спостерігаються внаслідок проведення антиконституційного референдуму в АР Крим»*. Пропозиції: (1) Україна засуджує, (2) спроби обмежують права, (3) спроби спостерігаються, (4) громадяни проживають в АР Крим, (5) громадяни різної етнічної приналежності (правильно сказати – належності), (6) референдум проведено в АР Крим, (7) референдум є антиконституційним. Підрядна означальна частина настільки відірвана від головної, що неможливо втримати ланцюжок думки, не повертаючись раз по раз до попередніх частин речення.

Основною причиною появи таких семантично складних речень є намагання автора тексту вмістити в одну синтаксичну одиницю інформацію про різномірні події (ситуації), що свідчить про невмілу комунікативно-синтаксичну (ремо-тематичну) організацію повідомлення, невміння чітко відмежувати головне від другорядного, фонового. Так, незрозуміло, що, на думку автора, є головним (ремою): спільне розслідування чи об'єкт розслідування (у першому прикладі), дата засідання чи номер пункту в порядку денному (у другому прикладі), наслідки нападу на КПП чи причина смерті нападника (у третьому прикладі), предмет утисків чи зв'язок цих утисків з неконституційним референдумом (у четвертому реченні)?

Авторська багатопропозиційна структура речення становить труднощі з погляду сприймання тексту. Корекційна робота повинна йти шляхом визначення чіткої авторської ієрархії подій. Важливі ситуації слід оформляти окремими предикативними пропозиціями. Непредикативні вторинні пропозиції придатні лише для висловлення другорядної інформації. При цьому глибина відгалужень від основної теми (пропозиції) не повинна

перевищувати один крок. Будь-яке ширше розгалуження фонової інформації потребує окремих предикативних пропозицій.

АСИМІЛЯЦІЯ ЗАПОЗИЧЕНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ АНГЛІЦИЗМІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Щербакова О.А., Український гуманітарний інститут

Процес збагачення мови за рахунок раніш невідомих одиниць проходить постійно, збагачуючи мову. Поповнення словникового складу мови здійснюється різними засобами (як запозиченням лексичних та фразеологічних одиниць, так і за рахунок розширення значень уже існуючих слів).

Для сучасного етапу взаємодії мов характерно те, що жодна мова не обходиться без великої кількості запозичень. Останні можуть бути як лексичними, та і фразеологічними одиницями.

Якщо запозичені лексичні одиниці більш чи менш досліджені в українській мові, то проблема запозичення фразеологічних одиниць ґрунтовно не вивчалася. Фразеологічні англіцизми, які прийшли в нашу мову за останні роки і все частіше використовуються в різних сферах, потребують всебічного вивчення.

Актуальність даної статті зумовлена необхідністю вивчення лексики та фразеологічних одиниць іншомовного походження, які знаходяться в процесі асиміляції в систему української мови та практичною необхідністю в аналізі їх відмінностей від українських словосполучень.

Мета роботи полягає у вивченні фразеологічних англіцизмів, в тому числі в аналізі функціональних та семантичних особливостей запозичених фразеологізмів та фразеологічних одиниць.

Предметом дослідження є фразеологічні англіцизми, які за останні роки стали поширеними в засобах масової інформації та в повсякденному вжитку, наприклад, такі як *must have*, *face-to-face*, *up-to-date*, *baby boom*, *hot line*, *brainstorm*, *step-by-step*, *Think-Tank*, *deadline*, *off-line*, *kill time*, *heaven on earth*, *lame duck*, *Bubble Economy*, а також особливості асиміляції запозичених фразеологічних англіцизмів та фразеологічних одиниць засобами української мови в різних сферах. Окрім запозичень у сфері економіки та інформаційних технологій, значна кількість фразеологічних англіцизмів має місце у сферах культури, туризму, сучасного мистецтва, медіа, політики, державного управління, побуту.

Для досягнення найбільш повного аналізу запозичених фразеологізмів та фразеологічних одиниць збір практичного матеріалу проводився на базі українських текстів в усній та письмовій формі (газети «Коментарі», «День», «Дзеркало тижня», журнали «Країна», «Тиждень», «Кореспондент», інтернет-

видання «Українська правда», «Цензор.нет», «Радіо Свобода», радіо- та телетрансляції популярних програм) та використання лексикографічного матеріалу сучасних словників, списків англіцизмів, фразеологічних словників та енциклопедій.

Аналіз практичних матеріалів українських засобів масової інформації дає підстави стверджувати, що масштаби запозичень фразеологічних англіцизмів не є досить значними і часто їх використання є невиправданим з огляду на те, що українська мова має власні терміни та відповідники. Наприклад, запозичений англійський фразеологізм Think-Tank в мові-оригіналі використовується в таких значеннях: 1) «мозговий штурм»; 2) «фабрика інтелектів»; 3) круг експертів, експертне середовище». Або наприклад, запозичений фразеологізм up-to-date має в англійській мові такі значення: 1) «актуальний»; 2) «в дусі свого часу»; 3) в переносному значенні «піднімати планку».

Практична цінність роботи полягає в тому, що її матеріали можуть бути використані у викладанні англійської мови (лексикологія, стилістика), в теорії та практиці перекладу, при розробці спецкурсу з лексикології (в розділі фразеології) та стилістики (в розділах, присвячених характеристиці мовних засобів, експресивної лексики), в науково-дослідній роботі студентів.

Функціонування досліджуваних фразеологічних одиниць відбувається в різному стилістичному контексті – публіцистичному, науково-технічному, офіційно-діловому та розмовному. Найбільш поширеними є фразеологічні англіцизми, які позначають явища природи, предмети побуту, досягнення науки та техніки, а також слова, які позначають певні характеристики людей та образу їх життя. Інтенсивне запозичення фразеологізмів та їх широке використання спостерігається в текстах економічної реклами, в проспектах, газетах та журналах, на етикетках товарів, вуличній рекламі, в телевізійних та радіопередачах.

Українська мова активно асимілює лексичні та фразеологічні англіцизми, так як вони надають нових семантичних та стилістичних відтінків, тим самим збагачуючи українську мову та надаючи їй більшої виразності, хоча не завжди є виправданими. Вони відрізняються своєю незвичністю, метафоричністю, можливістю гри слів та слугують для надання мові більшої наглядності та експресивності.

Список використаних джерел:

1. Ажнюк Б.М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації. // Б.М. Ажнюк. Мовознавство: №3. – 2001. – 45 с.
2. Англійські слова в українській мові // Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія. — К.: Наукова думка, 1973. — С. 140.
3. Англіцизми // [Мала філологічна енциклопедія](#) / Уклали Олександр Скопненко, Тетяна Цимбалюк. — Київ: Довіра, 2007. — 478 с.

4. Англійські слова в українській мові // Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія. — К.: Наукова думка, 1973. — С. 140.

5. Запозичення з англійської мови // Ющук І. П. Українська мова: Підручник. — 3-є видання. — К.: Либідь, 2006. — С. 209.

6. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. — Львів: ПАІС, 2007. — 228 с.

7. [Муромцева О. Г.](#) Англіцизм // О.Г. Муромцева. [Українська мова: Енциклопедія](#). — К.: Українська енциклопедія, 2000. [ISBN 966-7492-07-9](#) — С. 25.

8. Олійник А.Д. Роль запозичень-англіцизмів у розвитку сучасної української мікроекономічної термінології: Авт. дис. к.ф.н. / 10.02.01 – українська мова; Київський національний університет ім. Т.Шевченка. – Київ, 2002.

СЕКЦІЯ 6. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Власенко Т.В., ДВНЗ Київський Національний Економічний Університет
Імені Вадима Гетьмана

Сучасний період розвитку цивілізованого суспільства характеризує процес інформатизації. Інформатизація суспільства – це глобальний соціальний процес, особливість якого полягає у тому, що домінуючим видом діяльності у сфері суспільного виробництва є збирання, накопичення, продукування, обробка, збереження, передача і використання інформації, здійснюваних за допомогою сучасної обчислювальної техніки а також на базі різних засобів інформаційного обміну.

Інформатизація суспільства, перед усім, забезпечує активне використання постійно зростаючого потенціалу суспільства, зконцентрованого у друкованому фонді наукової, виробничої та інших видах діяльності його членів, інтеграцію інформаційних технологій в наукові та виробничі види діяльності, ініціює розвиток усіх сфер суспільного виробництва, інтелектуалізацію трудової діяльності, забезпечує високий рівень інформаційного обслуговування, доступність будь-якого члена суспільства до джерел достовірної інформації, візуалізацію наданої інформації, суттєвість використовуваних даних.

Застосування сучасних ІТ , розрахованих на використання всього масиву інформації, доступної на даний момент суспільству у визначеній сфері дозволяє удосконалити механізми управління суспільством, сприяє його гуманізації та демократизації, прискорює науковотехнічний прогрес.

В процесі інформатизації суттєвих змін зазнали економіка і виробництво. Нові інформаційні технології значно розширюють можливості інформаційних ресурсів в різних галузях економіки, виробництва. Їх радикальне удосконалення і пристосування до сучасних умов стало можливим завдяки масовому зстосуванню новітньої комп'ютерної та телекомунікаційної техніки.

Сучасне матеріальне виробництво та інші сфери діяльності все більше потребують інофрмаційного обслуговування, переробки великої кількості інформації а тому „компютеризація суспільства” ,як складова „інформатизації суспільства”, дала можливість розвитку та впровадження технічної бази компютерів і забезпечила оперативне отримання результатів переробки інформації, її накопичення. Електронні пристрої вже

давно стали для суспільства не тільки помічниками на роботі або в дома, а і будь-де.

Безпрецедентним способом отримання інформації на сьогоднішній день є хмарні технології, які є іноваційним і перспективними. Вони забезпечують доступ користувачів до усіх своїх даних з усіх місць де це може знадобитися.

З боку користувачів, хмарні обчислення дозволяють економити на масштабах, використовуючи менші апаратні ресурси, ніж при виділенні апаратних потужностей для кожного споживача, а за рахунок автоматизації процедур модифікації виділення ресурсів істотно знижуються витрати на абонентське обслуговування. Як зазначають експерти, застосування хмарних технологій може дозволити підприємствам, а особливо дрібному та середньому бізнесу, економити на дорогому програмному забезпеченні, а кошти використати для комфортної праці зі своїми даними. Крім того, тривалий час будівництва і введення в експлуатацію крупних об'єктів інфраструктури інформаційних технологій і висока їхня початкова вартість обмежують можливість споживачів гнучко реагувати на вимоги ринку, тоді як хмарні технології забезпечують можливість практично миттєво реагувати на збільшення попиту на обчислювальні потужності. Використовуючи хмарні обчислення, споживачі інформаційних технологій можуть суттєво знизити капітальні витрати – на будівлю центра обробки даних, закупівлю серверного і мережевого обладнання, апаратних і програмних рішень по забезпеченню неперервності і діяльності, оскільки ці витрати покриваються провайдером хмарних технологій.

В процесі застосування хмарних технологій затрати споживача зміщуються в бік операційних – таким чином класифікуються витрати на оплату послуг хмарних провайдерів.

Не зважаючи на суттєві недоліки, переваги від впровадження даної технології для суспільства очевидні усім. Адже це економія для споживачів, боротьба з піратством для розробників, мінімізація витрат в ІТ сфері бізнесу, уніфікація мережевих стандартів для усіх користувачів.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про Національну програму інформатизації".
2. Черняк Л. Интеграция – основа облака//Открытые системы Сибд 16 сентября 2011г.
3. www.companion.ua/articles/content?id=236567&type=Forprint...

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА І ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Іванова Л.І., Український гуманітарний інститут

Важливим фактором сталого економічного розвитку країн є інноваційність, яка поширюється в умовах формування інформаційного суспільства.

Ми виявились свідками інтенсивного становлення цивілізації нового типу — інформаційного суспільства.

В усіх сферах громадського життя все частіше використовуються категорії, пов'язані з поняттям "інформація", "інформаційні технології", "кіберпростір" тощо.

Динаміка і масштаби інновацій у сучасних умовах істотно залежать від рівня інформатизації всіх сфер економіки.

Основний продукт інформаційного суспільства — інформаційні технології, які роблять революційний переворот у всіх сферах життєдіяльності людини.

Вплив інформатизації на інноваційні процеси можна розглядати як сам процес інформатизації що висуває нові вимоги у галузі технічного, телекомунікаційного, організаційного забезпечення із впровадженням інформаційних систем практично в усі сфери діяльності людини.

Інформатизація, що формує електронні інформаційні ресурси, дозволяє в кілька разів скоротити пошук того, що вже зроблено, винайдено, і тим самим сприяє скороченню термінів розробки і впровадження нового. Не є виключенням і сфера освіти.

Інноваційний розвиток освіти є цілком самодостатнім поняттям, на відміну від економіки, де інноваційний розвиток є однозначно залежним від розвитку освіти.

Нині все більш потужно вчені говорять про інформатизацію освіти як закономірний процес соціально-педагогічних перетворень, що пов'язані з насиченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами та технологією, впровадження в навчальні установи інформаційних засобів, що базуються на інформаційних технологіях, що є сукупністю методів і засобів реалізації операцій збирання, реєстрації, передавання, накопичення, пошуку, обробки і захисту інформації на основі застосування програмного забезпечення, засобів обчислювальної техніки та зв'язку, а також засобів, за допомогою яких інформація пропонується.

Зміст, головні напрями та засоби інноваційного розвитку освіти представлено в роботах таких вчених, як В.Андрущенко, І.Бех, В.Бех, Г.Волинка, В.Журавський, І.Зязюн, В.Кремень, В.Курило, В.Луговий, М.Михальченко, С.Ніколаєнко, В.Огнев'юк, І.Прокопенко, О.Савченко, М.Степко та ін.

Основними рисами освіти інформаційного суспільства є: виникнення й розвиток глобальної системи освіти, безперервність освіти протягом всього життя, демасифікація (медіаграмотність) та індивідуалізація освіти, зростання різноманітності освітніх стандартів і спеціальностей,

орієнтованість на синтез найновіших наукових знань і методологій, перехід від формально-дисциплінарного до проблемно-активного типу навчання, широке застосування інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформаційно-комунікаційні технології (від англ. *Information and communications technology*) — часто використовується як синонім до інформаційних технологій (ІТ). Інформаційно-комунікаційні технології це загальний термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомунікацій, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, зберігати, передавати та змінювати інформацію.

Іншими словами, інформаційно-комунікаційні технології складаються з ІТ-технологій, а також телекомунікацій, медіа-трансляцій, усіх видів аудіо і відеообробки, передачі, мережевих функцій управління та моніторингу.

Види сучасних інформаційних технологій:

Інформаційні технології опрацювання даних;

Інформаційні технології управління;

Інформаційні технології підтримки прийняття рішень;

Інформаційні технології експертних систем.

Отже, сьогоденний потужний потік інформації, яку викладач повинен донести до своїх слухачів у рамках обмеженого академічного часу, вимагає шукати нові і більш ефективні методи навчання, використовуючи сучасні інноваційні технології, які позитивно впливають на процес навчання і насамперед тому, що змінюють схему передачі знань і методи навчання, аудиторні заняття стають більш вражаючими та інформативно наповненими, а самостійна робота студентів – більш творчою та оригінальнішою.

Комп'ютерні навчальні технології з високою ефективністю можуть функціонувати на всіх рівнях освіти.

Розробка методики впровадження нових інформаційних технологій повинна вестись не ізольовано, а в єдиному комплексі системи освіти. Студенти вищого навчального закладу повинні оволодіти професійно-орієнтованими комп'ютерними технологіями та вміти їх використовувати в подальшій діяльності в умовах інформаційного суспільства.

Впровадження таких технологій у систему освіти в умовах становлення інформаційного суспільства ґрунтується на застосуванні інформаційних технологій, які насамперед внесли в систему освіти такий імпульс нововведень, що справедливо можуть розцінюватись як основний засіб її інноваційного розвитку і практично завжди спрацьовують "на позитив" що і знаходить своє відображення у підвищенні якості освіти.

Список використаної літератури:

1. Закон України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" від 09.01.2007 р. № 537-V / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 122.

3. Олійник А. Поняття й реальність процесу інноваційного розвитку освіти в Україні в контексті Болонських декларацій //Вища освіта України, 2007.-№ 1.– С. 42–49.

ИННОВАЦИОННЫЙ ПУТЬ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА: ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ

Терещенко Л. А., Украинский гуманитарный институт

Модернизация системы образования в условиях формирующегося информационного общества должна развиваться в различных направлениях, используя всё многообразие форм и методов обучения.

Одним из направлений усовершенствования организации учебного процесса есть внедрения дистанционного обучения, которое рассматривается как одна из современных учебных технологий, получающее все более широкое распространение, в том числе на Украине и становится заметной составляющей системы высшей школы.

Почему дистанционное обучение? Потому что — удобно, доступно, экономно, качественно! Это идеальное решение для тех, кто предпочитает современные информационные технологии в образовании и ценит свое время.

Современные технические и программные возможности превратили дистанционное обучение в высокоэффективную форму освоения учебного материала на основе интерактивного взаимодействия студента и преподавателя.

Дистанционное обучение доступно всем, независимо от возраста, образования, рода деятельности или места жительства.

Возникает вопрос. Какие преимущества имеет дистанционное обучение? Дистанционное высшее образование позволяет:

- возможность стать обладателем стандартного диплома государственного образца;
- гибкость программ дистанционного обучения и индивидуальный подход к обучению;
- учебные программы, основанные на использовании инновационных технологий;
- получать высшее образование лицам, лишенным возможности получить традиционное образование;
- выбирать удобное, как время так и место обучения.

Многие системы дистанционного образования достигли сейчас такого уровня подготовки учащихся, который не уступает уровню, обеспечиваемому традиционными учебными заведениями, а также отвечает всем установленным требованиям по содержанию и условиям обучения.

Студенты, проходящие обучение дистанционно, изучают учебный материал самостоятельно, выполняют контрольные работы, сдают зачёты и экзамены в соответствии с учебным планом, в постоянной связи с преподавателями.

Система дистанционного обучения должна представлять собой:

во-первых, комплекс программно-методических средств для автоматизации процесса дистанционного обучения;

во-вторых, повышение квалификации и определения уровня компетенции преподавательского состава, методики обучения;

в-третьих, использовать современные Internet-технологии, компьютерные обучающие программы и компьютерные тестирующие системы, технологии дистанционного обучения и дистанционного консультирования.

Базовая основа дистанционного обучения обеспечивает индивидуальный, личностный подход преподавателя к каждому студенту.

Преподаватели находятся в постоянном интерактивном контакте со студентами: фиксируют посещаемость, проверяют задания, контрольные работы и тесты, обсуждая на электронных семинарах, форумах и в чатах трудности и проблемы, возникшие у студентов, отвечают на вопросы, индивидуально объясняют наиболее сложные темы.

В рамках обучения по дистанционным курсам дисциплин также проводятся консультации преподавателями по учебному материалу в формате вебинаров.

Вебинар (англ. *webinar*) — проведение онлайн-встреч через Internet в режиме реального времени. В результате применения новейших технологий вебинар используется в рамках системы дистанционного обучения.

Перспективное направление — обучение в режиме онлайн (англ. *online*, от англ. *on line* — «на линии», «на связи», «в сети», «в эфире», «находящийся в состоянии подключения») и является своеобразным новейшим форматом обучения.

Так как дистанционное обучение – специфическая форма организации учебного процесса, то оно отличается от общепринятой формы обучения тем, что ориентировано главным образом на самостоятельную работу студентов. Поэтому на учебно-методические пособия ложится особая функциональная нагрузка!

Основными средствами дистанционного обучения являются:

- специализированные учебно-методические пособия;
- компьютерные обучающие программы;
- интерактивные лабораторные практикумы;
- контрольно-тестирующий комплексы;
- учебные видеофильмы, аудиозаписи;
- презентационные материалы.

Итак, любое внедрение — это сложный процесс. Внедрение дистанционного образования — сложно вдвойне, так как надо:

- морально подготовить профессорско-преподавательский состав к внедрению новых технологий;

- обучить профессорско-преподавательский состав, не владеющим глубоко компьютерной грамотностью новым информационным технологиям;

- разработать базу внутривузовских нормативно-правовых правил регламентирующих внедрение и проведение дистанционного образования;

- разработку дистанционных курсов проводить на платформе определенной информационной системы дистанционного обучения которая включает в себя набор соответствующих инструментальных средств и вспомогательных утилит, с помощью которых процедуры построения дистанционного курса значительно упрощаются и не требуют квалификации Web-мастера от разработчика курса.

Результат обучения, а именно уровень и качество знаний, зависят, прежде всего, от опыта и квалификации преподавателя, а также от специфики используемых учебных программ.

Что касается вопроса: «Какой диплом будет получен после окончания учебного заведения и будет ли написано в дипломе, что образование получено дистанционно?».

По окончании обучения студенты получают стандартный государственный диплом об образовании, который не предусматривает написания формы обучения и использования дистанционного обучения со вкладышем к диплому где проставлены оценки за изученные дисциплины и срок обучения.

Учитывая такую многогранность организационного механизма, дистанционное обучение открывает новые возможности, значительно расширяя и информационное пространство, и информационную сферу обучения, а изложенное перспективное направление предусматривает, за сутью, реформирование, усовершенствование и управление модернизацией системы образования в условиях формирующегося информационного общества используя всё многообразие форм и методов обучения одной из форм которой и является дистанционное обучение.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ФІРМ

Черненко В.М., ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

В сучасних умовах зростає значення забезпечення стимулювання інноваційної активності фірм через формування ефективного механізму стимулювання творчого характеру трудової діяльності на низовому рівні економіки.

В розвинутих країнах Заходу власники підприємств для того щоб всіяко заохочувати творчу винахідницьку активність працівників використовують різні способи підвищення заробітної плати, різноманітні форми доплат, кар'єрне зростання, визнання досягнень найбільш талановитих творчих особистостей.

Винахідники, як активні суб'єкти інноваційної діяльності, матеріально стимулюються через застосування більш високого рівня окладу порівнянно з іншими «неінноваційними» працівниками.

У якості класичного інструменту винагородження суб'єктів підвищеної інноваційної винахідницької активності виступає надання премій. Такого роду винагороди можуть бути дуже різноманітними за цілями, обсягами, формами. Досвід американських компаній, наприклад, "Дженерал електрик", свідчить про застосування широких проектів надання премій, що пов'язані з пропозиціями комерційного та адміністративно-організаційного характеру. Надання премій згідно з проектами винагородження такого роду відбувається як шляхом грошових виплат, так і шляхом виплат дивідендів на акції, що видані працівникам компанії. В таких умовах працівники, що нагороджені акціями свого підприємства, мають можливість застосувати варіант реалізації чи переуступки отриманих акцій.

Внесення суб'єктів підвищеної інноваційної винахідницької активності до переліку акціонерів підприємства виглядає як успішний засіб, що забезпечує зближення інтересів працівників і акціонерів компанії. Дивідендна винагорода власника частки в акціонерному капіталі більше кореспондується з метою залучення до акціонерної власності та заохочення суб'єктів підвищеної інноваційної винахідницької активності, ніж прості грошові виплати.

Класичною формою стимулювання суб'єктів підвищеної інноваційної винахідницької активності виступає надання премій у вигляді встановлених грошових виплат на різних етапах створення і патентування винаходу. При цьому кількісно обсяги винагородження, що виплачуються ініціаторам винаходів, можуть коливатися в широких межах.

Значно більш потужні інструменти стимулювання для суб'єктів підвищеної інноваційної винахідницької активності можна знайти в тих

проектах заохочення, що встановлюють зв'язок між розміром грошової винагороди та розміром економічного ефекту, що буде отримано від запровадження винаходу. Для великих міжнародних компаній розмір виплати винагородження суб'єкту підвищеної інноваційної винахідницької активності за винахід може складати до чверті економічного ефекту, отриманого протягом першого року впровадження цього винаходу. У випадку, коли винахід продукує зміну якості виробленого продукту і це може провокувати підвищення ціни, є сенс дотримуватись принципу виплати винагородження залежно від зростання прибутковості підприємства.

Відмова від використання принципу виплати винагородження суб'єкту підвищеної інноваційної винахідницької активності за винахід залежно від розміру кінцевого економічного ефекту може спричинити такі негативні явища як небажання продукувати нові революційні ідеї, намагання обмежити свою інноваційну активність лише процесом доробки, покращення та модифікації наявних продуктів, техніки, технологій.

Цікавим є досвід японських компаній, які застосовують комбіновані системи заохочення інноваційної винахідницької активності працівників. Процедура виплат винагороджень в японських фірмах виглядає таким чином: на етапі подачі заявки на патент суб'єкту підвищеної інноваційної винахідницької активності виплачується невелика за розміром винагорода. На етапі, коли вже отримано патент на винахід, виплачується більший обсяг винагороди. Корисним є принцип виплати винагороди суб'єкту винахідницької активності лише у випадку практичного застосування фірмою його винаходу. Особливий експертний орган проводить оцінку винаходу і класифікує його до певної групи відповідно до ефективності його застосування з щорічною виплатою винагород різного розміру за принципом: більший результат – більший розмір винагороди. Екстраординарне винагородження виплачується в ситуації, коли інноваційний винахід продукує надзвичайно великий дохід. Особливість японської системи стимулювання також проявляється у використанні виплат винагородження суб'єкту підвищеної інноваційної винахідницької активності за національний державний патент у встановленому стандартному розмірі.

Фірма має створювати прийнятне середовище для забезпечення високого рівня інноваційної активності: значна частка робочого часу виділяється для індивідуальних проектів, проводиться підвищення кваліфікації, надається всіляка допомога у проведенні масштабних розрахунків та експериментальній діяльності.

Незвичайним інструментом активізації творчого характеру діяльності працівників виступає принцип виплати винагородження за індивідуальні інноваційні пропозиції креативного характеру, що демонструють творчість та ініціативність їх автора. Такі пропозиції можуть і не мати великої результативності, але виглядають перспективними. Винагородження

пропозицій такого роду застосовується виходячи з їх потенційної майбутньої високої результативності.